Fylkesmannen
i Buskerud

Tilstandsrapport 2013

Innledning

Denne rapporten gir et bilde av nåsituasjonen og utviklingstrekk for kommunene i Buskerud. Rapporten viser til nasjonale mål og prioriteringer, men gir ikke noe fullstendig bilde av hvilke forventninger og krav sentrale myndigheter og innbyggerne stiller til kommunesektoren. Rapporten gir imidlertid et bidrag til forståelsen av de utfordringene kommunene i fylket møter.

Rapporten er basert på kommunenes rapportering til SSB (Statistisk Sentralbyrå), foreløpige KOSTRA-tall pr. 15. mars 2013. Rapporten bygger på kommunenes egne tall, men det kan likevel være mulighet for feilkilder i det tallmaterialet som vi har tatt utgangspunkt i.

I rapporten har vi benyttet KOSTRA-tall konsern for økonomiske nøkkeltall, barnehage og grunnskole. Hensikten med dette er å få frem tall som i mindre grad er påvirket av kommunal organisering.

Fylkesmannen håper at rapporten vil være et godt grunnlag både for dialog med kommunene og for tilbakemeldinger til departementet om situasjonen i fylket.

Fylkesmannen i Buskerud

Besøksadresse:
Grønland 32
Drammen

Postadresse:
Postboks 1604
3007 Drammen

Telefon: 32 26 66 00

E-post: fmbupost@fylkesmannen.no
www.fylkesmannen.no/Buskerud

Innhold

1 Demografi og økonomiske nøkkeltall ... 6
1.1 Folketallsutvikling i Buskerud 2007 – 2012 ... 6
1.2 Skjønnsmidler 2012 til fornyings- og omstillingsprosjekter ... 14
2 Folkehelse ... 16
3 Barnehage ... 20
4 Grunnskole ... 31
5 Barnevern ... 42
5.1 Hovedtendenser i utviklingen ... 42
5.2 Produktivitet ... 45
5.3 Tildeling av øremerkede statlige midler i 2011 ... 46
6 Sosialtjenesten ... 47
7 Kommunale helse- og omsorgstjenester ... 54
7.1 Helsefremmende og forebyggende helsetjenester ... 55
7.2 Kommunale legetjenester ... 59
7.3 Omsorgstjenestene ... 64
8 Landbruk, areal og miljø ... 70
9 Samfunnssikkerhet og beredskap ... 82
9.1 Samfunnssikkerhet og beredskapsstatus ... 82

1 Demografi og økonomiske nøkkeltall

1.1 Folketallsutvikling i Buskerud 2007 – 2012

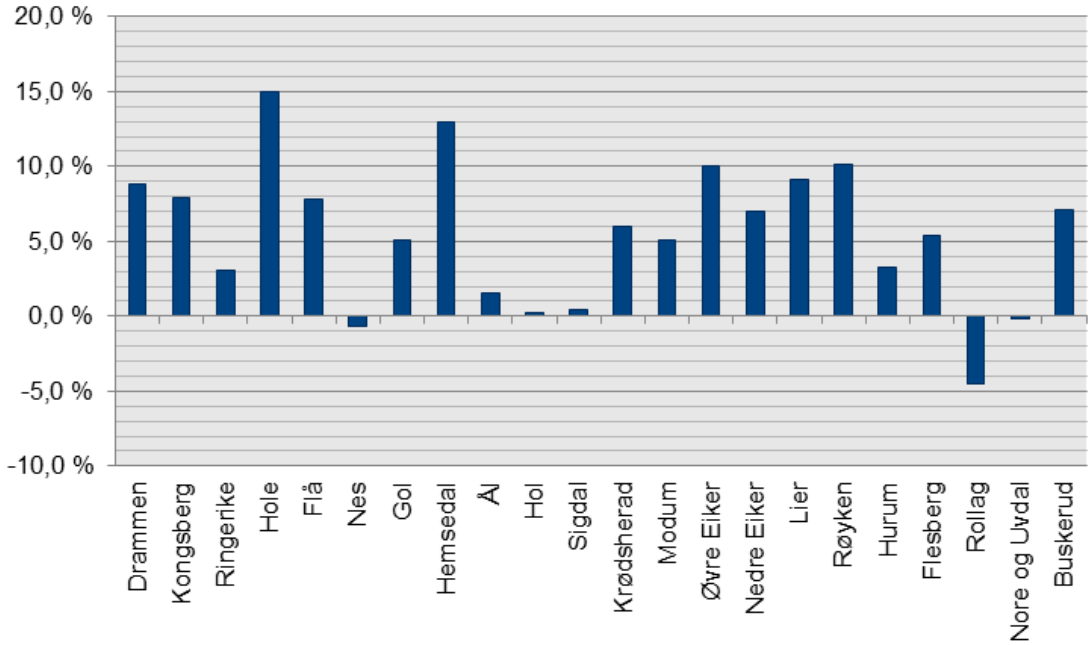

Diagrammet viser folketallsutviklingen i kommunene i Buskerud i perioden 2007 – 2012. I denne perioden har folketallet i Buskerud økt med 7,1 %. Størst vekst har Hole med 15,0 %. Deretter følger Hemsedal med 13,0 %, Røyken med 10,1 % og Øvre Eiker med 10,0 %. 3 av fylkets 21 kommuner har i denne perioden hatt en befolkningsnedgang, Rollag med 4,1 %, Nes med 0,7 % og Nore og Uvdal med 0,1 %.

Nedenfor følger en tabell med oversikt over befolkningsutviklingen fra 01.01.12 til 01.01.13 både i antall personer og i prosent for kommunene i Buskerud:

Kommune	01.01.2012	01.01.2013	Endring per innb.	Endring i %
Drammen	64 597	65 473	876	1,4 %
Kongsberg	25 479	25 887	408	1,6 %
Ringerike	29 236	29 400	164	0,6 %
Hole	6 322	6 463	141	2,2 %
Flå	1 034	1 050	16	1,5 %
Nes	3 452	3 435	-17	-0,5 %
Gol	4 581	4 667	86	1,9 %
Hemsedal	2 228	2 224	-4	-0,2 %
Ål	4 741	4 761	20	0,4 %
Hol	4 457	4 448	-9	-0,2 %
Sigdal	3 535	3 538	3	0,1 %
Krødsherad	2 186	2 223	37	1,7 %
Modum	13 116	13 337	221	1,7 %
Øvre Eiker	17 421	17 752	331	1,9 %
Nedre Eiker	23 262	23 640	378	1,6 %
Lier	24 177	24 763	586	2,4 %
Røyken	19 594	20 078	484	2,5 %
Hurum	9 185	9 321	136	1,5 %
Flesberg	2 638	2 657	19	0,7 %
Rollag	1 383	1 355	-28	-2,0 %
Nore og Uvdal	2 540	2 531	-9	-0,4 %
Buskerud	265 164	269 003	3 839	1,4 %

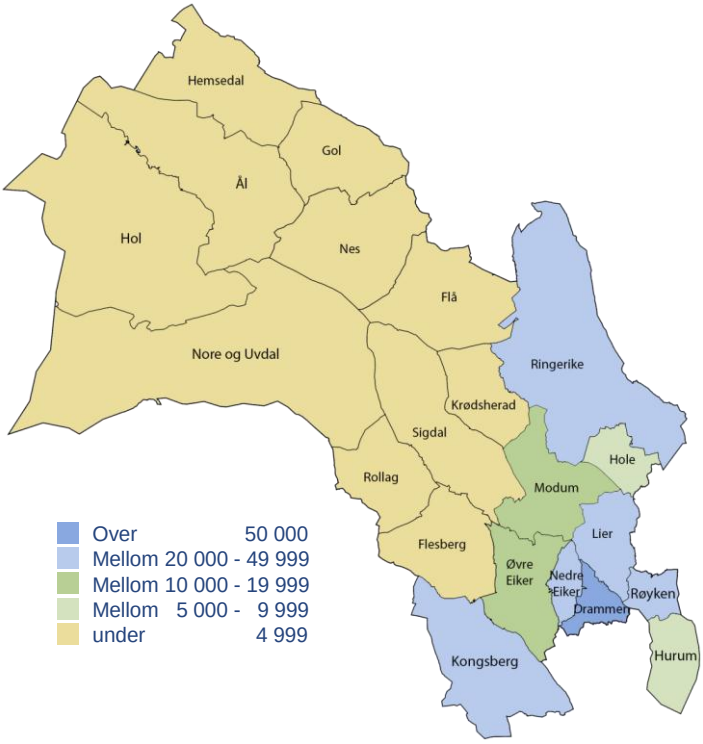

Folketallet i Buskerud har økt med 3.839 personer i 2012. Pr 1. januar 2013 var 269.003 personer bosatt i fylket. Størst prosentvis befolkningstilvekst hadde Røyken med 2,5 %. Deretter følger Lier med 2,4 % og Hole med 2,2 %. 5 av kommunene hadde en befolkningsnedgang. Størst prosentvis nedgang hadde Rollag med 2,0 %.

For å se hvilke utfordringer kommunene står overfor, er det interessant å se hvordan den aldersmessige fordelingen er. Dette har betydning for kommunens planlegging både på kort og lang sikt. På neste side vises andel av befolkningen i de ulike aldergruppene for 2012.

Andel av befolkningen i de ulike aldersgruppene 2012

Felles for kommuner med høy befolkningsvekst i perioden 2007 til 2012 er at de har en befolkningsstruktur der andelen av befolkningen i de yngre aldergruppene ligger over gjennomsnittet for landet. Som det fremgår av diagrammet har Røyken kommune den yngste befolkningen i Buskerud. Deretter følger Nedre Eiker, Hemsedal, Lier og Hole. Flå, Rollag og Nore og Uvdal har alle en høy andel eldre.

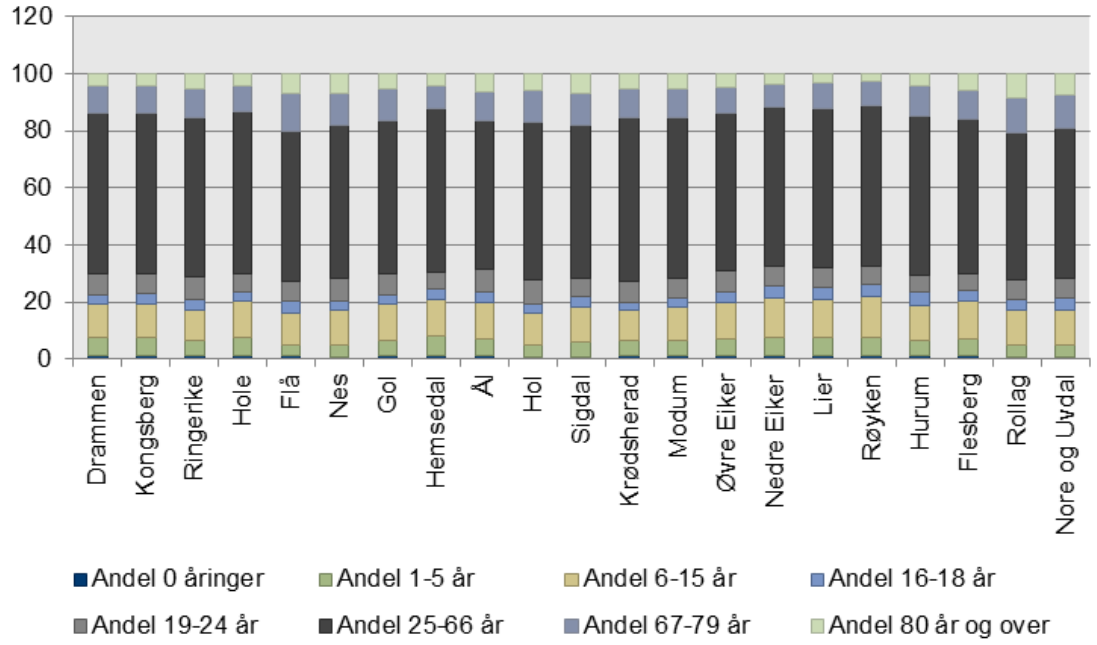

Skatt i % av landsgjennomsnitt for 2010- 2012 for kommunene i Buskerud:

Kommune	2012
Hole	163,7 %
Hol	131,6 %
Nore og Uvdal	116,4 %
Kongsberg	112,0 %
Lier	109,3 %
Hemsedal	104,5 %
Røyken	101,9 %
Krødsherad	99,8 %
Rollag	98,1 %
Drammen	97,8 %
Sigdal	97,4 %
Flå	96,7 %
Ål	95,3 %
Gol	94,3 %
Hurum	92,8 %
Nes	90,2 %
Øvre Eiker	88,7 %
Flesberg	88,2 %
Modum	85,7 %
Ringerike	85,2 %
Nedre Eiker	84,2 %

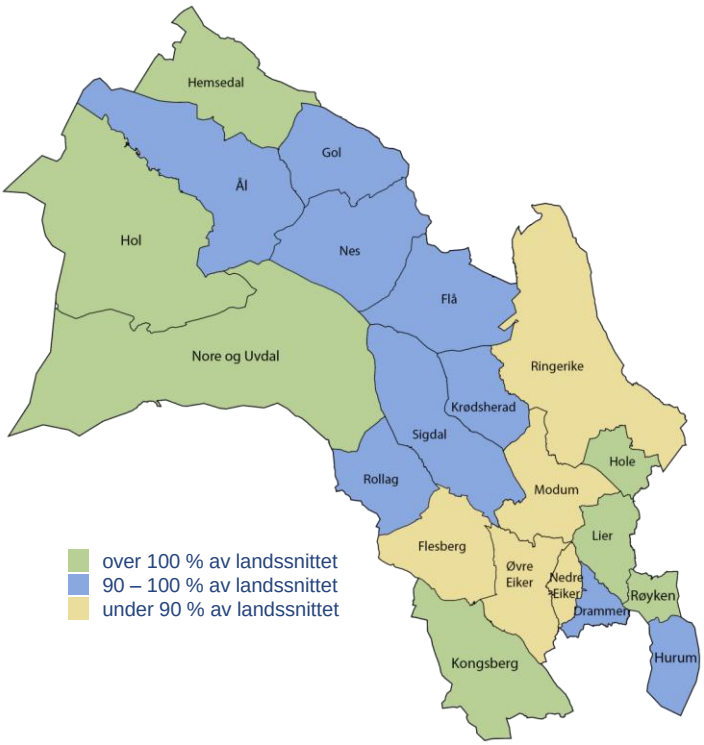

Kommune	2010	Kommune	2011	Kommune	2012
Hole	137,6 %	Hole	153,2 %	Hole	163,7 %
Hol	127,7 %	Hol	132,1 %	Hol	131,6 %
Nore og Uvdal	116,9 %	Nore og Uvdal	114,8 %	Nore og Uvdal	116,4 %
Hemsedal	112,4 %	Kongsberg	112,7 %	Kongsberg	112,0 %
Kongsberg	110,8 %	Lier	110,2 %	Lier	109,3 %
Lier	109,3 %	Hemsedal	109,6 %	Hemsedal	104,5 %
Sigdal	105,2 %	Røyken	100,6 %	Røyken	101,9 %
Røyken	102,6 %	Krødsherad	99,2 %	Krødsherad	99,8 %
Gol	100,8 %	Drammen	99,0 %	Rollag	98,1 %
Drammen	99,7 %	Ål	96,6 %	Drammen	97,8 %
Ål	99,6 %	Gol	94,9 %	Sigdal	97,4 %
Krødsherad	98,0 %	Flå	93,3 %	Flå	96,7 %
Flå	93,0 %	Rollag	92,6 %	Ål	95,3 %
Nes	92,8 %	Flesberg	92,0 %	Gol	94,3 %
Hurum	92,5 %	Sigdal	91,6 %	Hurum	92,8 %
Rollag	92,3 %	Hurum	90,3 %	Nes	90,2 %
Flesberg	91,7 %	Nes	88,3 %	Øvre Eiker	88,7 %
Modum	90,6 %	Øvre Eiker	87,0 %	Flesberg	88,2 %
Øvre Eiker	90,3 %	Modum	86,7 %	Modum	85,7 %
Ringerike	88,9 %	Ringerike	84,5 %	Ringerike	85,2 %
Nedre Eiker	87,3 %	Nedre Eiker	83,4 %	Nedre Eiker	84,2 %

Tabellen viser hvilket skattenivå kommunene i Buskerud har hatt de siste 3 årene. Som vi ser av tabellen er det store forskjeller mellom kommunene.

Felles for alle 3 årene er at Hole og Hol ligger høyest med skatteinntekt over 130 % av landsgjennomsnittet, mens Nedre Eiker og Ringerike ligger lavest med en skatteinntekt under 90 % av landsgjennomsnittet.

9 av kommunene i Buskerud har hatt en reduksjon av skatteinntektene i 2012.

Netto driftsresultat i % av driftsinntekter

Netto driftsresultat er hovedindikator for mål på økonomisk balanse. Netto driftsresultat viser driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommunene sitter igjen med til avsetninger og investeringer.

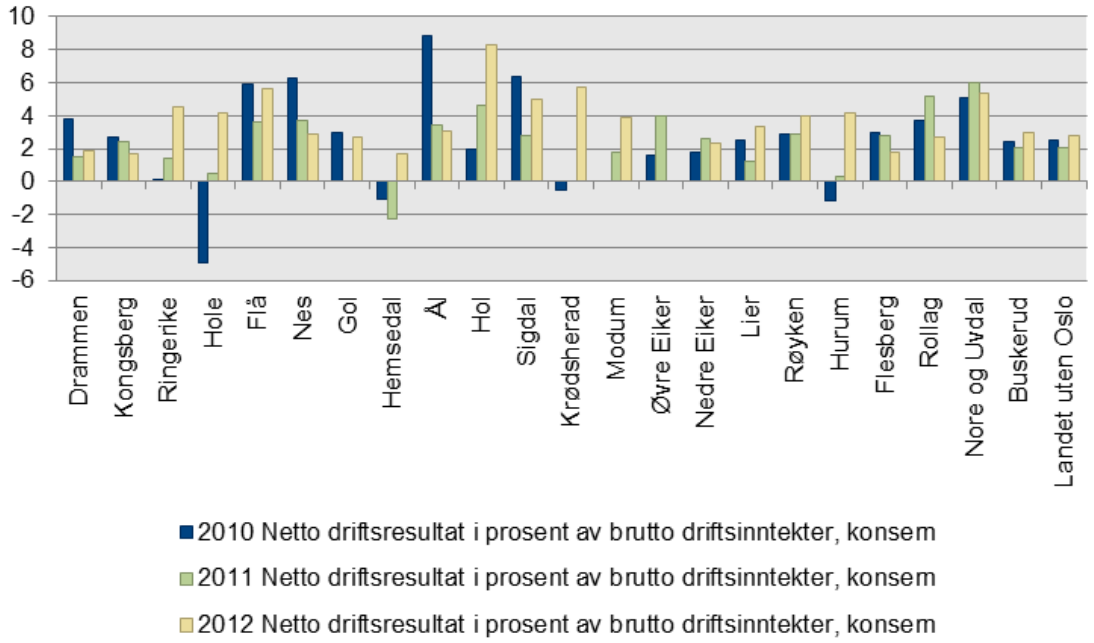

Netto driftsresultat på landsbasis økte fra 2,1 % i 2011 til 2,8 % i 2012, og resultatet for kommunene i Buskerud ble økt fra 2,1 % i 2011 til 3,0 % i 2012.

Ved utgangen av 2012 er det kun Ringerike kommune som er i ROBEK (register over betinget kontroll). Ved regnskapsavslutningen for 2011 hadde Nedre Eiker kommune dekket inn siste del av det akkumulerte underskuddet og kommunen ble utmeldt i 2012.

Ringerike kommunes resultat er ytterligere forbedret i 2012, fra 1,4 % til 4,5 %.

Ingen av kommunene har negativt netto driftsresultat i 2012.

12 av kommunene i Buskerud har et netto driftsresultat på over 3 %. 13 av kommunene har forbedret resultatet fra 2011 til 2012.

Akkumulert regnskapsresultat

Akkumulert regnskapsmessig resultat viser differansen mellom uinndekkede merforbruk og udisponerte mindreforbruk. Indikatoren sier således noe om behovet for tilpasninger i driften og hvilke økonomiske utfordringer kommunen står overfor.

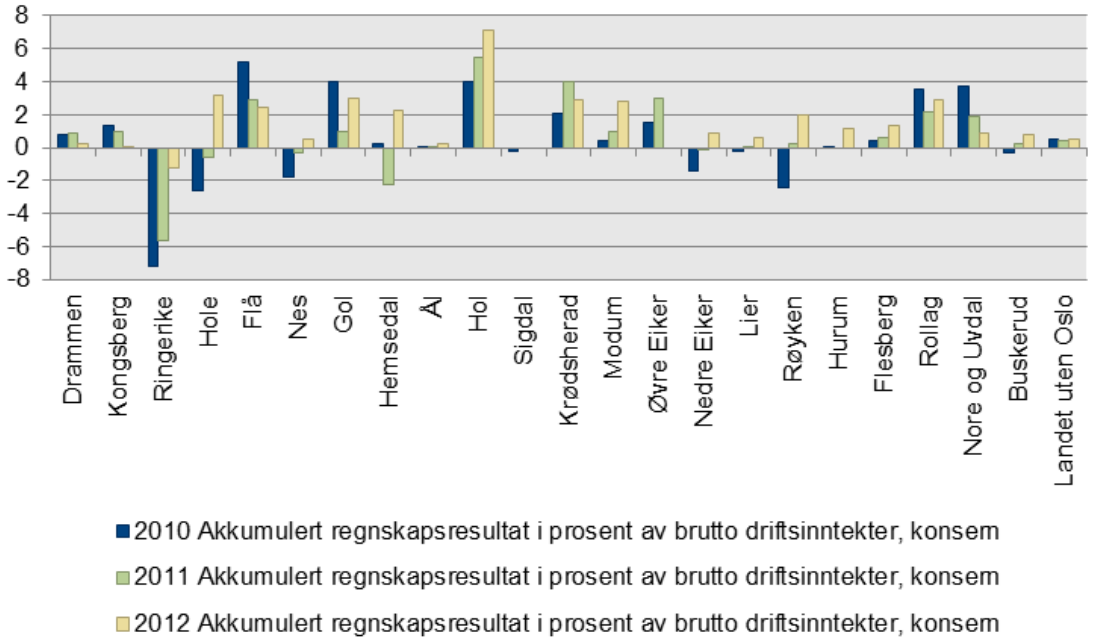

Kommunene i Buskerud har bedret sin økonomiske stilling i løpet av 2012 idet kommunenes samlede akkumulerte resultat er forbedret fra 0,2 % til 0,8 %. På landsbasis har resultatet også vist en positiv utvikling fra 0,4 % til 0,5 %. 15 av fylkets 21 kommuner har et akkumulert resultat på samme nivå eller bedre enn i 2011.

I Buskerud er det kun Ringerike kommune som har et akkumulert merforbruk i 2012.

Arbeidskapital

Arbeidskapital gir uttrykk for kommunenes likviditet, det vil si deres evne til å betale forpliktelsene etter hvert som de forfaller. Arbeidskapital omfatter bankinnskudd, verdipapirer (aksjer, obligasjoner og liknende) og fordringer, fratrukket kortsiktig gjeld, herunder kassakredittlån, sertifikatlån og leverandørgjeld. Utviklingen i arbeidskapital er skapt av frigjorte midler som ikke har blitt brukt til investeringer.

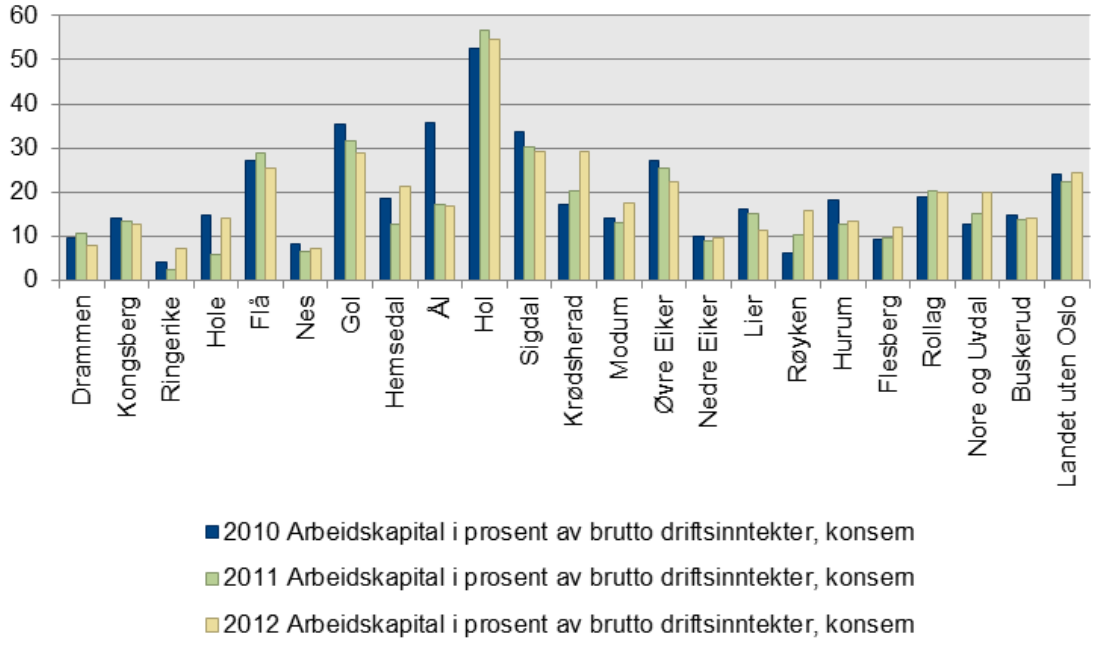

Likviditeten har vist en svak forbedring i 2012 og utgjør 14 % for kommunene i Buskerud samlet. Kommunene på landsbasis har en gjennomsnittlig arbeidskapital på 24,4 %.

11 av fylkets 21 kommuner har hatt en positiv utvikling i likviditeten i løpet av 2012.

Kun 4 av kommunene i Buskerud har en arbeidskapital på under 10 % av brutto driftsinntekter.

Netto lånegjeld

Netto lånegjeld gir uttrykk for hvor mye av kommunens langsiktige gjeld som skal betjenes av kommunens ordinære driftsinntekter. Netto lånegjeld er definert som langsiktig gjeld fratrukket formidlingslån, utlån av egne midler og ubrukte lånemidler. Kommunens pensjonsforpliktelser er holdt utenom. I likhet med nivået på arbeidskapitalen er netto lånegjeld et resultat av den økonomiske utviklingen i kommunen gjennom flere år. Utviklingen i langsiktig gjeld bestemmes av forholdet mellom nye låneopptak som kommunen tar opp til investeringer og avdrag på tidligere opptatte lån. Sammen med arbeidskapitalen uttrykker langsiktig lånegjeld kommunens finansielle handlefrihet.

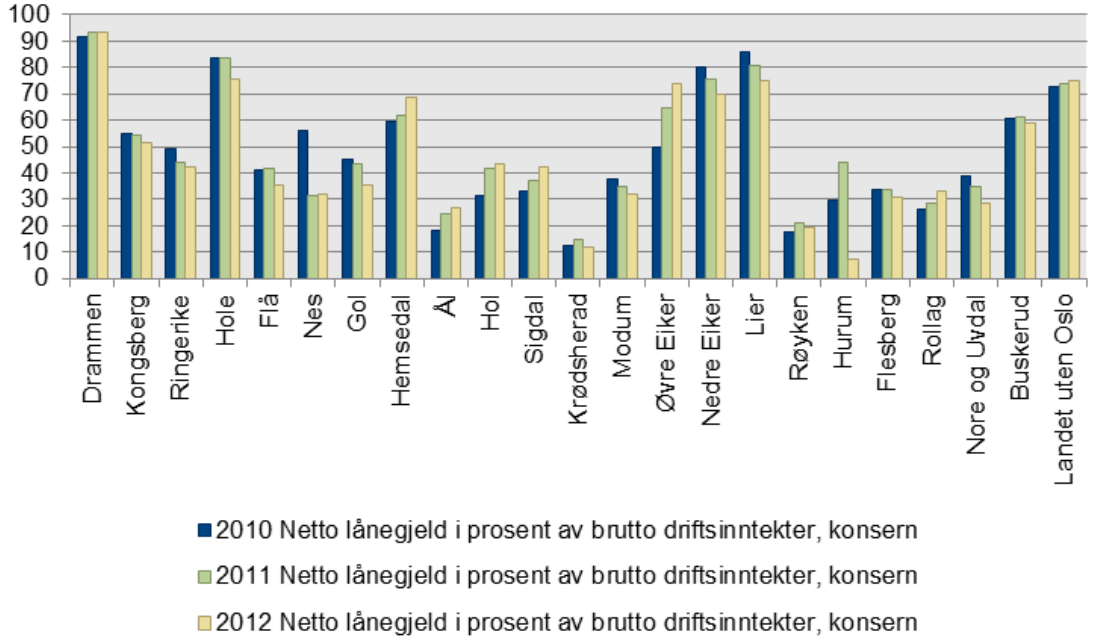

Kommunenes gjeldsbelastning, målt ved netto lånegjeld eksklusive pensjonsforpliktelser viser en svak økning fra 2011 til 2012 på landsbasis. På landsbasis utgjør kommunenes gjeldsbelastning om lag 75 % av driftsinntektene, mens gjennomsnittet for kommunene i Buskerud utgjør knapt 59 % av driftsinntektene. Drammen, Hole, Lier og Øvre Eiker har alle en gjeldsbelastning på over 70 %.

Dette er svært bekymringsfullt fordi kommunenes økonomiske handlingsfrihet reduseres betydelig med så høy gjeldsbelastning.

14 av kommunene har en netto gjeldsbelastning under 50 % av driftsinntektene. I tillegg har 13 av kommunene i fylket redusert netto gjeldsbelastning i 2012.

Netto lånegjeld i kr pr innbygger

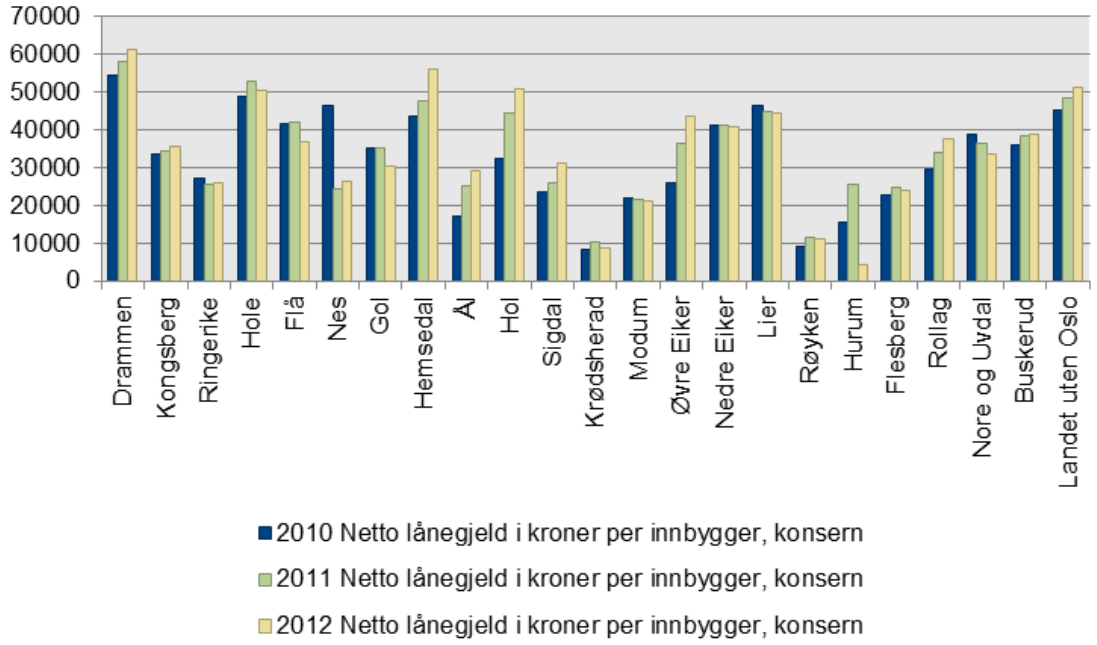

Diagrammet viser netto lånegjeld i kr pr innbygger. Lånegjelden pr innbygger har økt fra 2011 til 2012 på landsbasis. Lånegjelden på landsbasis utgjør om lag kr 51.400 pr. innbygger.

Drammen, Hemsedal og Hole har alle en lånegjeld pr innbygger på over kr 50.000.

1.2 Skjønnsmidler 2012 til fornyings- og omstillingsprosjekter

Fylkesmannen hadde i 2012 en total skjønnsramme på 48 mill.kr til fordeling på kommunene i Buskerud. Av denne rammen ble 4 mill.kr tildelt kommunene gjennom regionrådene til stimulering av fornyings- og omstillingsprosjekter. Kriteriene for tildeling av midler var følgende:

- Kvalitetsutvikling av tjenester og effektiv ressursbruk
- Bedre planlegging, økonomistyring og effektivitet i den enkelte kommune
- Etikk og egenkontroll
- Interkommunale prosjekter knyttet til omstilling og fornying

Fylkesmannen i Buskerud har tildelt skjønnsmidler til fornyings- og omstillingsprosjekter siden 2003. Det er etablert et tett samarbeid med de ulike regionene for å finne frem til og støtte gode prosjekter i enkeltkommuner og samarbeidende kommuner innenfor regionene og på tvers av regionene.

Les mer om skjønnsmidler til prosjekter på Fylkesmannens nettside www.fylkesmannen.no//Buskerud

Prosjekter tildelt skjønnsmidler i 2012:

DRAMMENSREGIONEN

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Nedre Eiker		IKOS - Individbasert kompetansestyring	250 000
Drammen	Hurum, Røyken. Lier, Sande, Svelvik, N. Eiker, Ø.Eiker, Vestre Viken HF, HiBu	Samhandlingsreformen - FoU i kommunehelse-tjenesten 2012-2016	500 000
Drammen		Norges Beste Barnehage	200 000
Øvre Eiker		Helhetlige tjenester overfor innbyggerne	250 000
Drammen		"Kvalitetssikring med sykepleierteam i flåtestillinger" delprosjekt under prosjekt "Uønsket deltid" - "Sammen om en bedre kommune"	200 000
		Sum region:	**1 400 000**

KONGSBERGREGIONEN

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Kongsberg	Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg, Tinn, Hjartdal og Notodden	Forstudier tjenestesamarbeid ØLP	450 000
Kongsberg	Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg, Tinn, Hjartdal og Notodden	Meldingsløftet i Kongsbergregionen	450 000
		Sum region:	**900 000**

MIDTFYLKET

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Modum	Sigdal, Krødsherad	Samarbeid om tjenesteproduksjon	200 000
Modum	Sigdal, Krødsherad	Samarbeid skole - næringsliv	100 000
Modum	Jevnaker, Ringerike, Hole, Sigdal, Krødsherad, Ringerike sykehus	Vi samler trådene	150 000
		Sum region:	**450 000**

RINGERIKSREGIONEN

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Ringerike	Hole, samarbeid med NAV m.fl.	Helheten rundt Ny Giv-elevene	300 000
		Sum region:	**300 000**

HALLINGDALSREGIONEN

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Gol	Flå, Nes, Hemsedal, Ål og Hol	Samahandlingsreform - meldingsutveksling	350 000
Gol	Flå, Nes, Hemsedal, Ål og Hol	Felles løft for tidlig innsats i Hallingdal	450 000
		Sum region:	**800 000**

FELLESPROSJEKTER

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Øvre Eiker	Drammen, Lier, N. Eiker, Kongsberg, BFK, SVV, Jernbaneverket, Kystverket, FM	Buskerudbyen	300 000
Drammen		Miljøknutepunkt i Buskerud	200 000
Hurum		Strandsoneprosjekt	325 000
		Sum fellesprosjekter:	**825 000**

2 Folkehelse

Folkehelse og folkehelsearbeid

Folkehelse: Befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning.

Folkehelsearbeid: Samfunnets totale innsats for å opprettholde, bedre og fremme befolkningens helse gjennom å svekke faktorer som medfører helserisiko, og styrke faktorer som bidrar til bedre helse.

Folkehelsemål: Folkehelsepolitikkens overordnede mål er flere leveår med god helse i befolkningen som helhet, og å redusere sosiale helseforskjeller mellom ulike sosioøkonomiske grupper, etniske grupper, kvinner og menn.

Folkehelsearbeid som politikkområde – et sektorovergripende ansvar

Vår helsetilstand er i stor grad knyttet til hvordan vi lever våre liv og hvordan samfunnet er organisert. I årene fremover vil vi få flere personer med kroniske lidelser og behov for behandling, dels som en konsekvens av demografiske endringer og dels som en følge av befolkningens helseatferd.
Året 2012 utgjør på mange måter et tidsskille i norsk folkehelsearbeid. Nytt lovverk om folkehelse og kommunale helse- og omsorgstjenester og forskrift om oversikt over helsetilstanden trådde i kraft.
Med innføring av Samhandlingsreformen og lovarbeidene på folkehelsefeltet er folkehelsearbeidet løftet ut av helsesektoren, og blitt et innsatsområde der alle sektorer og forvaltningsnivåer har en rolle og et definert ansvar. For kommunene vil dette si at det er kommunen i sin helhet, og ikke kommunen via sin helsetjeneste, som har ansvaret for konkretisering av mål, utforming av tiltak og økonomiske prioriteringer innen helsefremmende og forebyggende arbeid. Dette vil kreve mer kapasitet og kompetanse innen sektorovergripende og samfunnsrettet helsearbeid.

Å gjøre sunne valg enklere bedrer folkehelsen

Risikofaktorer som tobakksbruk, alkoholkonsum, usunt kosthold, fedme og fysisk inaktivitet påvirker hver for seg, eller sammen, forekomsten av vår tids store folkesykdommer. Folkehelsearbeidet skal svekke risikofaktorer for dårlig helse og styrke faktorer som bidrar til økt trivsel og bedre helse. Det vil si å gjøre det lettere for den enkelte å ta sunne valg, samtidig som de usunne valgene gjøres vanskeligere. Eksempler på aktuelle tiltak herunder er bygging av flere tur-, gang- og sykkelveier, god fremkommelighet og tilgang til skog-, park- og friluftsområder, flere fiske- og badeplasser, sosiale møteplasser og anlegg for uorganisert/spontan lek og aktivitet, tobakksforbud på skoler, arbeidsplasser og i det offentlige rom, sunn mat og drikke i kantiner og på (sports)arenaer der særlig barn og unge oppholder seg, fysisk stimulerende uteareal i skoler og barnehager, helsefremmende og forebyggende

undervisningsprogram i skoler og barnehager, varierte kulturtilbud osv. Slike **strukturelle** tiltak har dokumentert effekt på både nåværende og fremtidig helseatferd, og bidrar samtidig til økt trivsel og utjevning av sosiale helseforskjeller.

Om å ha oversikt over folkehelsen og faktorer som virker inn på denne

Folkehelseloven med forskrift stiller krav om at kommunene har oversikt over lokale forhold som både fremmer og hemmer helse, og at informasjonen legges til grunn for planarbeid og den politiske forankringen av folkehelsearbeidet i kommunen. Treffsikre tiltak forutsetter kunnskap om aktuelle forhold i kommunen, positive som negative. Systematikken for dette arbeidet kan enkelt fremstilles via figuren nedenfor:

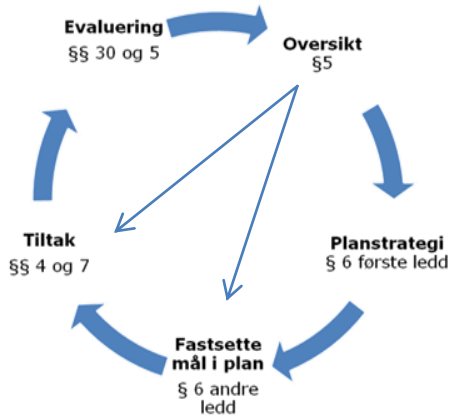

Paragrafene i figuren refererer til Folkehelseloven.

Oppvekst, utdanning og levekår påvirker folkehelsen i din kommune!

Ulikheter i levekår gir ulikheter i helse. Disse ulikhetene finner vi enten vi studerer dødelighet, sykelighet, selvopplevd helse, fysiske eller psykiske lidelser. Helseforskjellene følger en gradient gjennom hele befolkningen; jo høyere sosioøkonomisk status, desto bedre helse. I tillegg har enkelte grupper spesielle utfordringer. Personer med nedsatt funksjonsevne har betydelig dårligere helse enn befolkningen for øvrig. Innvandrere har andre helseutfordringer, risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer enn etniske nordmenn. Mye tyder også på at forskjellene øker mellom dem som er innenfor og dem som står utenfor arbeidslivet. Folkehelsearbeidet har som hovedmål å fremme god helse og en rettferdig fordeling av helse. For å kunne utjevne helseforskjellene må vi også utjevne forskjellene i levekår. Dette krever **tverrsektoriell innsats**, og folkehelsearbeidet må derfor favne bredt og inkludere både levekår og fordelingen av levekår i befolkningen.

Alternativ attføring og ulike tilbud om tilpasset arbeid fremmer inkludering, helse og livskvalitet. Det bør dermed være et viktig folkehelsemål for alle kommuner å være seg bevisst sammenhengen mellom utdanning/inntekt og helse, og arbeide målrettet for gode og differensierte utdanningstilbud og egendekning av arbeidsplasser tilpasset personer med ulike funksjonsnedsettelser.

Arbeidsledighet – 2011, andel (prosent)

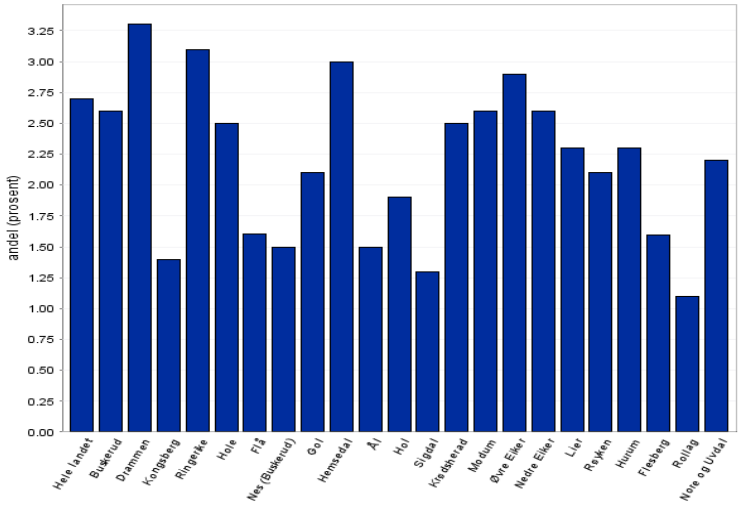

Registrerte arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken. Årlige tall. Statistikken omfatter alle personer som står registrert i NAVs arbeidssøkerregister enten som helt arbeidsledig eller som deltaker på et arbeidsmarkedstiltak (vanlige arbeidssøkere i ordinære tiltak og yrkeshemmede i tiltak). Arbeidsstyrken inkluderer personer i alderen 15-74 år.

Undersøkelser viser at en del innvandrergrupper kommer dårligere ut enn den etnisk norske befolkningen når det gjelder arbeidstilknytning, inntektsforhold og helsetilstand. Oversikten er tatt med for å vise variasjonen mellom kommunene i fylket, og dermed hvordan kommunene også vil ha ulike utfordringer knyttet til både innretning på- og prioriteringer i folkehelsearbeidet.

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre – 2012

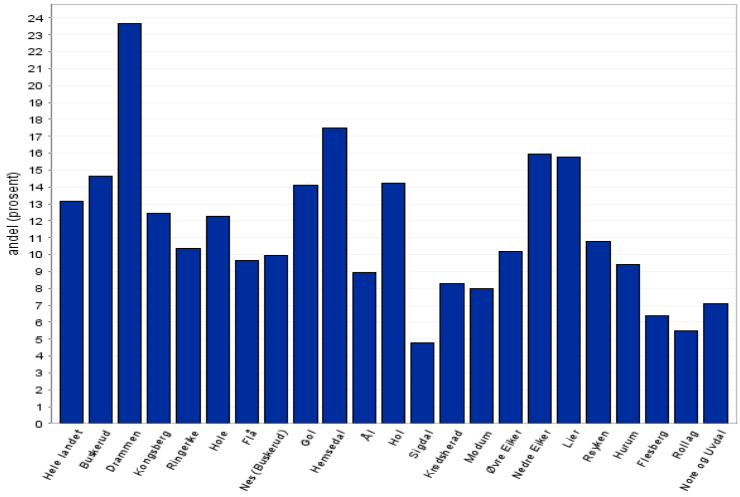

Diagrammet viser antall og andel personer med to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre registrert bosatt i Norge per 1. januar (totalt og fordelt på landbakgrunn), i prosent av befolkningen.

Følgende diagram er tatt med da det er veldokumenterte sammenhenger mellom utdanningsnivå, materielle levekår og helse. Personer som ikke har fullført videregående utdanning, antas å være vel så utsatt for levekårs- og helseproblemer som de som har

valgt å ikke ta mer utdanning etter fullført ungdomsskole. Systematisk innsats, og så tidlig som mulig, overfor elever som strever med fagene (eks *"Ny Giv-prosjektet"*) er særlig viktige folkehelsetiltak.

Frafall i videregående skole – 2009-2011, andel (prosent)

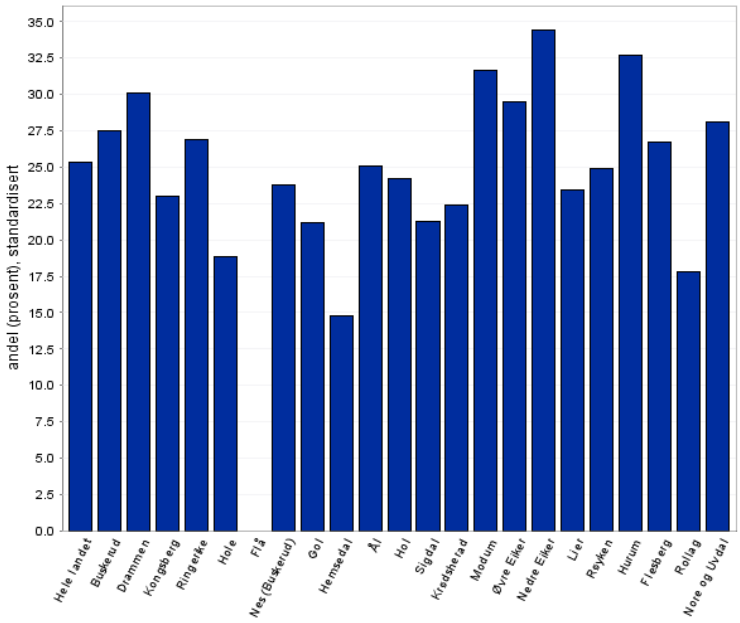

Diagrammet viser antallet personer som startet på grunnkurs i videregående opplæring for første gang et gitt år og som har gjennomført VKII eller gått opp til fagprøve, men som ikke har bestått i ett eller flere fag og derfor ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse etter 5 år, samt elever som startet opp dette året, men som sluttet underveis. Andelen blir beregnet ut fra prosent av alle som startet grunnkurs i videregående opplæring det året. Statistikken viser 3 års glidende gjennomsnitt. Det mangler tall for Flå fordi grunnlagstallene er for lave til at personvernet blir ivaretatt. Det betyr altså ikke at det ikke finnes ungdommer som dropper ut av videregående skole i Flå.

I dette kapittelet om samfunnsfaktorer som påvirker folkehelsen er oversikter om kommunenes andel av innvandrere, arbeidsledige og antallet ungdommer som faller ut av videregående skole valgt ut som eksempler. Men oversikter over langtidssyke, personer med funksjonsnedsettelser, trygdemottakere, eneforsørgere, sosialhjelpsmottakere og andre grupper med særlig utfordrende levekår er sammen med andre miljømessige forhold (fysiske, kjemiske og sosiale) også relevante i diskusjonen om hvilke bakenforliggende faktorer som påvirker folkehelsen i den enkelte kommune.

Flere oversikter og relevant folkehelsestatistikk er å finne i andre deler av denne rapporten eller de kan hentes ut ved å benytte de ulike statistikkverktøyene som **Folkehelseinstituttet** har utarbeidet:

Her finner du folkehelseprofilen for din kommune: http://www.fhi.no/helsestatistikk/folkehelseprofiler/finn-profil , og her kan du gå inn i statistikkbanken og gjøre oppslag og/eller fordype deg i spesielle problemstillinger for styring av mål og tiltaksutforming innen folkehelsearbeid www.fhi.no/kommunehelsa

En veileder for arbeidet med å skaffe oversikt over folkehelsehelsen er ventet denne våren, så følg med på Helsedirektorats hjemmeside www.helsedir.no eller www.kommunetorget.no om denne.

Som et innspill til arbeidet med kommunale folkehelseoversikter har Buskerud fylkeskommune utarbeidet egne statistikkpresentasjoner for kommunene. Disse heftene finner du ved å gå inn på www.bfk.no under fanen folkehelse.

3 Barnehage

I 2009 ble det innført individuell rett til barnehageplass. Retten innebærer at barn som har fylt ett år innen 1. september, og som har søkt innen fristen for hovedopptaket, har rett til barnehageplass. Alle kommunene i Buskerud klarte å innfri denne retten i løpet av 2010.

Den individuelle retten til barnehageplass er en minimumsplikt for kommunene. Det er viktig at kommunene ser barnehagetilbudet i sammenheng med endringer i fødselstall, til- og fraflytting og andre faktorer som kan ha innvirkning.

Andel barn 1-5 år med barnehageplass

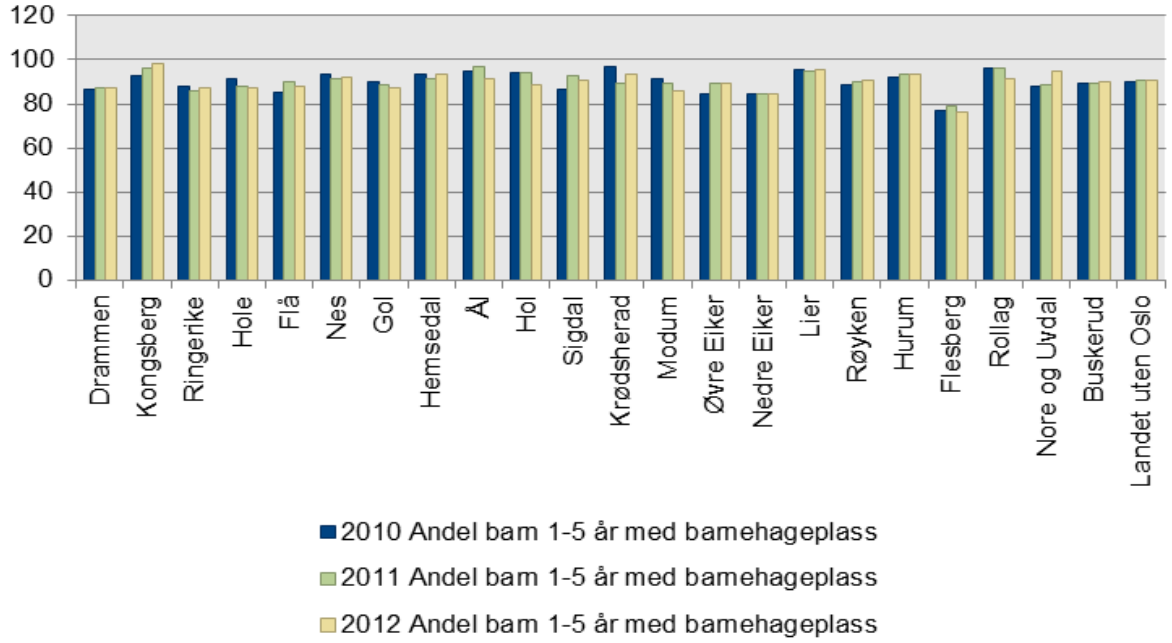

Antall barn som går i barnehager øker, og ved utgangen av 2012 gikk det 14 571 barn i barnehage i Buskerud. Av disse var 9 501 i alderen 3 – 5 år, mens 4 946 var i alderen 1 – 2 år. I 2012 gikk 79 % av alle barn i aldersgruppen 1 – 2 år i barnehage i Buskerud og 96 % av alle 3 – 5 åringer.
43 % av barnehagebarna går i kommunale barnehager, mens 57 % benytter ikke-kommunale barnehager. Kostra viser at det blir stadig færre barn som har barnehageplass i familiebarnehager i Buskerud. I 2008 gikk 520 barn i familiebarnehager, mens det i 2012 var 306 barn. Dette kan bety at foreldre foretrekker at barna deres går i ordinære barnehager og at familiebarnehager taper i kampen mot nyopprettede ordinære barnehager.

Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til alle barn med barnehageplass

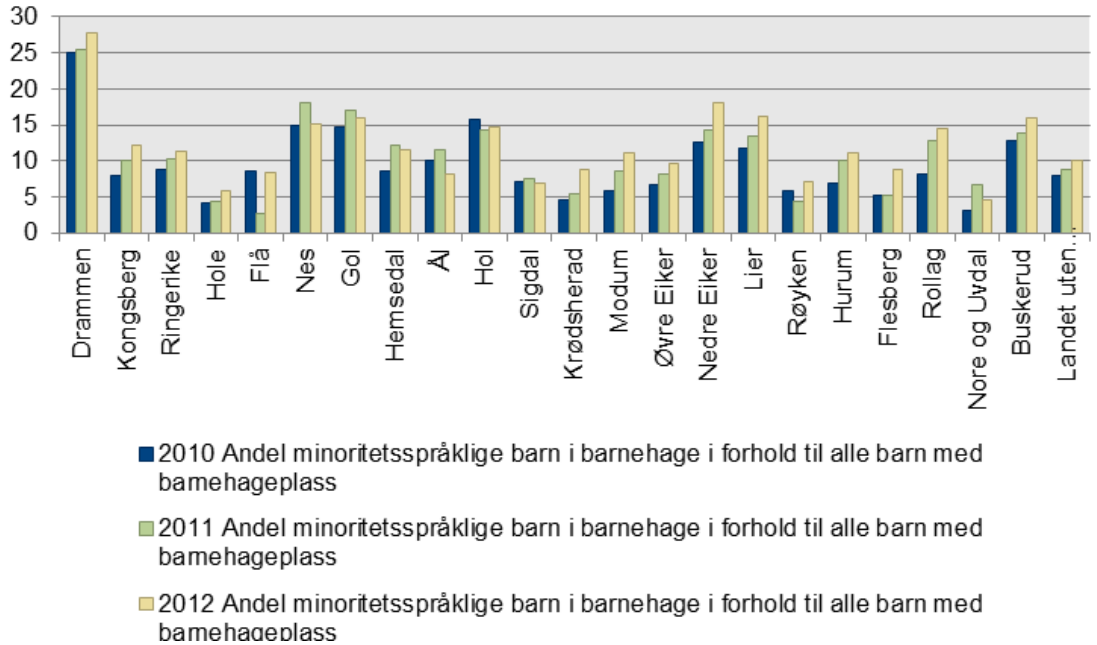

Minoritetsspråklige barn defineres her som barn med en annen språk- og kulturbakgrunn enn norsk, med unntak av barn som har samisk, svensk, dansk eller engelsk som morsmål. Begge foreldrene til barnet må ha et annet morsmål enn de nevnte språkene.

I 2012 gikk 2 316 barn fra språklige og kulturelle minoriteter i barnehagene i Buskerud. Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til alle barn med barnehageplass har økt fra 5,8 % i 2001 til 15,9 % i 2012.

Kommunene vil også i 2013 få et øremerket tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Fra og med i år er det Utdanningsdirektoratet som utbetaler tilskuddet til kommunene direkte. Kunnskapsdepartementet har bestemt at tilskuddet skal evalueres i 2013.

Barnehageeierne må påse at de ansatte i barnehagehagene har tilstrekkelig flerspråklig og flerkulturell kompetanse slik at disse barna får et godt tilrettelagt tilbud i barnehagen. For å øke kompetansen til de ansatte, har flere barnehageansatte i de siste årene deltatt på utdanningstilbud, kurs og konferanser i regi av NAFO (Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring), Høgskolen i Telemark og Fylkesmannen i Buskerud.

Totalt antall barn i kommunene i aldersgruppen 0 – 5 år, fordelt i tidsserie år 2003 – 2012

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prosentvis endring
Drammen	4231	4335	4315	4389	4485	4714	4764	4802	4843	4834	14 %
Kongsberg	1657	1623	1617	1660	1709	1768	1827	1889	1929	1945	17 %
Ringerike	1733	1733	1742	1742	1769	1798	1846	1850	1870	1859	7 %
Hole	390	396	391	402	415	448	434	459	463	494	27 %
Flå	58	60	52	56	52	55	50	47	52	52	-10 %
Nes	225	210	213	201	203	196	188	196	182	174	-23 %
Gol	300	303	308	318	307	322	317	326	299	292	-3 %
Hemsedal	159	150	148	152	151	142	164	168	189	179	13 %
Ål	326	324	315	323	320	302	310	324	326	327	0 %
Hol	327	337	321	295	283	276	256	252	235	212	-35 %
Sigdal	236	228	226	221	233	228	214	223	220	205	-13 %
Krødsherad	132	124	114	128	121	125	109	136	137	149	13 %
Modum	832	835	830	847	829	858	879	833	858	870	5 %
Øvre Eiker	1056	1100	1139	1157	1170	1219	1255	1259	1284	1281	21 %
Nedre Eiker	1689	1687	1654	1681	1700	1714	1758	1745	1778	1821	8 %
Lier	1623	1642	1657	1707	1779	1784	1806	1783	1849	1880	16 %
Røyken	1440	1465	1489	1453	1438	1517	1500	1494	1496	1531	6 %
Hurum	693	630	609	585	577	557	549	572	574	591	-15 %
Flesberg	199	205	195	179	170	169	170	176	191	188	-6 %
Rollag	111	98	74	69	77	85	70	60	65	66	-41 %
Nore og Uvdal	188	174	172	158	145	140	134	130	139	123	-35 %
Buskerud	**17605**	**17659**	**17581**	**17723**	**17933**	**18417**	**18600**	**18724**	**18979**	**19073**	**8 %**

I perioden 2003 – 2012 har Hole, Øvre Eiker, Kongsberg, Drammen og Lier hatt størst vekst i antall barn i aldersgruppen 0 – 5 år. Hole har hatt størst økning med 27 %. Deretter kommer Øvre Eiker med 21 %, Kongsberg med 17 %, Lier med 16 % og Drammen med 14 % økning. Felles for alle disse kommunene er at de er bykommuner eller kommuner med nærhet til by.

Landlige kommuner som Rollag, Hol, og Nore og Uvdal har i samme periode hatt en nedgang på over 35 %. Mens Nes har nedgang på 23 %.

Kommuner med sterk tilvekst av barn i aldersgruppen 0-5 år må dimensjonere barnehagetilbudet sitt slik at de er i stand til å oppfylle retten til barnehageplass i henhold til barnehageloven. Kommuner der barnetallet går ned, må forberede seg på overkapasitet av barnehageplasser og bør ha planer for hvordan dette skal håndteres.

Andel barn i forhold til oppholdstid

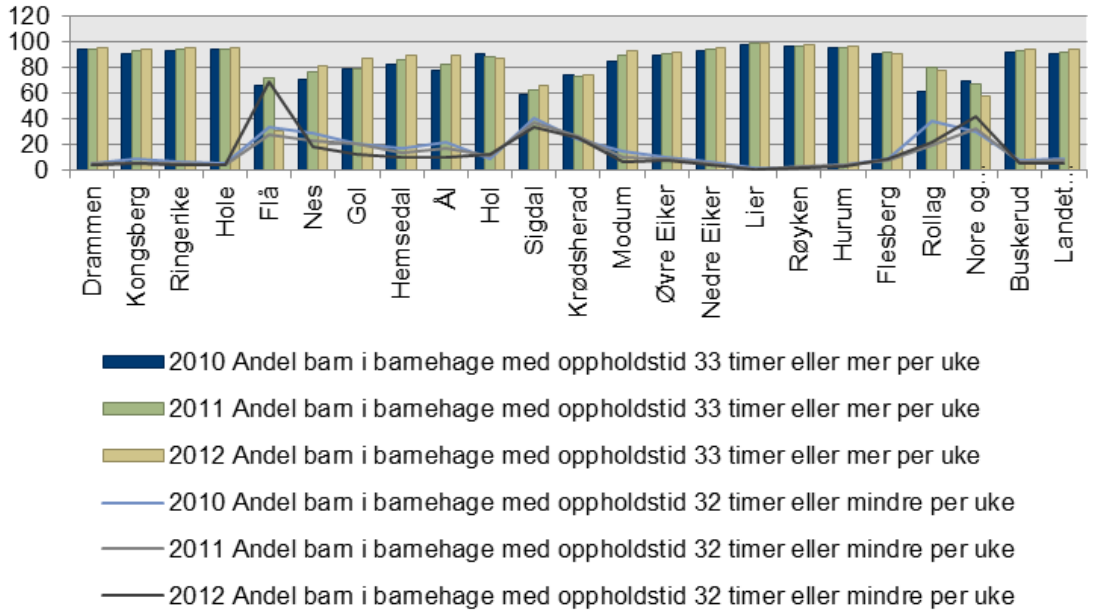

Samtidig som rett til barnehageplass er blitt lovhjemlet har kommunene også opplevd en økning i etterspørselen etter heltidsplasser. Kapasitetsøkningen har derfor i flere år også gått på å øke oppholdstiden til barn som allerede har hatt plass i barnehage. Det har derfor blitt bygd flere barnehageplasser enn det har kommet nye barn i barnehagene. Det er viktig at kommunene tar etterspørselen etter fulltidsplasser med i beregningen når de skal dimensjonere barnehagetilbudet.

I 2001 hadde 64 % av barna i barnehagen i Buskerud heltidsplass, mens 36% hadde deltidsplass. I 2012 hadde 94 % av barnehagebarna heltidsplass, mens bare 6 % hadde deltidsplass. Vi ser likevel store forskjeller mellom kommunene i fylket. I byene og bynære kommuner benytter foreldrene i større grad heltidstilbud, mens det i mer landlige deler av fylket er det en større andel som ønsker deltidstilbud i barnehagene.

Det kan være mange grunner til økningen av andelen foreldre som ønsker å benytte heltidsplass i barnehagen. En av disse kan være innføringen av makspris og et mål om at prisen skal være så lav at alle som ønsker det skal ha råd til en barnehageplass av god kvalitet. En annen grunn kan være at behovet for barnepass har økt i takt med lav arbeidsledighet og at begge foreldrene arbeider utenfor hjemmet.

Andel ansatte med førskolelærerutdanning. Andel styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning 2012

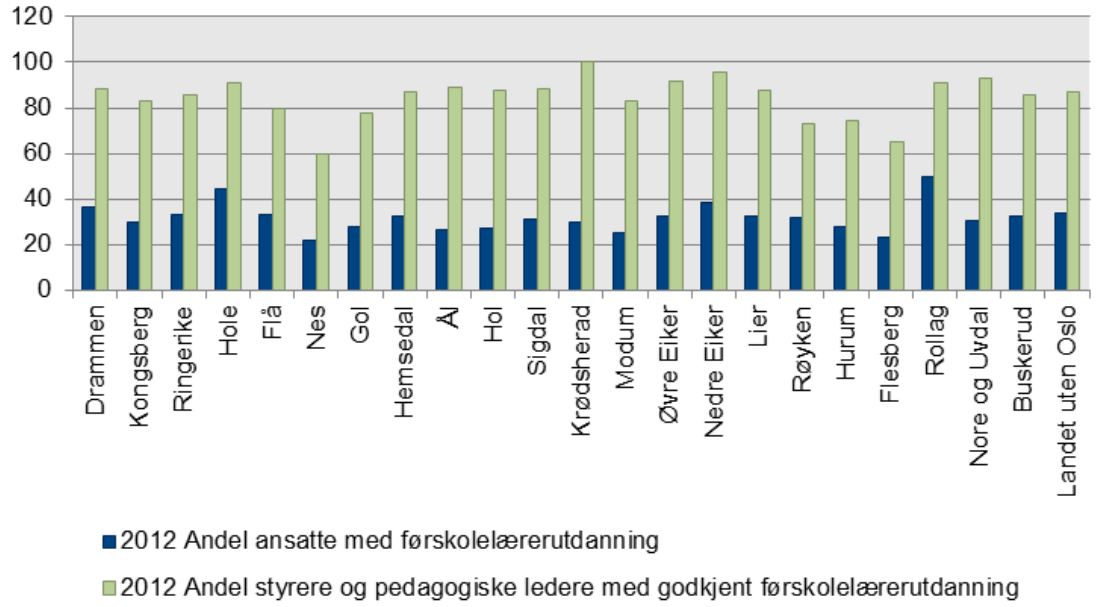

I 2012 lanserte Kunnskapsdepartementet prosjektet "GLØD". Hovedmålet for prosjektet er:

- *Å styrke de ansattes kompetanse, for å gi alle barn et godt og likeverdig barnehagetilbud*
- *Å heve status for arbeid i barnehager, for å øke rekrutteringen av ansatte med nødvendig kompetanse.*

Kompetansen til personalet er den viktigste ressursen i barnehagene og en forutsetning for et barnehagetilbud med høy kvalitet. Det er derfor et mål å øke antall ansatte med barnehagefaglig- og barnefaglig kompetanse i barnehagene. I tillegg iverksettes det en rekke kompetansetiltak rettet mot alle grupper av tilsatte i barnehagene.

Andelen styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning i Buskerud ligger nå på 86 %. Blant de resterende 14 % som arbeider som styrere og pedagogiske ledere har 6 % annen pedagogisk utdannelse.

På bakgrunn av ”Strategi for rekruttering av førskolelærere til barnehagen 2007 – 2011” og på grunn av den store førskolelærermangelen i Buskerud, er det iverksatt ulike typer tiltak i kommunene for å rekruttere flere førskolelærere til stillinger i barnehagene. Det er blant annet etablert arbeidsrelatert førskolelærerutdanning for assistenter i barnehagen og samlingsbasert førskolelærerutdanning som kan gjennomføres i kombinasjon med arbeid i barnehagen. Det er dessuten opprettet flere studieplasser i den ordinære førskolelærerutdanningen. I tillegg har flere kommuner tilrettelagt for at assistenter skal kunne ta førskolelærerutdanning gjennom støtte til studier, stipendordninger og lignende. Det er også lagt til rette for å beholde førskolelærere i yrket gjennom ulike typer kompetansehevingstiltak og tilbud om etter- og videreutdanning. Fylkesmannen vil på bakgrunn av "*GLØD*" fortsette rekrutteringsarbeidet på regionalt og lokalt nivå også i 2013.

Antall ansatte med dispensasjon fra kravet om førskolelærerutdanning

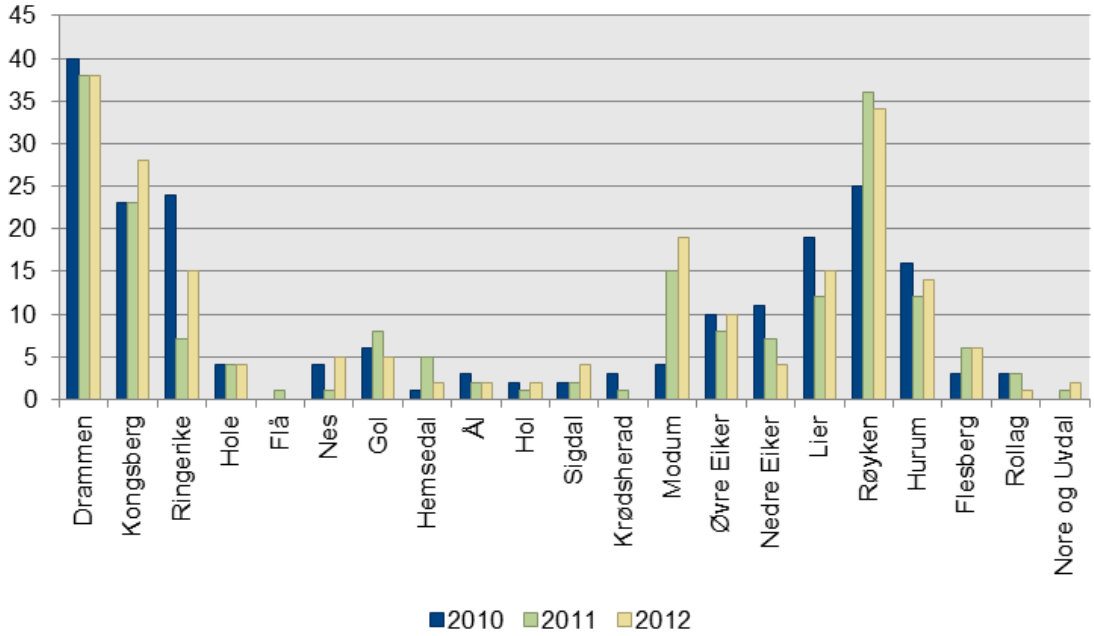

I Buskerud har antall ansatte med dispensasjon fra utdanningskravet i barnehagene gått ned fra 226 i 2008 til 210 i 2012. Vi ser likevel en økning fra i fjor da antall dispensasjoner var nede på 193. Av de 210 dispensasjonene er 127 dispensasjoner gitt til ansatte i private barnehager mens 83 er gitt til ansatte i kommunale barnehager.

Tabellen over viser at Krødsherad og Flå er de eneste kommunene uten dispensasjoner. Vi gjør for øvrig oppmerksom på at tabellen ikke gir en oversikt over hvor stor stillingsprosent dispensasjonene gjelder.

Bakgrunnen for førskolelærermangelen kan blant annet være økningen i antall barnehageplasser og at det ikke er blitt utdannet nok førskolelærere i takt med den økte utbyggingen. Fylkesmannen har på bakgrunn av de iverksatte tiltak for å rekruttere og beholde, håp om at antall dispensasjoner på sikt går ned.

Antallet dispensasjoner tyder på at flere barnehager helt eller delvis mangler kvalifisert pedagogisk personale i stillinger. Barnehagemyndigheten bør vurdere sin dispensasjonspraksis og ta stilling til hvorvidt barnehagene kan drives som pedagogiske virksomheter dersom barnehagene helt mangler kvalifisert personell.

Andel ansatte menn i basisvirksomheten i barnehagene

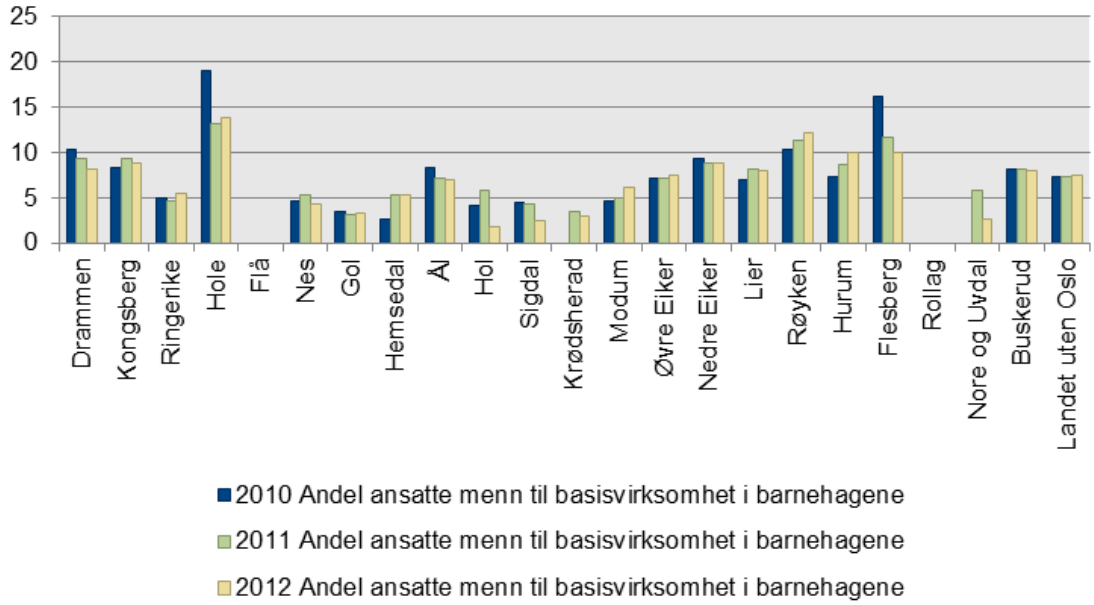

I 2011 lanserte Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet handlingsplanen "Likestilling 2014". Mål 2 i handlingsplanen er:

- *Likestilling for framtiden – øke bevisstheten om likestilling i barnehage og utdanning.* Herunder inngår å øke andelen menn i barnehagene til 20 %, fremme likestillingsarbeid i barnehagene og få jevnere kjønnsbalanse i blant annet førskolelærerutdanningen.

Andelen menn i barnehagen i Buskerud ligger på 8 %. Dette er over landsgjennomsnittet som er 7 %. Hole har fremdeles høyeste andel menn i barnehagene med 14 %. Deretter følger Flesberg og Røyken med 12 % menn i sine barnehager. Lavest ligger Flå og Rollag som ikke har noen mannlige ansatte i sine barnehager.

Buskerud har i 2012 totalt fem virksomme Mib-nettverk. Disse er Mib Eiker, Mib Drammen, Mib Hole, Mib Kongsberg og Mib Hallingdal. Fylkesmannen i Buskerud har i samarbeid med Høgskolen i Telemark og Mib-nettverkene opprettet Likestillingsteam. I den forbindelse bidrar nettverkene aktivt til rekrutteringsarbeid ved å besøke skoler for å fortelle elever om utdanningene og arbeid i barnehagen. Dette arbeidet forsterkes i 2013. Mib-nettverkene arbeider også for å beholde menn som allerede arbeider i barnehagene og med likestillingsarbeid i barnehagene. Fylkesmannen oppfordrer flere kommuner til å danne nettverk for menn i barnehagene.

Andel førskolebarn med styrket tilbud i forhold til alle barn i barnehage 2012

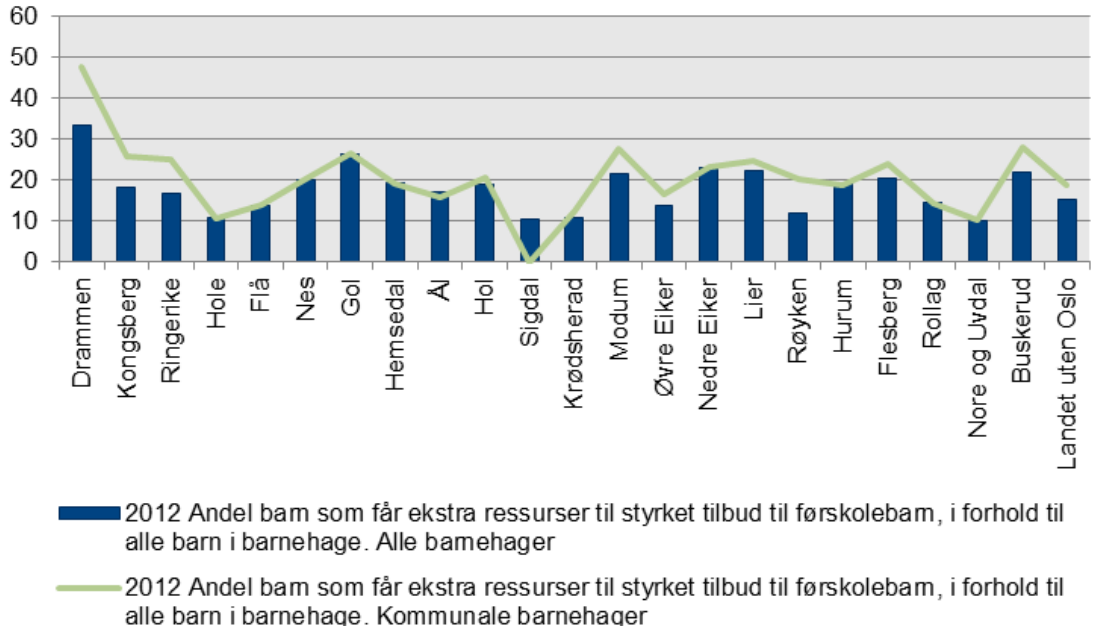

I KOSTRA-rapportering, funksjon 211, legges følgende utgifter inn: Tilbud til funksjonshemmede (inkl. skyss, der dette er en del at tilretteleggingen av tilbudet til barnet), spesialtilbud (inkl. PPT), tospråklige assistanse, materiell anskaffet til enkeltbarn eller grupper.

Kostra-funksjonen 211 inneholder mange ulike utgiftsgrupper og kommunene bør derfor selv gå inn i egne tall og drøfte hvorvidt ressursene er brukt på en hensiktsmessig måte.

Fram til og med 2010 fikk alle kommuner et øremerket tilskudd til barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage. Dette tilskuddet ble fra 1. januar 2011 innlemmet i rammetilskuddet til kommunene. Fylkesmannen vil gjøre oppmerksom på at barn med nedsatt funksjonsevne fortsatt har rett til prioritet ved opptak i barnehage etter barnehageloven § 13 og at kommunene har ansvar for at barn med rett til prioritet får plass i barnehage. I merknadene til barnehageloven § 13 heter det: ”Opptak av et barn med nedsatt funksjonsevne kan i enkelte tilfeller kreve ekstra ressurser, og barn med store eller sammensatte funksjonsnedsettelser kan ha behov for et mer tverrfaglig og behandlingsrettet tilbud enn det en vanlig barnehage gir.”

Antall barn som mottar spesialpedagogisk hjelp i førskolealder 2009 - 2013

	2008-09	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13
Drammen	89	101	99	96	93
Flesberg	1	2	0	2	3
Flå	1	2	2	2	2
Gol	1	4	6	11	5
Hemsedal	2	1	0	4	3
Hol	6	6	4	4	2
Hole	6	4	6	3	8
Hurum	10	12	8	8	12
Kongsberg	17	29	34	36	47
Krødsherad	2	3	1	3	0
Lier	25	25	29	31	53
Modum	10	18	23	22	18
Nedre Eiker	27	23	29	29	37
Nes	1	1	1	1	1
Nore og Uvdal	3	3	0	3	4
Ringerike	29	33	39	34	48
Rollag	2	2	0	0	0
Røyken	22	13	21	16	18
Sigdal	3	2	2	6	5
Øvre Eiker	12	12	15	13	13
Ål	4	3	2	0	7
Buskerud	**273**	**299**	**321**	**324**	**379**

Barn under opplæringspliktig alder som har særlig behov for spesialpedagogisk hjelp, har rett til hjelp etter opplæringsloven § 5 – 7.

I perioden 2008 – 2013 har antallet barn som mottar spesialpedagogisk hjelp før opplæringspliktig alder i Buskerud økt med 39 %. De fleste kommunene har en økning i antall barn som mottar spesialpedagogisk hjelp.

Tilskudd på barnehageområdet

Fra 1. januar 2011 ble hoveddelen av de statlige tilskuddene til barnehager innlemmet i rammetilskuddet til kommunene. Dette gjelder følgende tilskudd:

- Ordinært driftstilskudd til barnehager
- Tilskudd til barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage
- Skjønnsmidler til barnehager

Dette betyr at kommunen som barnehagemyndighet har fått større ansvar for barnehagene. For å sikre et likeverdig tilbud av høy kvalitet i alle barnehager, må kommunene sørge for nok ressurser til barnehagesektoren.

Tilskudd til tiltak for barn av nyankomne flyktninger er overført til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Tilskudd til barnehagetilbud til barn av asylsøkere er overført til Justis- og politidepartementet.

Korrigerte brutto driftsutgifter per korrigerte oppholdstime i kommunale barnehager

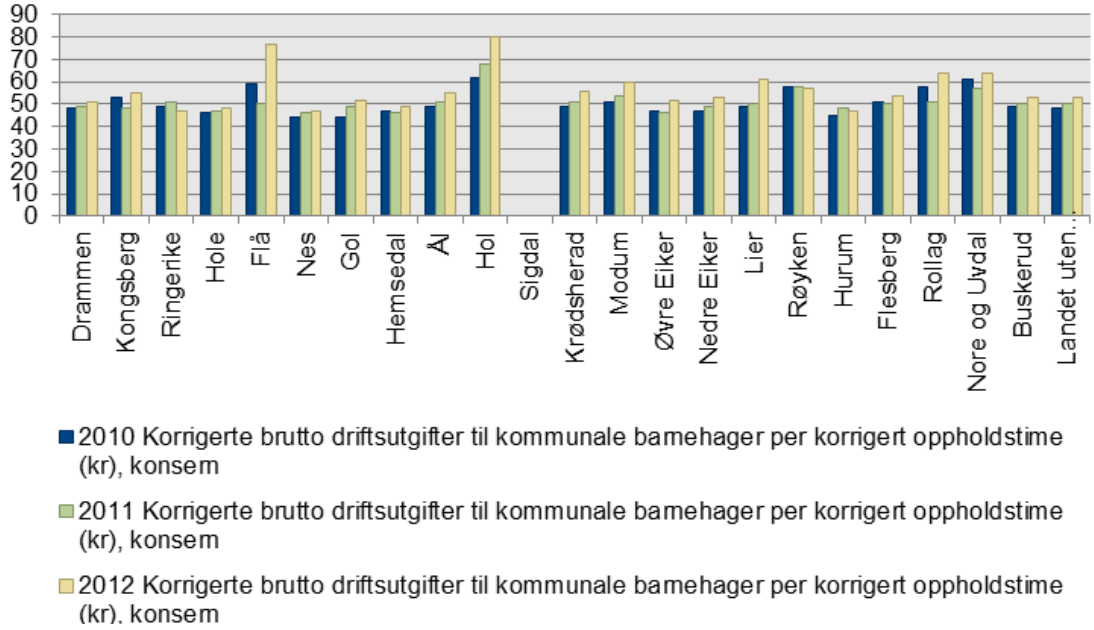

Korrigerte brutto driftsutgifter inneholder:
- *lønn/sosiale utgifter*
- *varer og tjenester*
- *utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av barnehagelokaler for kommunenes egne barnehager.*

Det betyr at tilskudd til private barnehager er holdt utenom. Det samme gjelder foreldrebetaling i kommunale barnehager.

Grafen viser hvor mye det koster å ha et barn i en time i barnehagen i de ulike kommunene. Vi ser at det er noen variasjoner mellom kommunene. Hol brukte kr 80,- per korrigerte oppholdstime i 2012, mens Hurum, Nes og Ringerike brukte kr 47,-.

Ringerike og Røyken har hatt en nedgang i korrigerte brutto driftsutgifter fra 2010. De andre kommunene har hatt en økning eller ligger på samme nivå som i 2010.

Sigdal har ingen kommunale barnehager og har derfor ingen driftsutgifter knyttet til kommunale barnehager.

Kommunale overføringer av driftsmidler til private barnehager

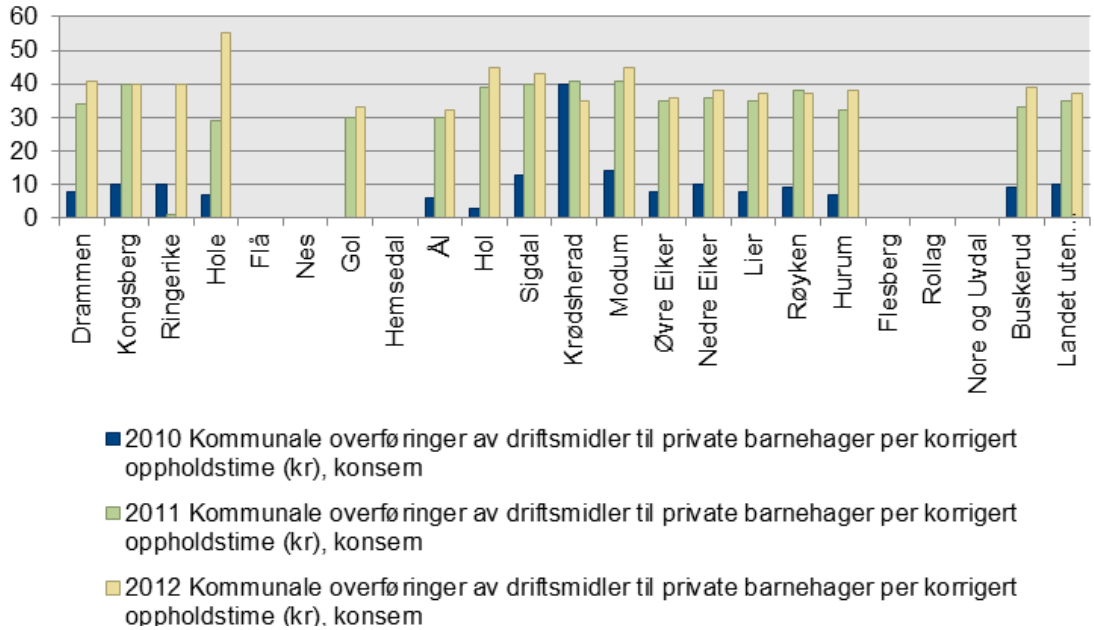

Forskrift om likeverdig behandling av barnehager om offentlige tilskudd pålegger kommunen å dekke kostnader til drift av barnehager som ikke dekkes av andre offentlige tilskudd og foreldrebetaling.

Grafen viser hvor mye kommunen betaler i kroner for et barn per time i private barnehager. Private barnehager fikk i 2010 sine inntekter gjennom statstilskudd, foreldrebetaling og tilskudd fra kommune. Fra 1. januar 2011 ble tilskuddsordningen for barnehageområdet endret. For nærmere forklaring, se side 10.

Som vi ser av grafen ovenfor har overgangen fra statlig driftstilskudd per barn til rammeoverføringer til kommunene fra staten, ført til store endringer i tilskuddsoverføringene mellom kommunene og de private barnehagene.

Gjennomsnittet i Buskerud ligger nå høyere enn gjennomsnittet i landet for øvrig, men vi ser at det er store forskjeller mellom kommunene i Buskerud når det gjelder finansiering av barnehageplasser i private barnehager.

Flesberg har private barnehager, men har ikke rapportert om overføringer av driftsmidler til private barnehager.

For å sikre likeverdig kvalitet i ikke-kommunale og kommunale barnehager og stabile rammevilkår for ikke-kommunale barnehager, planlegger regjeringen å oppjustere tilskuddet i løpet av fem år. Høsten 2013 vil minimumstilskuddet øke fra 92 % til 94 % av det de kommunale barnehagene i gjennomsnittet får i offentlig finansiering.

4 Grunnskole

Skoleåret 2012/2013 (per. 1. oktober 2012) er det registrert 32 845 elever i grunnskolen i Buskerud, fordelt på 149 skoler, hvorav 6 er private skoler. Elevtallet viser en økning på 0,7 % i forhold til i fjor.

Det var per 1. oktober 2012 517 elever i private skoler i Buskerud. Dette utgjør 1,57 % av elevene i fylket, mot 2,56 % på landsbasis. I skoleåret 2012/2013 er det 22 færre elever i private skoler i Buskerud enn det var skoleåret 2011/2012.

Antallet lærere i grunnskolen i fylket inneværende skoleår er 3 325, en nedgang på 66 lærere fra året før. Antallet representerer 2957 årsverk, en økning på 49 årsverk fra forrige skoleår. 262 årsverk blir brukt til administrative og pedagogiske lederoppgaver mot 261 i fjor.

Antall elever i kommunale grunnskoler			
Kommune	**2010-11**	**2011-12**	**2012-13**
Drammen	7261	7381	7422
Flesberg	339	328	342
Flå	126	119	117
Gol	559	566	581
Hemsedal	304	315	311
Hol	530	507	504
Hole	761	777	762
Hurum	1170	1127	1114
Kongsberg	2868	2859	2891
Krødsherad	217	219	222
Lier	3218	3211	3283
Modum	1451	1480	1505
Nedre Eiker	3080	3071	3132
Nes	377	389	377
Nore og Uvdal	319	310	299
Ringerike	3201	3183	3165
Rollag	178	175	161
Røyken	2818	2804	2825
Sigdal	429	421	433
Øvre Eiker	2081	2109	2132
Ål	635	645	627
Buskerud	**31922**	**31996**	**32205**

Tabellen viser antall elever i kommunale grunnskoler per kommune (kilde: GSI 2012/13)

Netto driftsutgifter til grunnskole (kilde: Kostra)

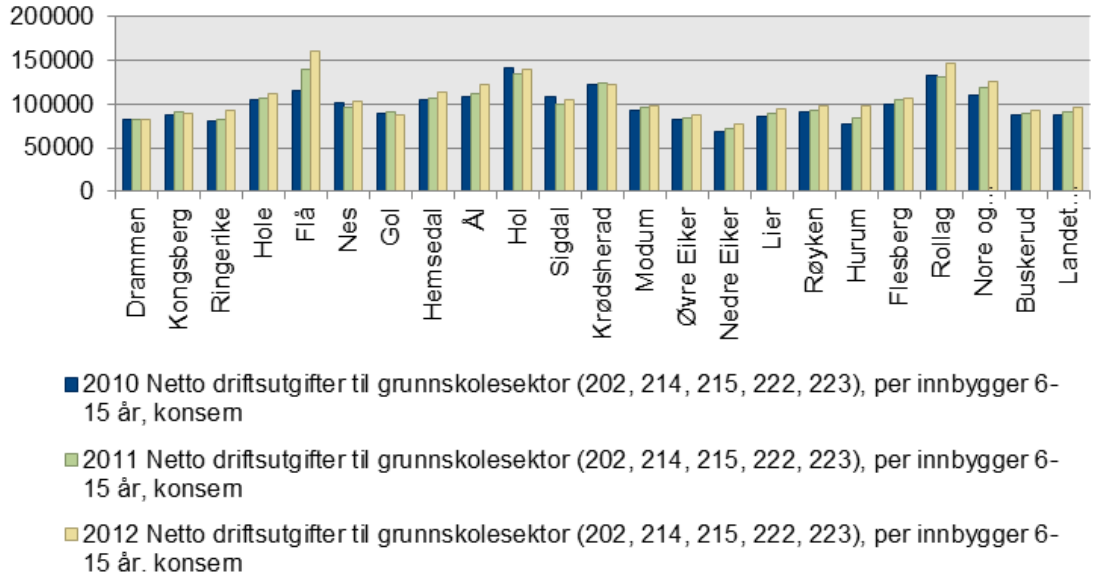

Tabellen viser antall elever i kommunale grunnskoler per kommune (kilde: GSI 2012/13)

Det er kommuner med færre enn 1000 elever som har høyeste driftsutgifter til grunnskole per innbygger i grunnskolealder. Det er en utfordring for små kommuner å drive like kostnadseffektivt som større kommuner. Et høyt kostnadsnivå kan indikere høy innsats og god kvalitet på undervisningen, men kan også skyldes mindre effektiv drift. Små kommuner har også gjerne en mer spredt bebyggelse som kan føre til færre elever per skole og i sin tur færre elever per lærer. En høy andel timer til spesialundervisning kan også bidra til høye utgifter.

De fleste kommuner har ganske like netto driftsutgifter til grunnskole som forrige skoleår. Hurum har størst endring. De har økt sine netto driftsutgifter til grunnskole med 16 prosent fra i fjor.
Tabellen kan ses i sammenheng med tabellen om elever per undervisningsrelaterte årsverk.

Elever per undervisningsrelaterte årsverk (kilde: GSI)

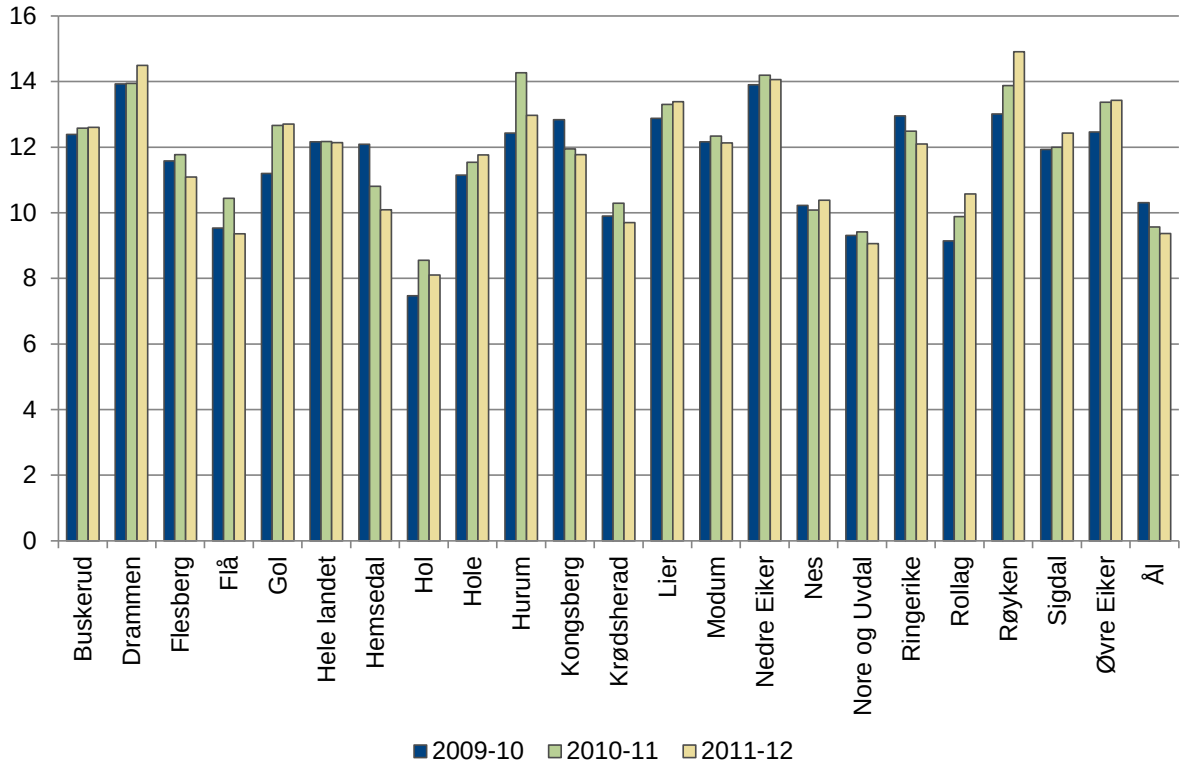

Grafen er basert på gruppe størrelse, i GSI, som er definert som *"forholdet mellom det totale antall elevtimer (summen av antall timer til undervisning hver elev får) og det totale antall læretimer (summen av undervisningstimer/læretimer)"*

Selv om antall elever i en gitt undervisnings-situasjon vil variere innenfor den enkelte skole og det enkelte årstrinn, gir grafen et bilde av hvor mange elever en lærer i gjennomsnitt har i sin undervisningssituasjon.

Tabellen bør ses i sammenheng med kommunenes driftsutgifter til skole i grafen foran. Lønninger utgjør i snitt over 80 % av kostnadene ved å drive en skole.

Økte netto driftsutgifter per elev gir ikke automatisk redusert antall elever per undervisningsrelatert årsverk. Dette kan blant annet forklares med økte lønninger og generell kostnadsvekst. Hurum, som i grafen ovenfor viste en stor økning i netto driftsutgifter til grunnskoleopplæring, viser også en stor reduksjon i antall elever per undervisningsrelatert årsverk. Samtidig legger vi merke til Krødsherad som hadde redusert sine netto driftsutgifter til grunnskole opplæring med ett prosentpoeng og samtidig viser en nedgang i elever per undervisningsrelatert årsverk.

Spesialundervisning – andel elever per trinn i kommunale grunnskoler (Kilde: Kostra)

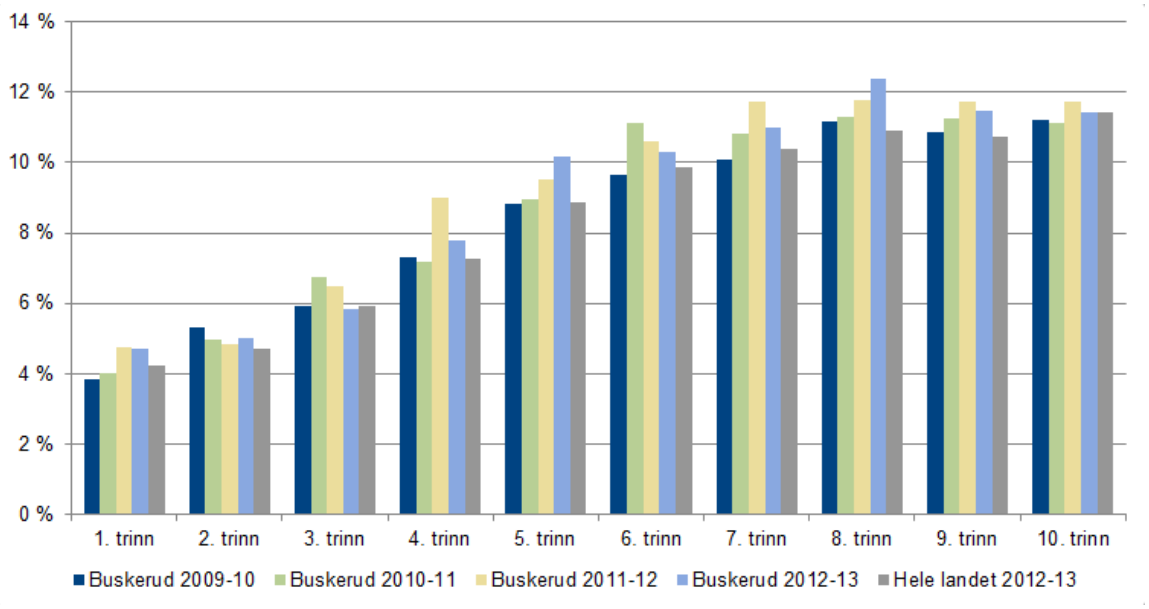

Spesialundervisning – andel elever med enkeltvedtak (kilde: Kostra)

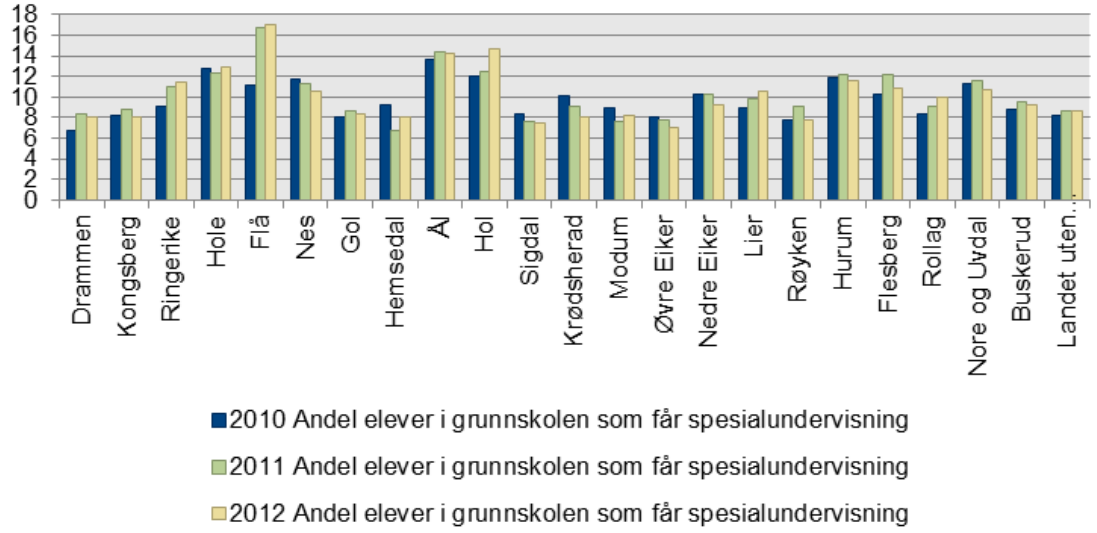

Spesialundervisning – andel elever med enkeltvedtak etter hovedtrinn (kilde: Kostra)

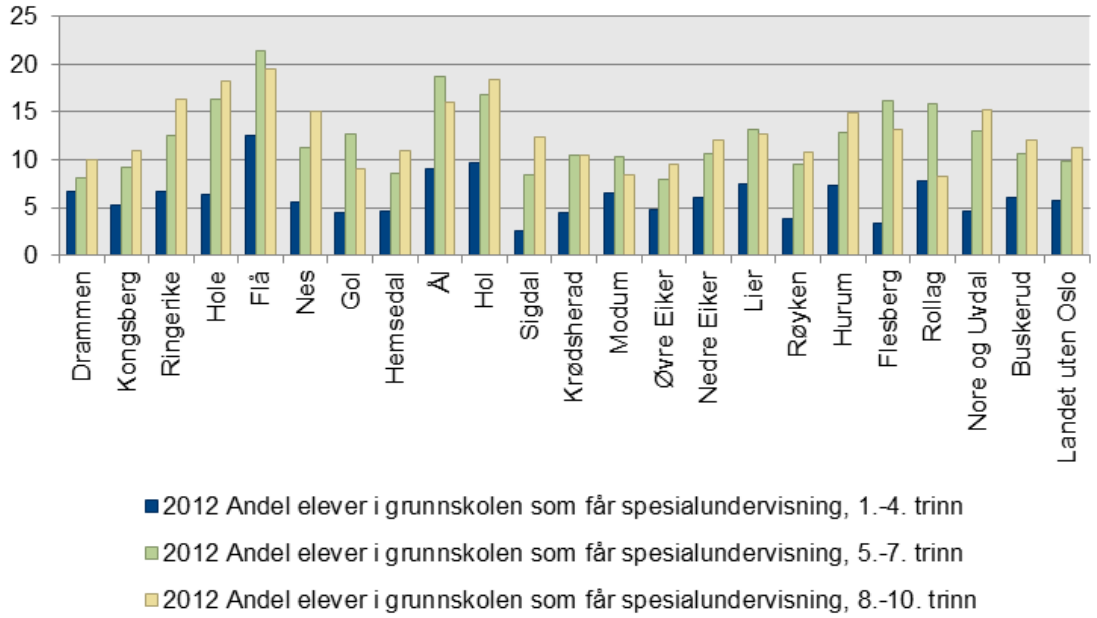

Andelen av elever som har vedtak om spesialundervisning etter opplæringslovens § 5-1, har på landsbasis blitt redusert med 0,05 prosent-poeng fra i fjor. I Buskerud har reduksjonen fra forrige skoleår vært noe større, ca. 0,21 prosent-poeng. 9,28 % av elevene i Buskerud har skoleåret 2012/2013 vedtak om spesialundervisning, og fylket ligger fremdeles noe høyere enn landssnittet på 8,57 %.

Andelen av elever med vedtak om spesialundervisning må ses i sammenheng med andre tabeller som for eksempel andelen timer til spesialundervisning, driftsutgifter og elever per årsverk. Videre er det viktig å understreke at det alltid kan være større variasjoner fra år til år i mindre kommuner fordi hver elev der utgjør en større prosentvis andel.

Ser vi andelen elever med vedtak om spesialundervisning fordelt på hovedtrinn er hovedtrenden lave tall for 1.- 4. trinn, mens tallet øker kraftig på mellomtrinnet for å nå toppen ved ungdomstrinnet. Tidlig innsats er en uttalt nasjonal målsetting, hvor det er ønskelig å øke andelen elever med spesialundervisning på de laveste trinnene. Det er verdt å merke seg at enkelte kommuner er i ferd med å endre fordelingen i retning av en større spesialpedagogisk innsats på lavere trinn. Ser vi på utviklingen for 2012-13 isolert, ser vi at kurven nå har begynt å bli mer konkav enn tidligere år.

Andelen elever ovenfor må også ses i sammenheng med hvor stor andel timeressursen til spesialundervisning er. Tabellen viser store regionale forskjeller. I 5 kommuner utgjør spesialundervisningstimene mer enn 20 % av det totale antall undervisningstimer i 2012-13, mot 7 kommuner i fjor. Erfaringsmessig kan økte ressurser til spesialundervisning være en konsekvens av reduserte ressurser til generell styrkning.

Spesialundervisning – andel timer til spesialundervisning i % av antall lærertimer totalt (kilde: Kostra)

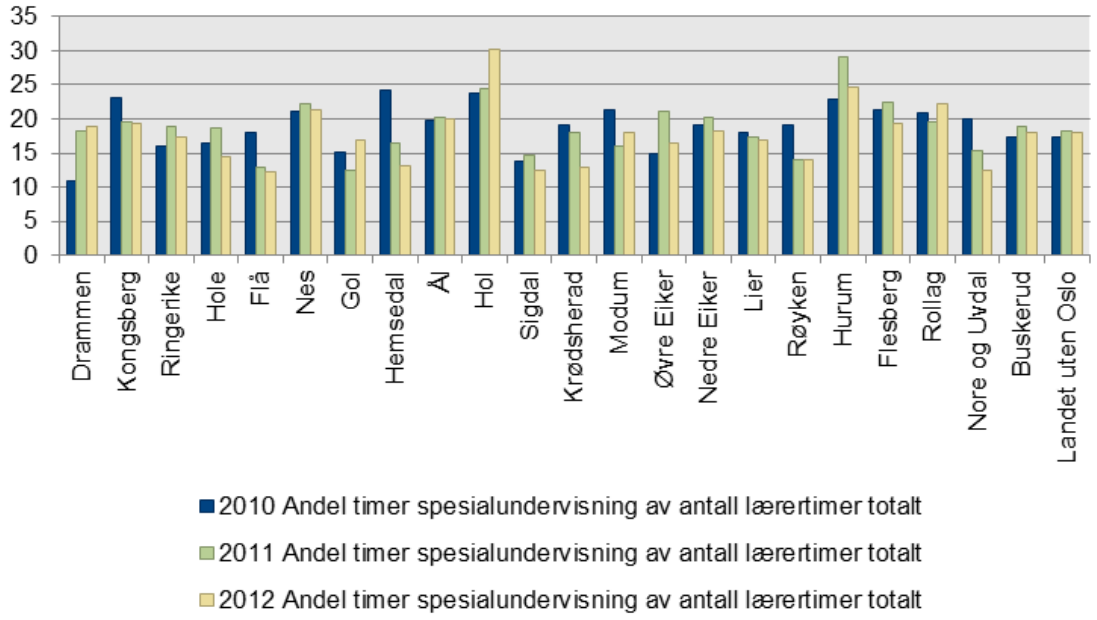

Grafen viser hvor mange timer en lærer i snitt bruker av ordinær undervisningstid til spesialundervisning. Som vi ser av tabellen er det store forskjeller mellom kommunene. Dette kan skyldes at det i kommuner med få elever utgjør bare noen få elever store prosenter.

Nasjonale prøver 5. trinn (kilde: Skoleporten)

Engelsk:

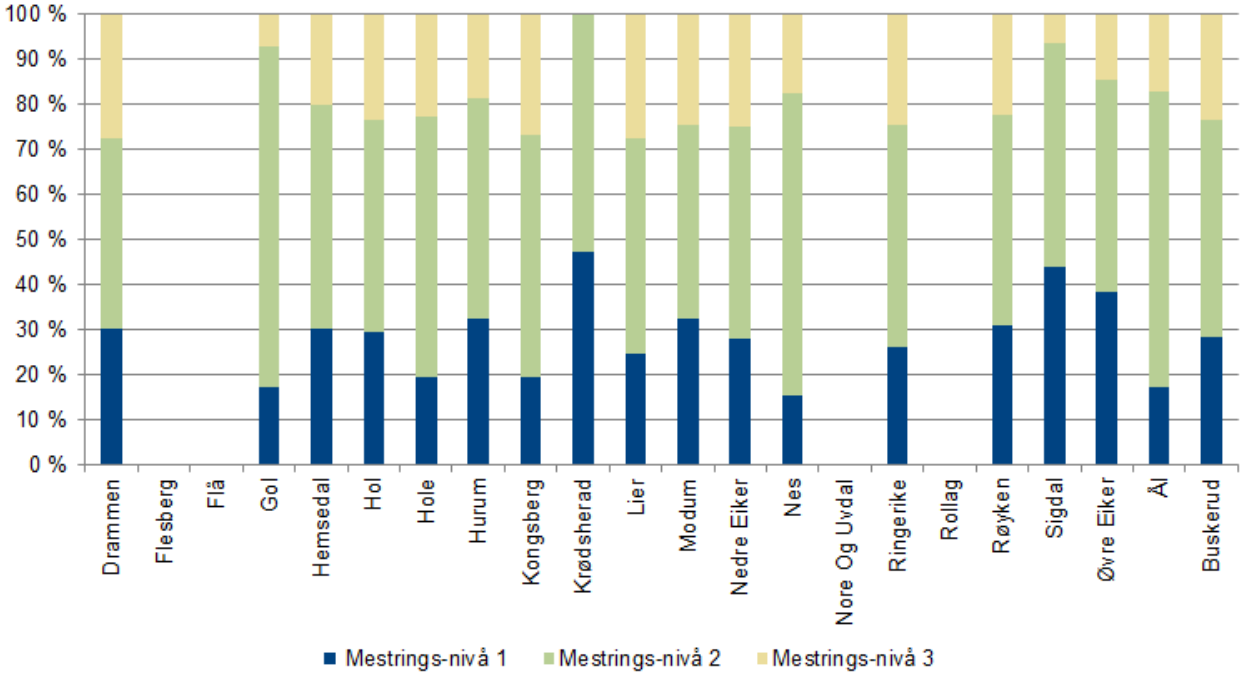

Lesing:

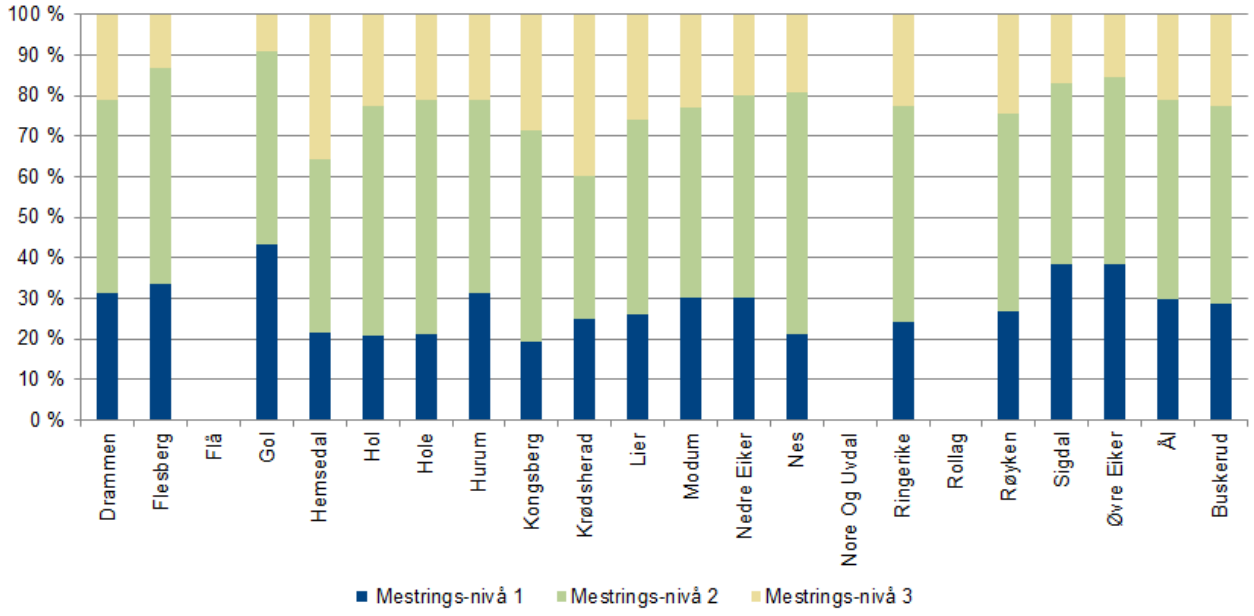

Regning:

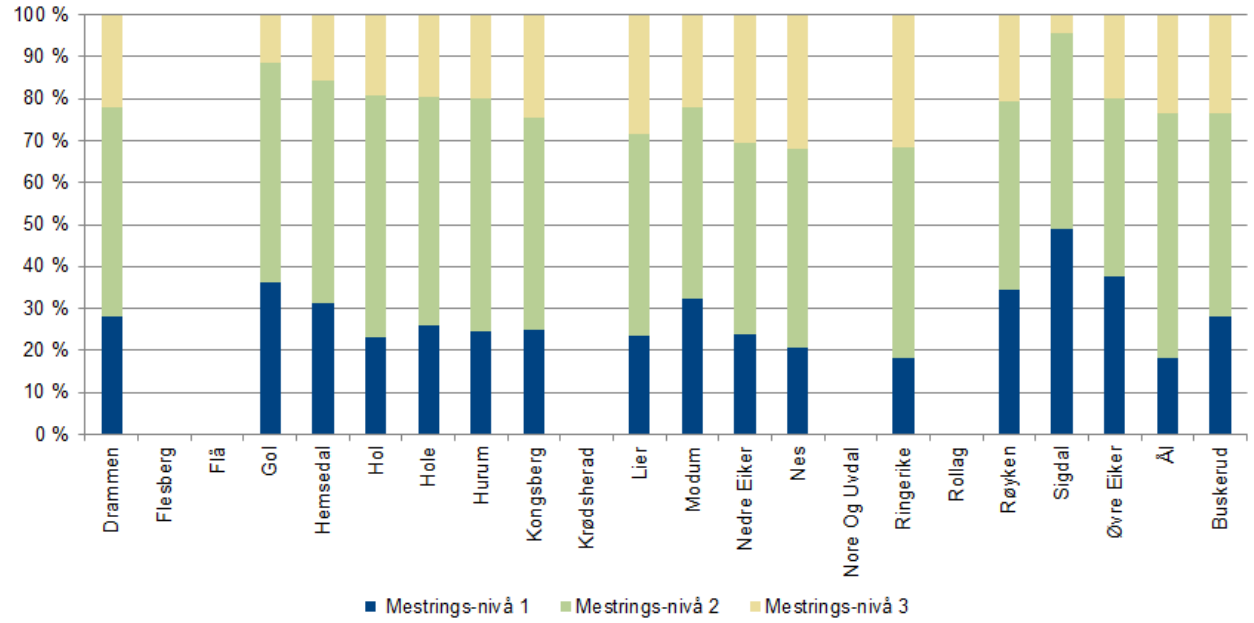

Nasjonale prøver har til hensikt å kartlegge elevenes grunnleggende ferdigheter i regning og lesing, samt elevenes ferdigheter i engelsk. Prøvene gjennomføres på høsten på 5. og 8. trinn, og tar dermed utgangspunkt i kompetansemål for 4. og 7. trinn. Fra høsten 2010 kunne skolene også velge å gjennomføre de nasjonale prøvene på 9. trinn som gir en bedre indikasjon på hvilke ferdighetsnivå elevene er på etter ett år på ungdomstrinnet.

Resultatene fra 8. trinn er fordelt på fem mestringsnivå og er dermed vanskelig å presentere tydelig i en tabell tilsvarende resultatene for de nasjonale prøvene på 5. trinn. Resultatene av de nasjonale prøvene, slik de blir presentert i tabellen over, må leses med forsiktighet da det er mange variabler som spiller inn på resultatet. Les mer om hvordan resultatene kan tolkes og se resultater fra hele landet på http://skoleporten.utdanningsdirektoratet.no/.

Skolen, kommunen og de nasjonale myndighetene bruker informasjonen fra de nasjonale prøvene i arbeidet med å forbedre kvaliteten på opplæringen.
Nasjonale prøver på 5. trinn (grafene over) gir en poengsum som igjen angir hvilket mestringsnivå en besvarelse havner på. Mestringsnivå 1 indikerer at elevene er under kritisk grense. Det er derfor en naturlig målsetning å få andelen elever på laveste mestringsnivå så lav som mulig. De grunnleggende ferdighetene er avgjørende for prestasjoner i alle fag.

I mindre kommuner kan årskullene være så små at det er vanskelig å si noe om faglig utvikling på grunnlag av de nasjonale prøvene. For små kommuner publiseres ikke resultatene på mestringsnivå, men de gjøres kjent for skoleeier. I enkelte kommuner er det et høyt antall elever som av ulike årsaker ikke har gjennomført prøven. Deltagelsesandelen kommer ikke frem av tabellen over, og Fylkesmannen vil følge opp skolenes praksis med fritak og ikke gjennomført prøve.

Elevundersøkelsen (kilde: Skoleporten)

7. trinn

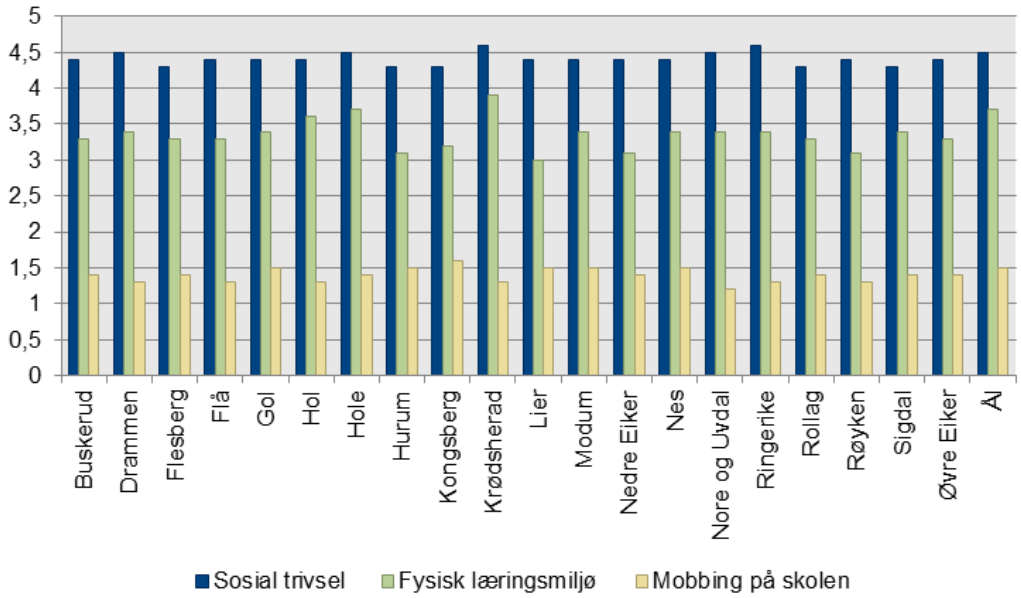

10. trinn

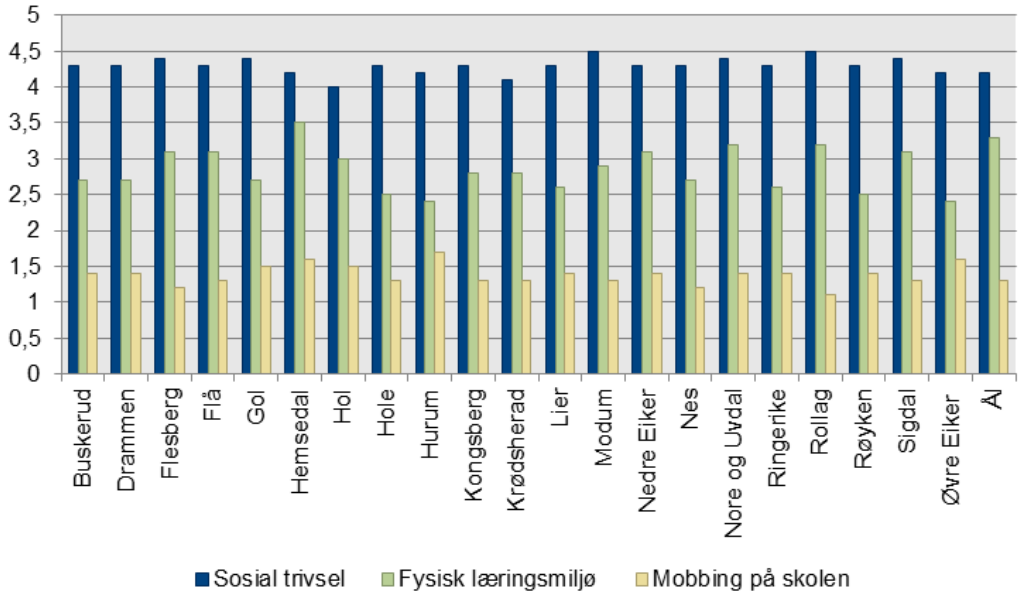

Tabellene viser et gjennomsnitt av elevenes trivsel, det fysiske læringsmiljøet og mobbing på skolen på 7. og 10. trinn (elevundersøkelsen våren 2012). Skalaen 0-5 representerer skalaen eleven har svart på. Høy verdi er positivt for den grønne og blå søylen, men ikke for den gule søylen som representerer mobbing. Nasjonalt har det vært fokus på elevenes trivsel, og regjeringen undertegnet i januar 2011 en nytt Manifest mot mobbing for perioden 2011-2014. Opplæringslovens kapittel 9A om elevenes rett til et godt fysisk og psykososialt miljø på skolen har vært tema for felles nasjonalt tilsyn i 2010, 2011og 2012. Resultatene av tilsynene viser at det fortsatt er behov for å ha fokus på dette kapittelet. Undersøkelsen viser også at det er et stykke igjen til målsetningen om at ingen elever skal oppleve mobbing på skolen. Undersøkelsen er derfor et viktig verktøy i kommunenes arbeid med å sikre elevene et godt psykososialt og fysisk læringsmiljø.
Elevundersøkelsen i sin helhet finnes på http://skoleporten.utdanningsdirektoratet.no/.

Andel elever med særskilt norsk (kilde: GSI)

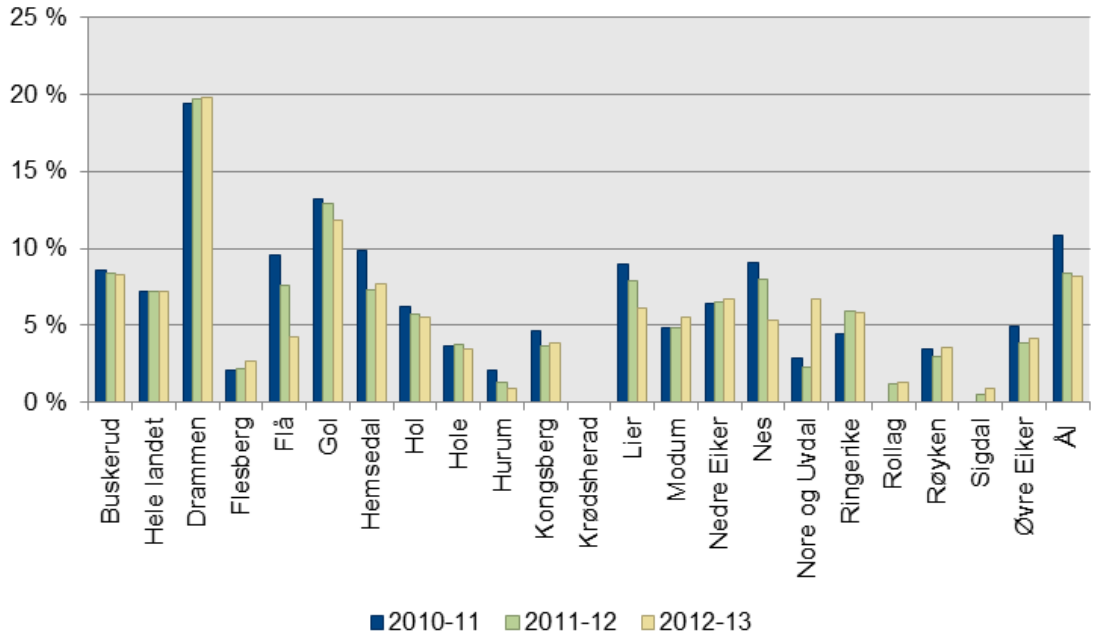

Grafen angir andelen elever som har enkeltvedtak om særskilt språkopplæring etter opplæringsloven § 2-8. Vedtak om særskilt språkopplæring gjøres som et enkeltvedtak for elever som har annet morsmål enn norsk eller samisk, og som har behov for å bedre sine ferdigheter i norsk, for så å kunne dra nytte av den ordinære undervisningen. Når eleven har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge den ordinære undervisningen i skolen, bortfaller retten etter § 2-8 og eleven inngår ikke lenger i datagrunnlaget for denne tabellen. Tabellen sier altså ikke noe direkte om andelen minoritetsspråklige elever totalt, men om hvor stor andel av elevene som per 1. oktober hvert år har fått vedtak om støtte til å kunne nok norsk til å få tilstrekkelig utbytte av den ordinære undervisningen.

Andel lærere uten godkjent utdanning (kilde: GSI)

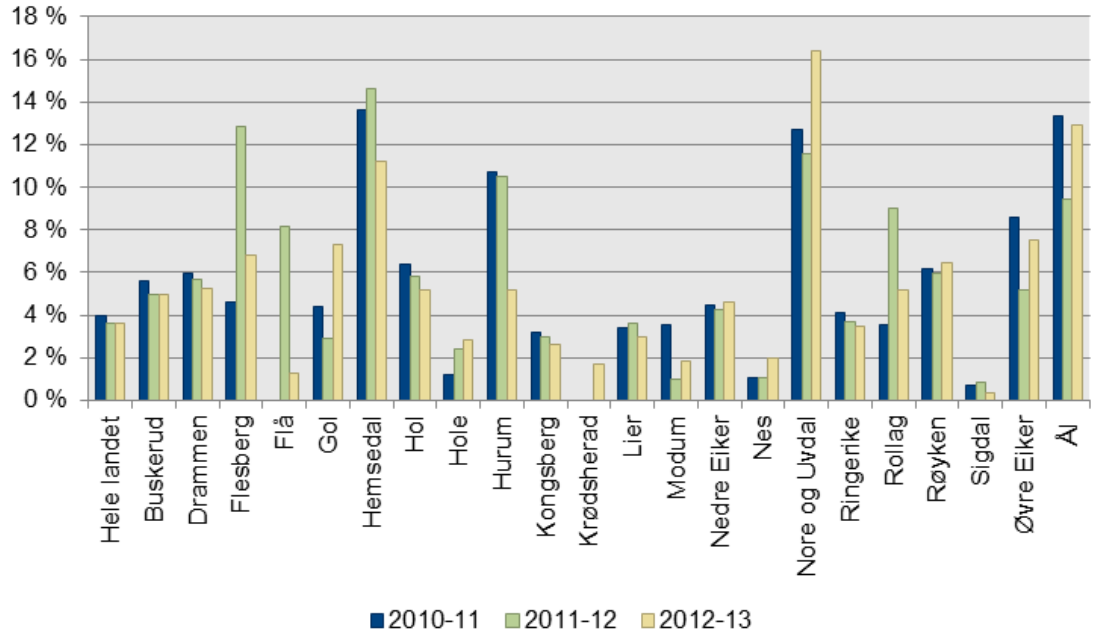

Tabellen viser andel av undervisnings-personalet (basert på undervisningstimer) som mangler godkjent utdanning. Gruppen kan dermed inkludere både helt ufaglærte og ansatte som har en faglig/ pedagogisk utdanning som ikke gir godkjent undervisningskompetanse for de aktuelle trinn eller fag de underviser på. For fylket har andelen gått noe ned på linje med utviklingen nasjonalt. Buskerud har en høyere andel enn i landet for øvrig. Det er store variasjoner mellom kommunene i fylket

Andel elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående opplæring
(kilde: Kostra)

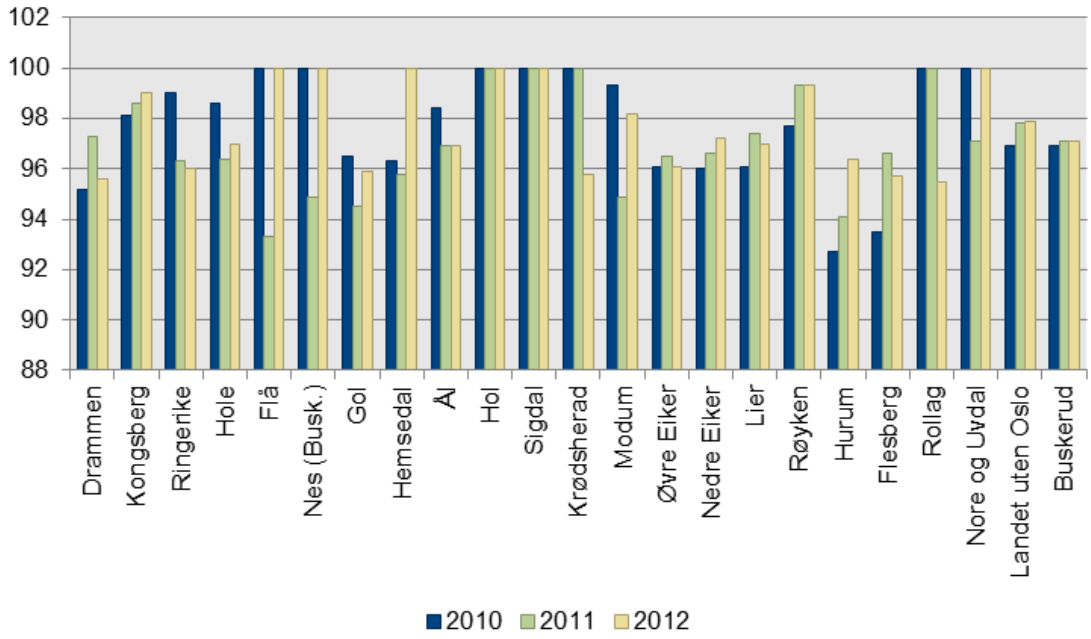

Grafen viser andelen elever som er registrert i videregående opplæring samme høst som de avsluttet grunnskolen. Tabellen må leses med varsomhet da enkelte grupper kan falle ut, som for eksempel elever som går på videregående skole i et annet fylke enn hjemfylket. Videre kan det i mindre kommuner være store variasjoner fra år til år da bare en eller to elever kan gi store prosentvise utslag i tabellen.

Legg merke til at denne tabellen bare viser verdiene fra 88 % til 100 %, noe som gjør at forskjellene mellom kommunene kan se større ut enn de virkelig er.

5 Barnevern

5.1 Hovedtendenser i utviklingen

I 2012 ble de kommunale barneverntjenestene i Buskerud styrket med til sammen 3,5 stillinger i tillegg til de 19,2 fra 2011, gjennom de øremerkede midlene. Det siste året har det vært en reduksjon både i antall nye meldinger, antall avsluttede undersøkelsessaker og barn i tiltak. Dette innebærer at antall saker pr besatt stilling er redusert fra 23,8 til 20,1 i løpet av de to siste årene. Det er imidlertid store forskjeller kommunene imellom, både målt i antall saker og i arbeidsbelastningen. Enkelte barneverntjenester har hatt vansker med sykmeldinger og avgang i personalgruppen kombinert med vansker med rekruttering. Dette har bl.a. resultert i en økning i antall fristoversittelser, slik at gjennomsnittet for fylket har økt fra 1,6 % i 2011 til 6,1 % i 2012.

Antall klagesaker på kommunale enkeltvedtak etter barnevernloven har økt fra 15 i 2011 til 29 i 2012, mens antall tilsynsklager er redusert fra 59 til 48.

I løpet av 2011 har Fylkesmannen behandlet 28 klager over enkeltvedtak i kommunene. 20 saker dreide seg om misnøye med innhold i, omfanget av eller avslag på hjelpetiltak (leksehjelp, besøkshjem, miljøarbeider, ferieopphold og lignende). To av disse vedtakene ble opphevet, to ble omgjort, tre ble avvist og 13 stadfestet. To av de 20 sakene gjaldt klage på oppfølging etter fylte 18 år (1 stadfestet, 1 omgjort).

Fylkesmannen har i løpet av 2011 behandlet 49 tilsynsklager på forhold i den kommunale barneverntjenesten. Vi åpnet tilsynssaker etter 17 av disse henvendelsene. Tre av dem ble avsluttet ved at det ble gitt råd / veiledning til kommunen. Etter å ha mottatt redegjørelse fra kommunene i de øvrige sakene, ble det konstatert lovbrudd i en sak. To av disse tilsynssakene står fremdeles uavsluttet ved årsskiftet. I de øvrige 32 sakene endte 16 med at de ble besvart ved orienteringsbrev, 10 ble tatt til orientering/avsluttet uten oppfølging, 5 ble henvist / oversendt til rett instans, og en klage ble trukket. Saksbehandlingstiden i disse sakene har gjennomsnittlig vært 22 dager, og alle saker ble avsluttet innen tre måneder. Åtte saker ble avsluttet i løpet av tre dager etter at de kom inn.

Sakene har omfattet mange forskjellige forhold, bl.a. klage på saksbehandlingen, klage på enkelte ansatte i kommunene, oppfølgingen av fosterbarn og institusjonsplasserte barn, problemer ved gjennomføring av samvær, klage på sakkyndige, klager fra personer uten partsrettigheter, klager fra fosterforeldre over flytting, klager som hører inn under fylkesnemndas myndighetsområde (akuttvedtak og lignende).

Netto driftsutgifter per innbygger 0-17 år, barneverntjenesten

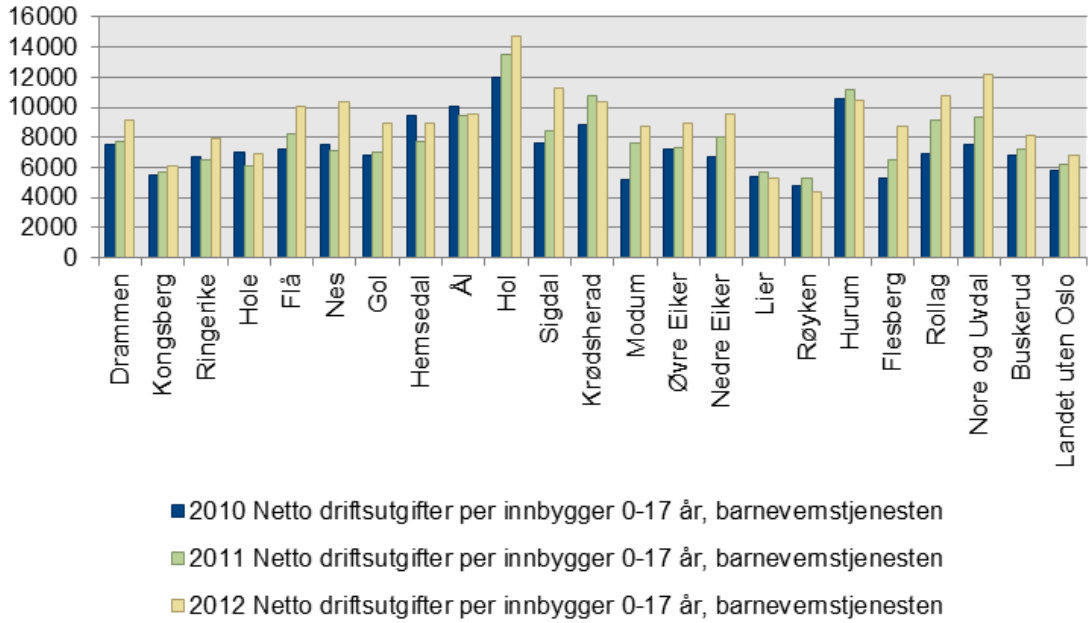

I gjennomsnitt bruker fremdeles kommunene i Buskerud litt mer ressurser på barnevernstjenesten enn gjennomsnittet for hele landet, og gjennomsnittet øker fremdeles.

I 17 av kommunene har det vært en økning av netto driftsutgifter. Økningen skjer på tross av en nedgang i totalantall saker i barnevernet i Buskerud det siste året. Noe av forklaringen kan være at enkeltsakene koster mer, fordi det har vært en stadig økende oppmerksomhet rundet tidlig intervensjon i sakene, og medfølgende dyrere tiltak på et tidlig tidspunkt. Problematikken i barnevernssakene blir også fremdeles mer komplisert. Misbruk av rusmidler og psykiske problemer er stadig økende, og de siste årene har vi også sett en foruroligende økning i antall saker med trusler og vold i nære relasjoner. Dette medfører store utfordringer og høye krav til de ansattes kompetanse.

Det er i år bare 4 kommuner som har en reduksjon av netto driftsutgifter pr innbygger og en av dem inngår i et interkommunalt samarbeid. Reduksjonen i de tre nederste kommunene i fylket er ikke markant, men kan være uttrykk for økt oppmerksomhet rundt en viss innstramning i bruk av barnevernmidler totalt.

Flere av de kommunene som har høyest driftsutgifter pr innbygger, har også den høyeste andelen av barnevernsbarn anbrakt utenfor hjemmet. Dette gjenspeiler at kommunene bruker mer penger på egenandeler ved plasseringer utenfor hjemmet, enn de bruker til hjelpetiltak til barn som fortsatt bor hjemme.

Arbeidsbelastningen i kommunene

Fristoversittelser i undersøkelsessaker

5.2 Produktivitet

Andel barn med barneverntiltak ift. Innb. 0-17 år

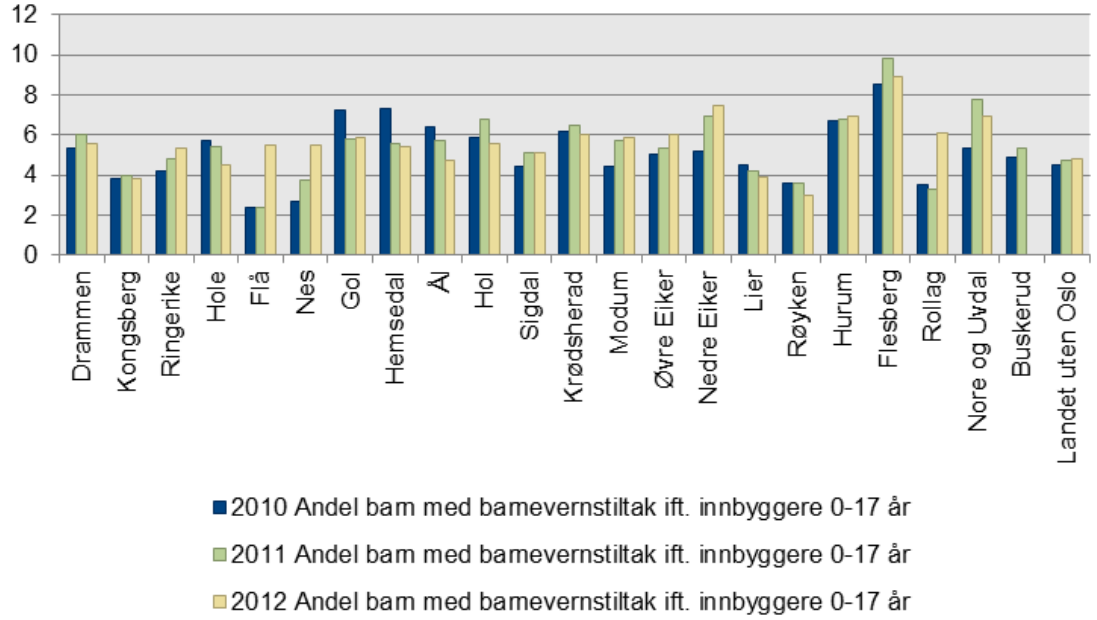

Tallene som viser den totale andelen barn med barnevernstiltak i Buskerud foreligger ikke fra SSB. De absolutte tallene viser imidlertid en nedgang i antallet barn med barneverntiltak, mens landsgjennomsnittet viser at andelen fortsatt er svakt stigende. I Buskerud har det vært en nedgang både i totalt antall med hjelpetiltak i hjemmet og i antall barn som er anbrakt utenfor hjemmet (- 3,1 %). Antallet nye meldinger er også redusert, med 6,5 %.

Utviklingen fra i fjor viser også nå store variasjoner kommunene imellom, og en del av dette kan forklares med at en liten endring i antall saker kan gi store utslag i kommuner med lavt innbyggertall. Det samme gjelder variasjoner fra år til år i små kommuner, men i kommuner med stor reduksjon i andel barn med barneverntiltak i forhold til det totale antall barn, sammenholdt med høye tall for henleggelse av meldinger og saker etter undersøkelse, kan det være grunn til å undersøke om terskelen for å få barneverntiltak er blitt satt for høyt.

5.3 Tildeling av øremerkede statlige midler i 2011

Det er i 2013 satt av øremerkede midler til ytterligere 13,9 stillinger i Buskerud. De samlede øremerkede midlene til styrking av barneverntjenestene i perioden 2011 til 2013 er dermed fordelt slik i Buskerud:

Barneverntjeneste	Antall nye stillinger 2011+2012+2013	Midler til kompetanse-heving 2011
Drammen	7,1	**301 500**
Kongsberg	2	**140 000**
Ringerike	4	**150 000**
Hole	1	**50 000**
Hallingdal	2	**450 000**
Sigdal	1	**26 500**
Modum/Krødsherad	3,5	**159 000**
Øvre Eiker	3	**100 000**
Nedre Eiker	5	**150 000**
Lier	1	**200 000**
Røyken	2	**100 000**
Hurum	3	**50 000**
Numedal	2	**0**
TOTAL	**36,6**	**kr 1 877 000**

Det skal også fordeles kr 1 808 628 til kompetanseheving i 2013. Søknadsfristen er 22.april.

6 Sosialtjenesten

Sosiale tjenester i Nav

I alle landets kommuner er den kommunale sosialtjenesten del av et felles Nav-kontor. Også statlige tjenester (trygd- og arbeidstjenester) inngår i Nav-kontorene. Det varierer noe kommunene imellom hvilke kommunale tjenester som er organisert innunder Nav-kontoret. Men alle Nav-kontor skal som et minimum tilby tjenestene økonomisk stønad, råd og veiledning, midlertidig botilbud og kvalifiseringsprogram.

Formålsparagrafen til lov om sosiale tjenester i Nav slår fast at sosialtjenesten skal bidra til å bedre levekårene for vanskeligstilte. Sosialtjenesten skal dessuten bidra til sosial og økonomisk trygghet, og til å fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Lov om sosiale tjenester i Nav skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Dessuten skal den fremme likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer.

Kvalifiseringsprogrammet

Kvalifiseringsprogrammet (KVP) er en del av regjeringens satsing for å redusere fattigdom i Norge. Med KVP skal langtidsmottagere av sosialhjelp få et fulltids kvalifiserende program, og en stønad som utbetales hver måned fra kommunens lønningskontor.

For Buskerud var forventet nivå i 2012 på 486 personer. Ved utgangen av 2012 var 412 personer deltagere i KVP. De første årene fikk kommunene øremerket tilskudd, fra 2011 ble KVP lagt inn i rammetilskuddet. Arbeid- og velferdsdirektoratet fastsetter måltall i samarbeid med KS basert på sosialhjelpsnøkkelen.

Oversikt over antall og prosentandel deltakere i kvalifiseringsprogram som har kommet i arbeid og skole/utdanning

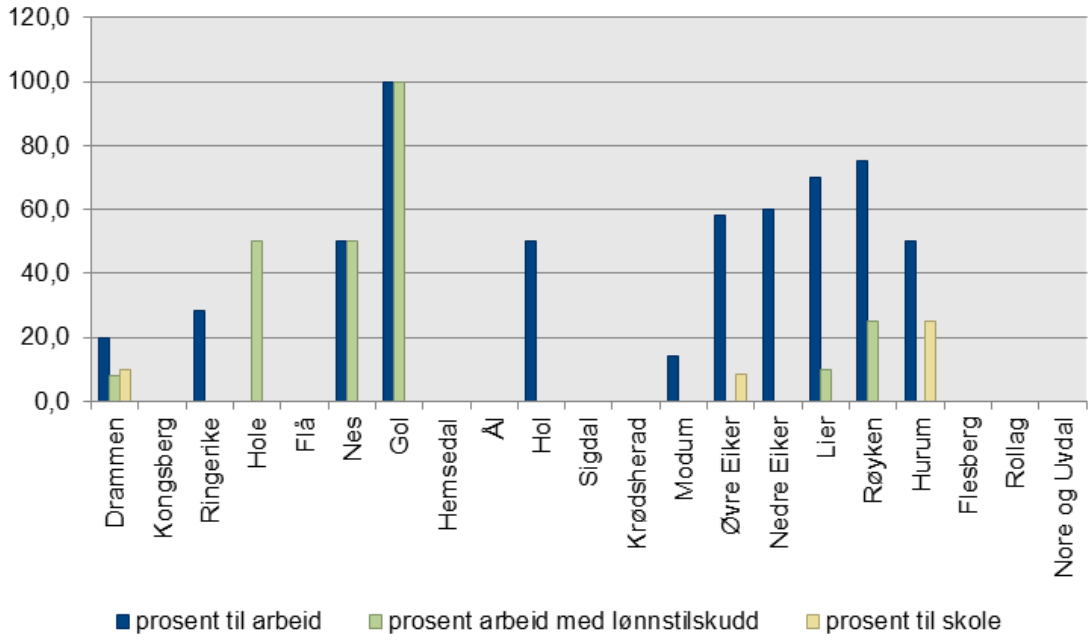

Det er noen kommuner som skiller seg positivt ut med å lykkes i å få folk ut i arbeid og skole. I Øvre Eiker, Nedre Eiker, Lier og Røyken har over 60 % gått ut i ordinært arbeid av de som avsluttet program i 2012. Drammen hadde i 2012 19,8 % ut i arbeid, dette er en nedgang fra 2011 der 32 % gikk ut i arbeid. Drammen har i 2012 hatt mange avslag på søknader om kvalifiseringsprogrammet (ca. 60). Buskerud er det fylket med flest avslag på søknader om kvalifiseringsprogram.

Noen kommuner har høy skår på andel personer som deltar i kvalifiseringsprogram og som går ut i arbeid etter endt program. Dette gjelder bl.a. Gol, Nes, Hol og Hole, men selv om prosentandelen som lykkes er høy så er det her snakk om få personer.

Netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr. innbygger 20-66 år

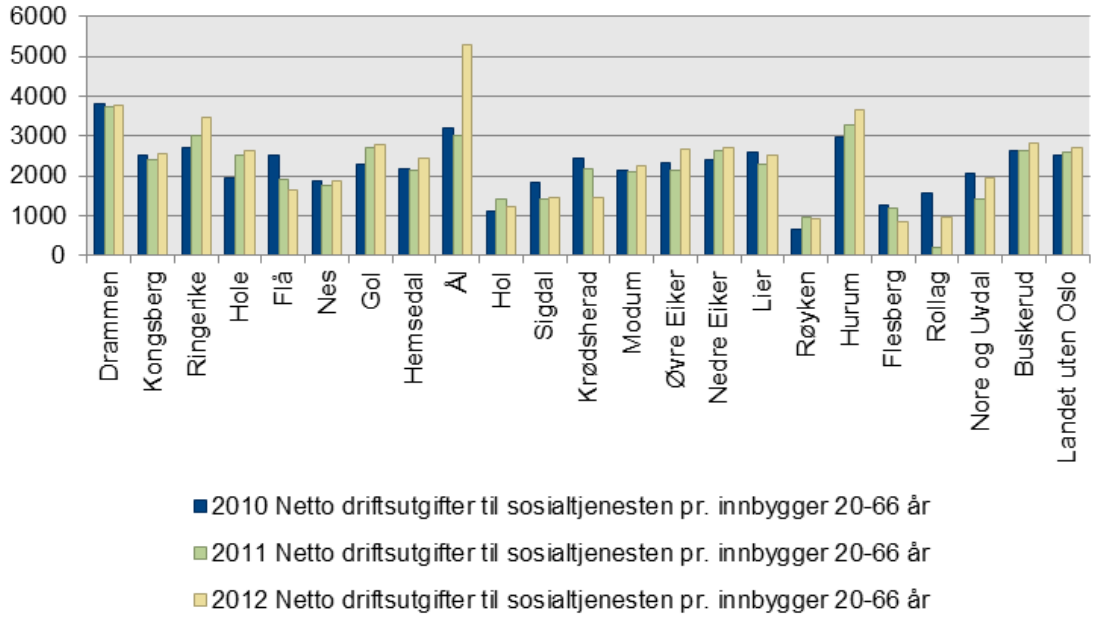

Ål kommune hadde i 2012 Buskeruds høyeste netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr. innbygger. Også i Hurum, Ringerike, Drammen og Gol kommuner ligger netto driftsutgifter til sosialtjenesten over gjennomsnittet både for Buskerud og for landet utenom Oslo. Flesberg, Hol, Krødsherad, Røyken og Flå kommuner har alle hatt nedgang i driftsutgifter fra 2011 til 2012.

I 16 kommuner har det mellom 2011 og 2012 vært økning i netto driftsutgifter pr innbygger.

Fem kommuner viser for samme periode en nedgang. Den klareste endringen over tid, ser vi i Krødsherad. Selv små endringer fra ett år til et annet kan gi store statistiske utslag i en såpass liten kommune. Men her har netto driftsutgifter til sosialtjenesten gått drastisk ned fra 2011 til 2012. Samlet sett i perioden 2010 til 2012 har Ringerike og Hurum kommuner hatt en jevn økning i netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr. innbygger mellom 20 og 66 år.

Andelen sosialhjelpsmottakere i alderen 20-66 år, av innbyggerne 20-66 år

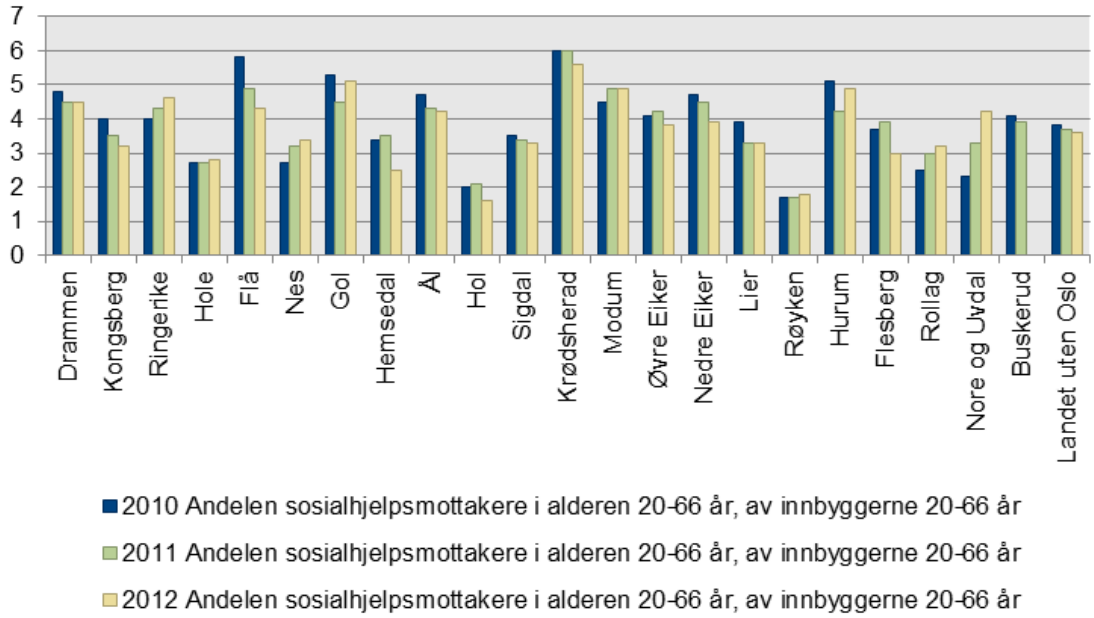

Andelen sosialhjelpsmottakere av den totale befolkningen i kommunen kan blant annet gi en pekepinn om a) hvor store levekårsproblemer – arbeidsledighet, for eksempel - en gitt kommune hanskes med, b) hvor høy terskelen er for å bli innvilget sosialhjelp i kommunen.

Sosialtjenesten skal bidra til sosial og økonomisk trygghet. Men den skal også stimulere til at folk blir selvhjulpne. Denne dobbeltheten gjør at det kan være en indikator på at noe bør ses nærmere på både dersom andelen sosialhjelpsmottakere i en kommune er svært høy og dersom den er svært lav. Dette gjelder ikke minst dersom kommunens forekomst av levekårsproblemer normalt skulle tilsi at kommunen hadde en høyere eller lavere andel sosialhjelpsmottakere enn hva som faktisk er tilfelle.

Krødsherad, Modum, Gol og Hurum kommuner har en ganske høy andel sosialhjelpsmottakere, både sammenlignet med andre kommuner i Buskerud og sammenlignet med landet utenfor Oslo. Særskilt lave andeler sosialhjelpsmottakere finner vi for 2012 - i tråd med tendensen for 2010 - i Røyken og Hol.

I åtte kommuner har andelen sosialhjelpsmottakere økt fra 2011 til 2012. To kommuner viser ingen endring. Ti kommuner – deriblant Kongsberg, Hemsedal, Øvre Eiker og Nedre Eiker – har i perioden hatt en nedgang i andelen sosialhjelpsmottakere.

Andel sosialhjelpsmottakere med stønad i 6 måneder eller mer

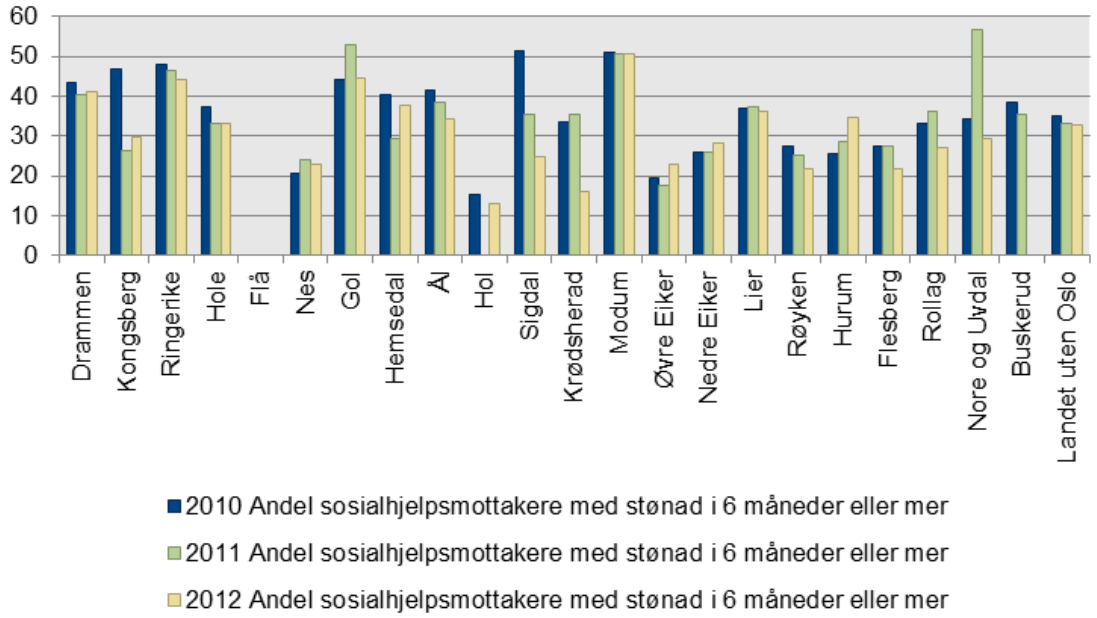

Sosialhjelp skal være en kortvarig og midlertidig ytelse. Det kan derfor være grunn til å se nærmere på hva som kan ligge til grunn dersom en høy andel sosialhjelpsmottakere mottar stønad i seks måneder eller mer.
I noen kommuner vil en høy andel av kommunens sosialhjelpsmottakere være trygdet gjennom Folketrygdens ordninger. En del av disse mottar supplerende sosialhjelp over mange år for å makte de månedlige utgiftene sine. I kommuner med høy andel slike brukere vil også KOSTRA – tallene vise en høy andel langtidsmottakere av sosialhjelp. Normalt vil det være lite kommunen kan gjøre for å påvirke dette. Men høy andel langtidsmottakere kan også skyldes en praksis der sosialtjenesten, for eksempel på grunn av personalmangel, innvilger hjelp for lange perioder og unnlater å "følge opp" klientene med sikte på å bidra til selvhjulpenhet.

I åtte kommuner har det fra 2011 til 2012 vært en økning i andelen sosialhjelpsmottakere med stønad i seks måneder eller mer. 11 kommuner har hatt en reduksjon, mens 2 av kommunene ikke viser endringer på dette punktet.

Sigdal, Krødsherad og Nore og Uvdal har mellom 2011 og 2012 hatt en klar reduksjon i andelen. Hurum utmerker seg ved en kraftig økning mellom 2011 og 2012.

Modum, Gol, Ringerike, Drammen og Lier er kommuner med særskilt høy andel sosialhjelpsmottakere. Hol og Krødsherad utmerker seg med særskilt lave andeler.

Andel sosialhjelpsmottakere med forsørgerplikt for barn under 18 år

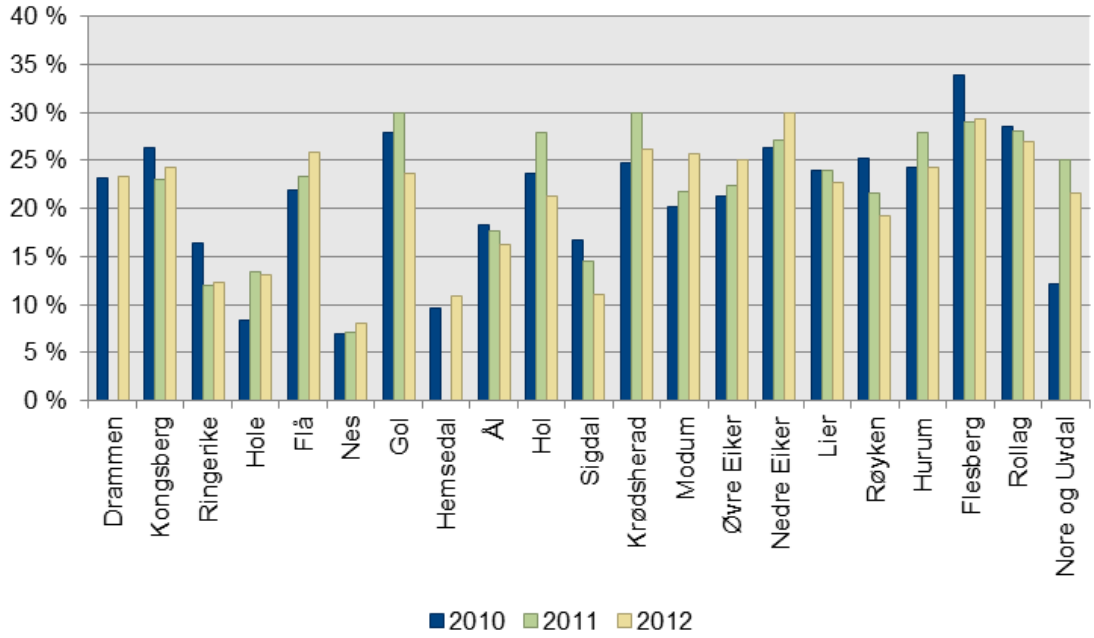

Det er ikke urimelig å anta at barn av sosialhjelpsmottakere ofte befinner seg blant de barna i en kommune som rammes hardest av de negative følgene fattigdom kan ha. I 2012 gjennomførte Fylkesmennene landsomfattende tilsyn med kommunens tjenester i Nav til personer med forsørgeransvar for barn.

Seks av kommunene i Buskerud har hatt en økning i andel av sosialhjelpsmottakere som forsørger barn under 18 år. Ti av kommunene har hatt en reduksjon i andelen. Nes utmerker seg ved en svært lav andel sosialhjelpsmottakere i denne gruppen. Flertallet av Buskerudkommunene befinner seg litt over eller litt under et nivå der om lag en firedel av sosialhjelpsmottakere forsørger barn under 18 år.

Andel sosialhjelpsmottakere mellom 18 og 24 år, av alle sosialhjelpsmottakere

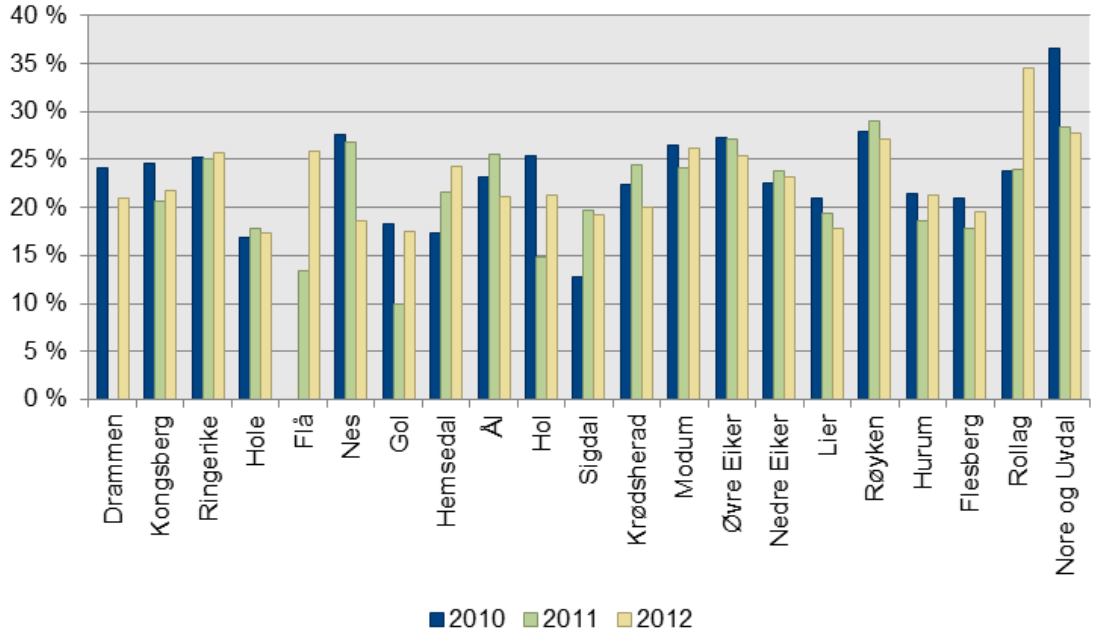

Å motta sosialhjelp i ung alder regnes gjerne for å være særlig uheldig. En doktoravhandling fra 2010 konkluderte med at det å motta sosialhjelp tidlig i karrieren kan ha uheldige langtidsvirkninger for senere tilknytning til arbeidslivet. Har andelen unge sosialhjelpsmottakere økt eller sunket i Buskeruds kommuner? Og hvor høy andel av sosialhjelpsmottakerne i de ulike kommunene tilhører den yngre aldersgruppa – altså den mellom 18 og 24 år?

I ti kommuner var det fra 2011 til 2012 en økning i andelen sosialhjelpsmottakere i den yngre gruppa. Ni kommuner hadde en reduksjon fra 2011 til 2012.

7 Kommunale helse- og omsorgstjenester

Det gjøres mye bra arbeid innen de kommunale helse- og omsorgtjenestene i Buskerud. Vi opplever at kommunene har dyktige og engasjerte ansatte, men også at de har store utfordringer når det gjelder kompetanse og kapasitet.

Slik som vi også skrev i forrige års tilstandsrapport, vil styrking av den kommunale helse- og omsorgstjenesten og det helsefremmende og forebyggende arbeidet (folkehelsearbeidet) i tråd med Samhandlingsreformen og de nye helselovene være den viktigste utfordringen for kommunene de kommende årene.

I 2012 har Fylkesmannen derfor hatt et særlig blikk på innføringen av Samhandlingsreformen, gjennom fokus på fag og økonomi. Samhandlingsreformen byr på store utfordringer for den enkelte kommune, både når det gjelder medfinansiering og det økte kompetansekravet som kommunene opplever følger i kjølvannet av raskere utskrivningstempo fra sykehusene. Pasientene har et mer komplekst og sammensatt sykdomsbilde når de skrives ut til sykehjem, korttidsplasser eller hjemmet. Dette krever høyere bemanning av personell med legefaglig og sykepleiefaglig kompetanse. Kommunene melder om høyt arbeidspress og flere kommuner i fylket har kommet langt med etablering av Øyeblikkelig Hjelp-senger, enten i hver enkelt kommune eller som interkommunale prosjekter. Alle kommuner skal fra 2016 kunne tilby dette som et alternativ til sykehusinnleggelse for enklere diagnoser og tilstander. De som er i behov av sykehustjenester, skal fortsatt få dette.

Fylkesmannen har et hovedansvar for å sette framtidens omsorgsutfordringer på dagsorden i kommunene. Vi gjør dette blant annet gjennom en større omsorgskonferanse hver høst, samt en folkehelsekonferanse som i år ble arrangert for 15. gang. Begge konferansene samler deltakere fra alle kommunene og har etablert seg som viktige retningsgivende og nettverksbyggende arenaer i Buskerud. Omsorgsplan 2015 er et prioritert arbeidsfelt, med fokus på nye årsverk og fagstillinger i pleie og omsorgstjenesten, implementering av Demensplan 2015 og bidrag inn mot Kompetanseløftet 2015. I 2012 startet vi arbeidet med etablering av dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens.

En stor del av de ansatte i de kommunale pleie- og omsorgstjenestene er over 55 år. I enkelte kommuner er det beregnet at over en tredjedel av de ansatte vil gå av med pensjon innen få år. Mange virksomheter sliter også med høyt sykefravær. Dette er bekymringsfullt i forhold til bemanningssituasjonen og fag- og kompetansedekningen.
I tillegg er det fortsatt mange som jobber uønsket deltid i pleie- og omsorgstjenestene. Det har vært iverksatt prosjekter og tiltak som har fokusert på dette, og sentrale føringer kan også på sikt bidra til løsninger.
Det er fortsatt en høy andel ansatte uten formell utdanning i pleie- og omsorgstjenestene i Buskerud. Det har vært iverksatt ulike tiltak for å bedre situasjonen, og Fylkesmannen fordeler hvert år midler til opplærings/utdanningstiltak gjennom Kompetanseløftet 2015.

I Buskerud er det et stort innslag av innbyggere med bakgrunn fra andre land og kulturer. Det er Fylkesmannens inntrykk at kommunene jobber godt og variert med dette, og andelen medarbeidere fra denne gruppen er stadig voksende i pleie- og omsorgstjenestene. Hovedtyngden av brukere er imidlertid knyttet opp mot skoler, barnehager og helsestasjoner. Informasjonsmateriell til publikum foreligger også på ulike språk.
Fylkesmannen har også i 2012 sendt ut informasjon om den nye veilederen "Om bruk av tolk i helse og omsorgstjenesten" til kommunene.

Vi opplever at det i mange kommuner er press på plassene i sykehjem og ulike former for omsorgsboliger. Antall eldre og andre grupper som er i behov av tjenester fra kommunen er økende. Både eldre over 90 år og andelen ”yngre brukere” (0-66 år) øker og er høyere i Buskerud enn i mange andre fylker. Fra mange kommuner meldes at det er disse gruppene hjemmeboende brukere som øker mest.

Det er under planlegging bygging av nye sykehjem i flere kommuner, bl.a. Lier, Nedre Eiker og Modum. I Ål planlegges ombygging/påbygging i forbindelse med nytt lokalmedisinsk senter.

7.1 Helsefremmende og forebyggende helsetjenester

Gruppe- og individrettet arbeid i helsetjenesten – helsetilbud for endring av livsstil

WHO anser fysisk inaktivitet, usunt kosthold, røyking og høyt alkoholbruk for å være blant de største risikofaktorene for den totale sykdomsbyrden i den vestlige verden. Opp mot 80 % av tilfellene av hjerte- og karsykdommer, slag og type 2-diabetes, samt over en tredjedel av alle krefttilfellene kan forebygges ved å redusere tobakksbruk, usunt kosthold, fysisk inaktivitet og risikofylt bruk av alkohol. (Kilde IS-1896). Gode levevaner gjennom hele livet har også stor betydning for funksjonsevnen i alderdommen.

KOLS og astma, legemiddelbrukere (45-74 år) − 2009-2011, kjønn samlet, per 1000, standardisert

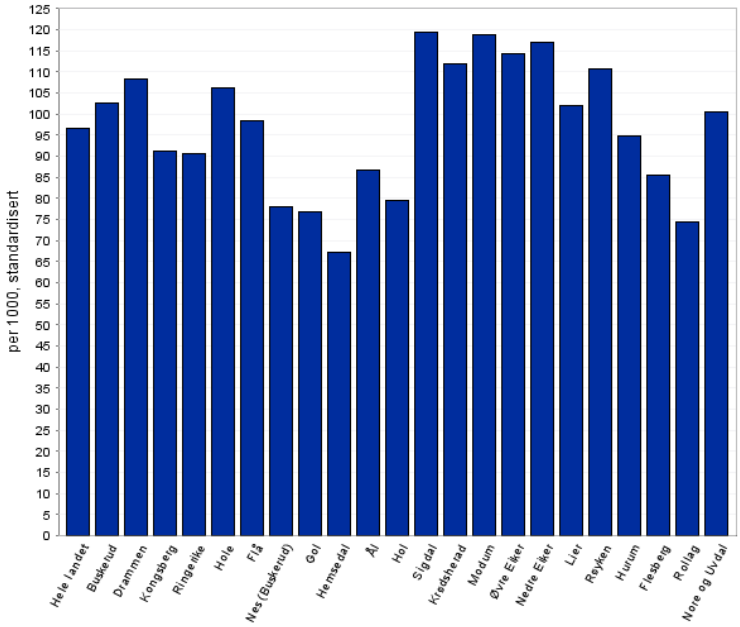

Diagrammet viser brukere av legemidler utlevert på resept til personer 0-74 år. Brukere defineres som personer som har hentet ut minst en resept i kalenderåret. Dersom en bruker henter ut flere resepter på samme legemiddel telles vedkommende som bruker bare en gang. Statistikken viser 3 års glidende gjennomsnitt (dvs. gjennomsnitt for overlappende 3-årsperioder).

Bruk av legemidler til behandling kan gi innsikt i problematikken rundt utbredelse av både sykdom og bakenforliggende risikofaktorer, og kan bidra med verdifull informasjon for å få oversikt over helsetilstanden i befolkningen. Om lag 200 000 nordmenn har trolig KOLS, og av disse har mer enn halvparten diagnosen uten å vite om det. Forekomsten er økende, særlig blant kvinner. Hovedårsaken er røyking som forklarer to av tre tilfeller, men arbeidsmiljø og arvelige egenskaper spiller også en rolle. Forekomst av KOLS øker med økende tobakksforbruk og antall røykeår, og kan si noe om befolkningens røykevaner.

Type 2-diabetes (30-74 år), primærhelsetjenesten − kjønn samlet, per 1000, standardisert

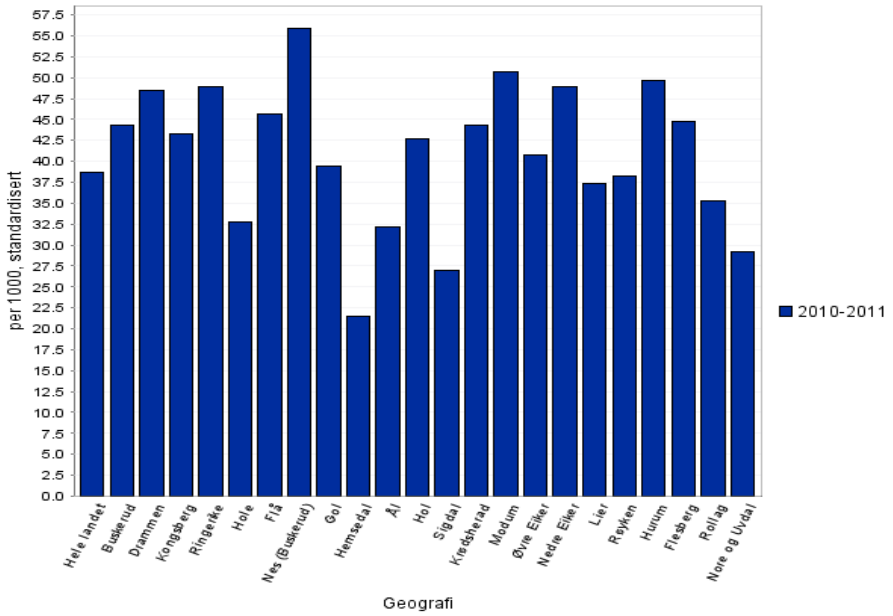

Diagrammet viser antall unike personer i kontakt med fastlege eller legevakt per 1000 innbyggere per år. Dersom en person har vært i kontakt med fastlege eller legevakt flere ganger i løpet av kalenderåret med samme sykdom/ lidelse, telles vedkommende kun én gang. Statistikken viser 2 års gjennomsnitt (dvs. gjennomsnitt for 2-årsperioder).

Diagrammet er tatt med for å vise at bruk av tall fra primærhelsetjenesten kan gi informasjon om helsetilstand og utbredelse av sykdom. Dette kan igjen si noe om bakenforliggende faktorer som miljø og levevaner i befolkningen, og dernest behovet for differensierte tiltak knyttet til livsstilsendring.

Frisklivssentraler hjelper flere med å endre levevaner

De kommunale frisklivssentralene er en forebyggende tjeneste som gir hjelp og veiledning til personer som ønsker en endring eller ny mestring av sine levevaner. Målgruppen for frisklivssentralene er personer med økt risiko for, eller som allerede har utviklet sykdommer knyttet til fysisk eller psykisk helse. Frisklivssentralene fungerer som et sted å henvise til for strukturert oppfølging og veiledning over tid. Deltakerne kan få hjelp til endring av kostholdet, snus- eller røykeslutt, eller for komme i gang med fysisk aktivitet. Metodene som benyttes har dokumentert effekt. Gjennom frisklivssentralene får en tak i nye grupper av befolkningen, spesielt de som ikke er delaktige i idrett eller annen organisert aktivitet. Sentralene er dermed et godt tiltak for å utjevne sosiale helseforskjeller mellom ulike sosiale grupper. Ofte beskrives frisklivssentralene som en «bro» mellom behandling og egenmestring. Helsedirektoratet anbefaler alle kommuner å etablere egne

frisklivssentraler. Tiltaket er en del av Samhandlingsreformen. Mer informasjon om frisklivssentralers plass og funksjon i den kommunale helsetjenesten er å finne i *IS – 1896 Veileder for kommunale frisklivssentraler*

Følgende kommuner har frisklivssentral i Buskerud:
Drammen, Flå, Gol, Hemsedal, Ål, Hol, Sigdal, Krødsherad, Modum, Øvre Eiker, Nedre Eiker, Hurum og Nore og Uvdal.

Følgende kommuner er i ferd med å etablere sentral dette året:
Kongsberg, Ringerike, Hole, Lier, Røyken og Hurum (i felleskap).

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten har en viktig rolle i det brede, befolkningsrettede folkehelsearbeidet, så vel som i å avdekke problemer, intervenere tidlig i problemforløp og sørge for iverksetting av tiltak eller henvisning til andre instanser. Studier viser at tjenesten benyttes av ca. 1.2 millioner brukere hvert år*, uavhengig av sosioøkonomisk status, og kan derfor bidra til å utjevne sosiale helseforskjeller.
En nylig utført kartlegging av helsestasjons- og skolehelsetjenesten i alle kommunene i Buskerud viste at samtlige kommuner, i varierende grad, slet med manglende kapasitet, og at oppgaver de så på som viktige, stadig måtte prioriteres bort. Eksempler på oppgaver som ble nevnt herunder er oppfølging av overvektige barn og deres foreldre, helsefremmende og grupperettede tiltak i skoler og barnehager, tverrfaglig samarbeid/samhandling, kompetanseutvikling, forebyggende psykisk helsearbeid, «åpen-dør-tid», foreldreveiledning og hjemmebesøk. Tilstrekkelige ressurser og kapasitet i helsestasjons- og skolehelsetjenesten er avgjørende for at den kan fungere som et reelt lavterskeltilbud for målgruppene. Der skolehelsetjenesten er tilgjengelig, brukes den av ca. 50 % av elevene*.
(*Kilde: IS-1845)

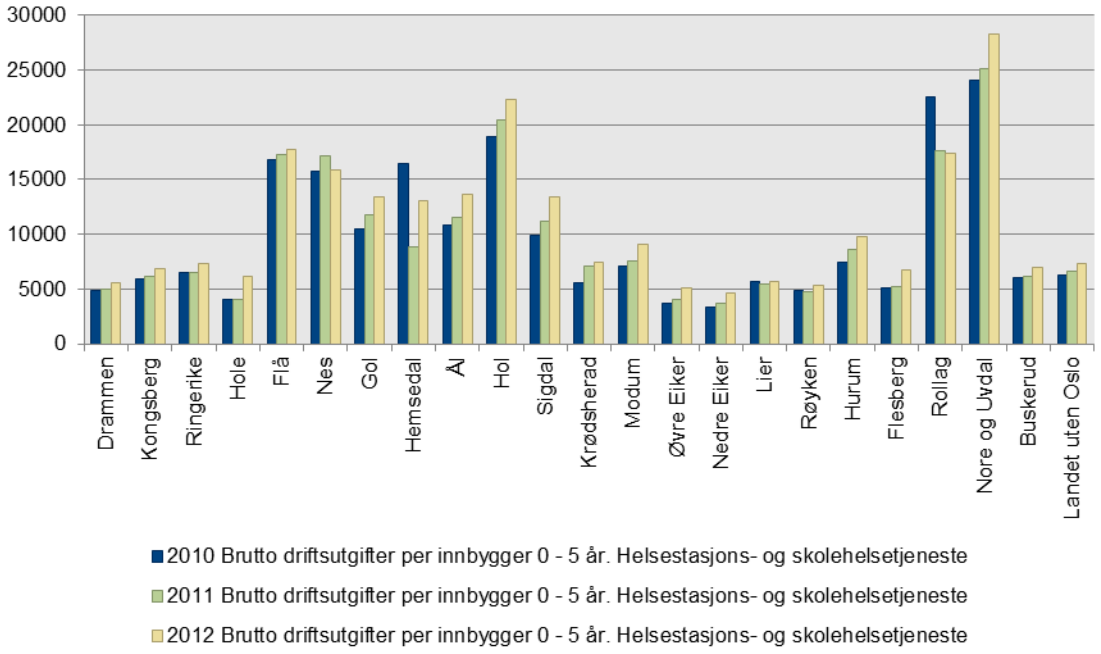

Diagrammet er tatt med for å vise hvor vidt kommunene følger opp den nasjonale målsettingen om å øke ressursene i helsestasjons- og skolehelsetjenesten - eller ikke.

Som vi ser av diagrammet er det til dels store forskjeller mellom kommunene, og hele fem kommuner ligger lavere enn snittet for landet for øvrig. Til gjengjeld viser 19 av 21 kommuner varierende grad av vekst i sine driftsutgifter sammenlignet med fjorårets tall.

Svangerskaps- og barselomsorgen

Undersøkelser viser at livsfasen rundt svangerskap og fødsel er en livsfase der helseatferd overveies og endres (gravide er mest mottakelige for f.eks. endring av tobakk- og alkoholvaner i første del av svangerskapet). (Kilde IS-1846).
Barselomsorgen er i stadig endring, og oppholdet på sykehuset etter fødsel er forkortet. Barselperioden er en sårbar periode i kvinners og familiers liv, og mange trenger omsorg og støtte i den fasen for å mestre utfordringene som møter dem. Kartlegginger viser at jordmordekningen er geografisk skjevfordelt, og at de største utfordringene befinner seg i sentrale strøk med mange gravide og store demografiske endringer, og i distrikter med lange avstander.
En faglig forsvarlig og differensiert svangerskaps- og fødselsomsorg er i stand til å fange opp gravide med behov for oppfølging. Det forutsetter tilstrekkelige ressurser, kontinuitet og systematisk samarbeid mellom jordmødre, leger og helsesøstre.
Fylkesmannens kartlegging av kapasitet og utfordringer i helsestasjons- og skolehelsetjenesten (nevnt tidligere) viste at flere kommuner fortsatt strever med å kunne tilby en så tett svangerskapsoppfølging hos jordmor som de gravide ønsker, og har rett til. Dette skyldes ikke alltid stor vekst i antallet gravide, men fordi stadig flere trenger tettere oppfølging hos fagpersonell som følge av rusbruk, psykisk sykdom, kulturelle, levekårsmessige og/eller sosiale problemstillinger, tidligere risikosvangerskap, dødfødsler m.m.

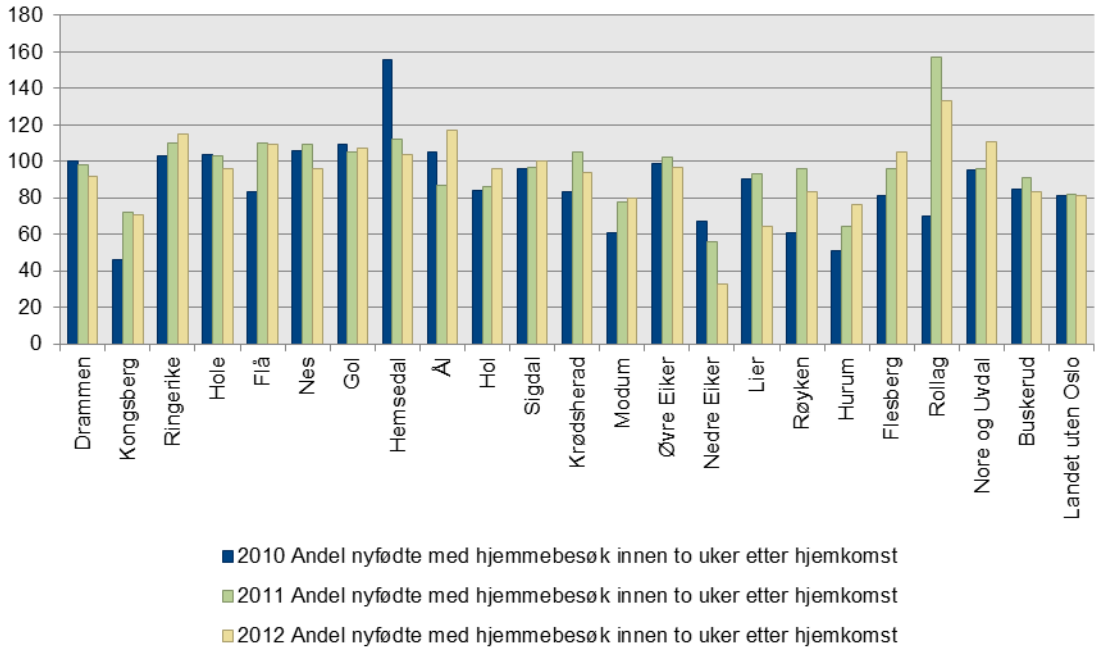

Diagrammet over viser at flere kommuner fortsatt strever med å kunne tilby nybakte foreldre tidlig hjemmebesøk etter fødsel. På tross av økning i sin jordmorressurs viser diagrammet at Kongsberg fortsatt bare klarer å gi tilbud om hjemmebesøk til 70 % av de nyfødte innen to uker. Det kommer også frem at flere kommuner har prioritert dette tilbudet siste tre år, herunder bør særlig Ringerike nevnes, mens Nedre Eiker fortsetter sin noe dårlige utvikling fra siste to år.

(Det er viktig å merke seg at det kan være feil ved registreringene, og at tallene ikke skiller mellom første- og fleregangsfødende - eller hvor vidt mor har takket nei til tilbud om besøk. At flere kommuner kommer over 100 % i andel hjemmebesøk, kan skyldes registrering av flere enn ett hjemmebesøk i forbindelse med en eller flere fødsler).

7.2 Kommunale legetjenester

Samhandlingsreformen stiller store krav til kommunene om en styrket og optimalisert legetjeneste med behov for større innsats av legeressurser innen flere områder. Dette gjelder større vektlegging av folkehelsearbeidet og andre samfunnsmedisinske oppgaver, herunder samordning og koordinering av tjenestene, som vil gi behov for styrking av kommunelegefunksjonen.

Videre vil økt satsing på det grupperettede helsefremmende og forebyggende helsearbeidet gjøre det nødvendig med en styrket legetjeneste ved helsestasjoner, i skolehelsetjenesten og ved ungdomshelsestasjoner. Den økende andelen med eldre og en hurtigere retur av pasienter fra spesialisthelsetjenesten tilbake til kommunene, vil kreve en betydelig styrket legetjeneste ved kommunale sykehjem og andre boformer for heldøgns pleie og omsorg. Dette vil også kreve styrking av de kurative legetjenestene i fastlegeordningen for å redusere listelengder og derigjennom muliggjøre blant annet større grad av sykebesøk til hjemmeboende pleietrengende og deltakelse i tverrfaglig samarbeid rundt spesielt krevende pasientgrupper.

Her vil det bli omtalt noen nøkkeltall for den kommunale legetjenesten slik disse fremgår for perioden 2010-2012.

Samlet antall legeårsverk i kommunehelsetjenesten pr 10 000 innbyggere

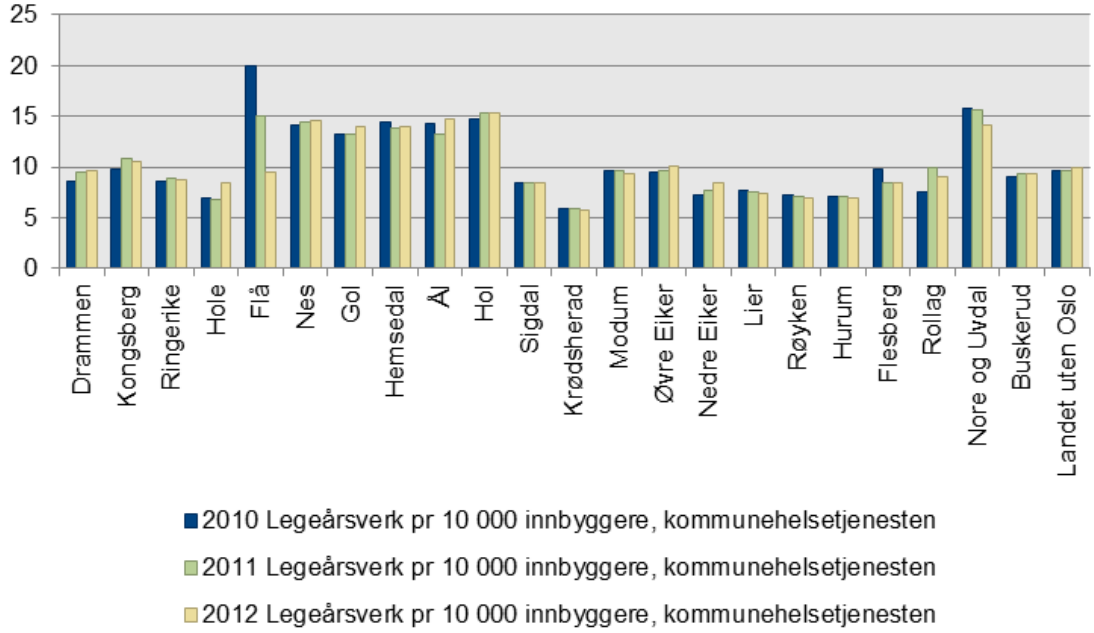

Når det gjelder antall legeårsverk i kommunehelsetjenesten for 2012, ligger Buskerud fylke samlet sett stadig på gjennomsnittet for landet utenom Oslo. Flere av de minste kommunene skiller seg ut ved at de fortsatt har betydelig flere årsverk pr 10 000 innbyggere enn de største kommunene. Skjevheten vil for de kommuner som ligger over gjennomsnittet delvis kunne forklares med at det for alle kommuner må være en viss minste legebemanning for å kunne drive

legetjenesten i kommunen forsvarlig, uansett befolkningsstørrelse, dersom kommunen skal drive dette på egen hånd uten samarbeid med nabokommuner. Denne skjevheten gjelder særlig for Flå kommune, men også kommunene Nes, Gol, Hemsedal, Ål, Hol og Nore og Uvdal bør i lys av samhandlingsreformens utfordringer, vurdere om det kan finnes samarbeidsløsninger med nabokommuner som kan gi mer kostnadseffektive legetjenester. Dette er uendret tilstandsbilde fra 2010 og 2011.

Samfunnsmedisinske legetjenester

Årsverk av leger til samfunnsmedisinsk arbeid pr 10 000 innbyggere

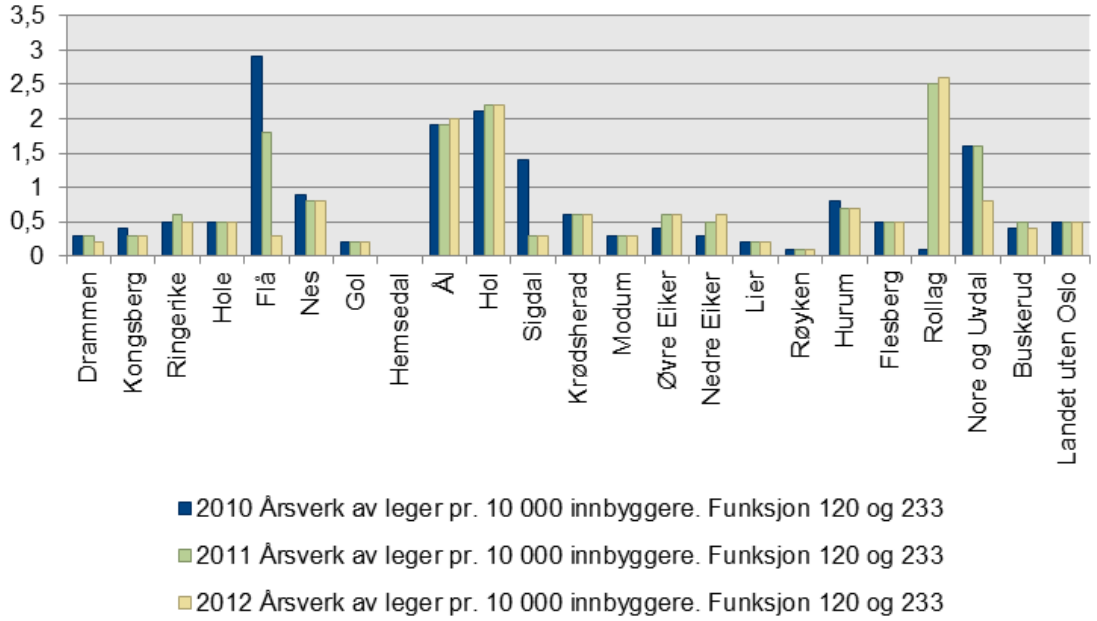

Buskerud fylke samlet ligger her litt under gjennomsnittet for landet utenom Oslo, men det er meget store forskjeller mellom kommunene. Det er i hovedsak lite endringer i tilstandsbildet fra 2011, med unntak av kommunene Flå og Nore og Uvdal, som begge oppgir redusert årsverkandel.

Denne del av legetjenesten omfatter kommunelegearbeidet, herunder miljørettet helsevern, smittevernarbeid, folkehelsearbeid for øvrig, helsemessig beredskap, planlegging og organisering av allmennmedisinske tjenester og samhandling med spesialisthelsetjenesten og mellom andre aktører innen psykisk helsearbeid, rusarbeid og sosiale tjenester i kommunen.
Tilstrekkelig andel med legeårsverk innen samfunnsmedisinsk arbeid i kommunene er viktig for å kunne følge opp og planlegge helsetjenestene og folkehelsearbeidet etter de føringer som samhandlingsreformen legger opp til, og ikke minst den nye fastlegeforskriften. Det er ikke kommet nærmere føringer for hvor mange legeårsverk som regnes å være nødvendig pr 10 000 innbyggere for at kommunen skal kunne oppfylle de forventede behov innen dette området, men det kan med temmelig stor sikkerhet forutsies at kommuner med mindre enn 0,5 årsverk pr 10 000 innbyggere til kommunelegearbeid, vil måtte påregne å gjennomføre en betydelig styrking de kommende årene. Små kommuner med meget høy andel av denne type årsverk vil på den annen side ofte kunne være tjent med å se på samarbeidsløsninger med nabokommuner omkring kommunelegefunksjonen.

Legetjenester innen forebyggende helsearbeid

Årsverk av leger til grupperettet forebyggende helsearbeid pr 10 000 innbyggere

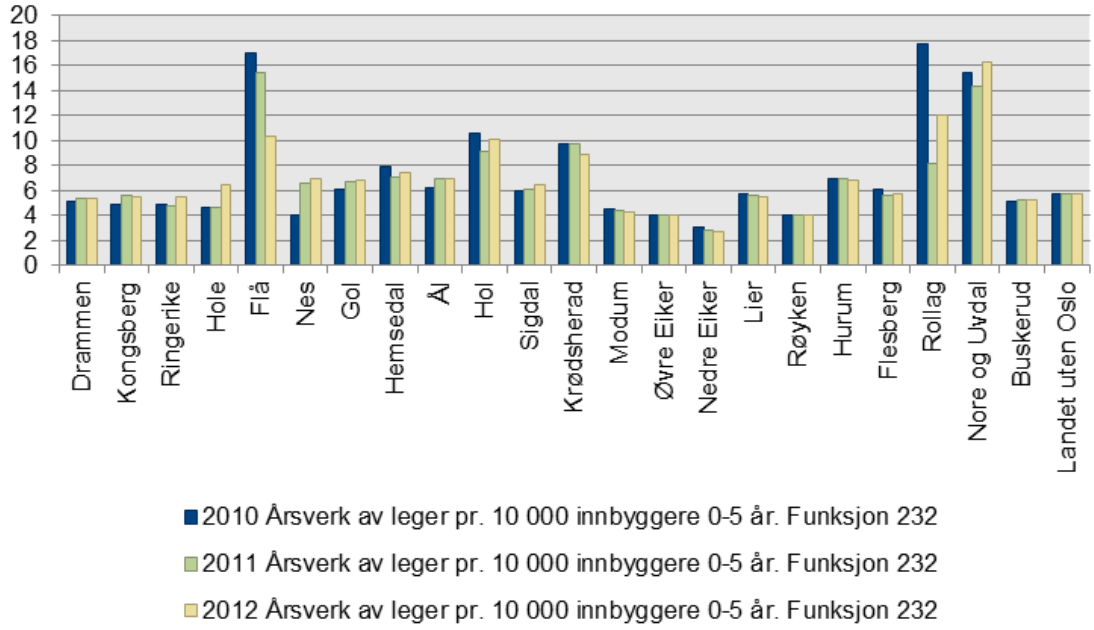

Buskerud fylke samlet ligger her litt under gjennomsnittet for landet utenom Oslo, men det er meget store forskjeller mellom kommunene. I hovedsak er det lite endringer siden 2010, bortsett fra i kommunene Flå og Rollag. Imidlertid har disse kommunene så liten befolkning at relativt små endringer i antall legetimer i disse tjenestene kan gi relativt store utslag når dette omregnes pr. 10 000 innbyggere.

Forebyggende helsearbeid er et prioritert område i samhandlingsreformen, og Helse- og omsorgsdepartementet har hatt et særlig fokus på legetjenester i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, med spesiell vekt på sistnevnte, særlig for videregående skoler. De fleste kommunene i fylket har imidlertid en nokså uendret andel av legeårsverk til denne type tjenester fra 2011 til 2012.

Tilstrekkelig andel med legeårsverk innen det forebyggende helsearbeidet i kommunene er viktig for å kunne følge opp reformens intensjoner om å arbeide mer forebyggende for å måtte reparere mindre. Imidlertid bør de av kommunene som har en årsverksandel av leger innen disse tjenester som langt overgår gjennomsnittet for fylket og landet utenom Oslo, se etter om de har en optimal utnyttelse av legeressursene på dette området.

Legetjenester i sykehjem og andre boformer for heldøgns pleie og omsorg

Legetimer pr. uke pr. beboer i sykehjem

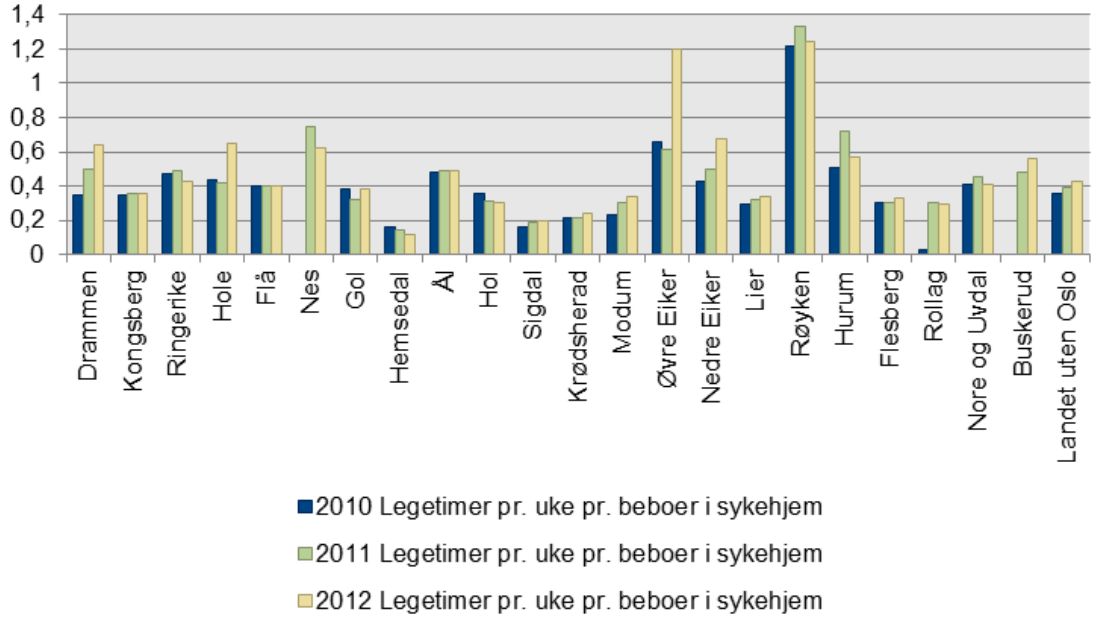

Sykehjemsbeboernes behov for komplekse helsetjenester har økt de senere år. Beboerne har som oftest alvorlige og sammensatte helseproblemer og høy gjennomsnittsalder når de kommer inn på sykehjemmet. Gjennomsnittlig liggetid på sykehus blir også stadig kortere.

I 2012 var det samlet sett en økning i legetimer til over den veiledende normen på en halv time legetjeneste per beboer per uke i sykehjem, men økningen i noen kommuner var ikke så stor som en kunne ønsket. Det er stor variasjon mellom kommunene, og kommunene har nok også organisert dette arbeidet på ulike måter som ikke alltid avspeiles i statistikken.

Drammen og Hole har hatt en økning til over normen, og Røyken og Øvre Eiker skiller seg ut med god dekning både langt over normen og sammenlignet med de andre kommunene. Noen av de små kommunene har en dekning under landsgjennomsnittet og den anbefalte norm. Selv om Buskerud ligger i det øvre sjiktet på landsbasis når det gjelder legedekningen i sykehjem, mener vi det er viktig å ha stort fokus på dette området i årene som kommer.

Regjeringen har gjennom "Omsorgsplan 2015" som et av sine hovedmål å bedre samhandlingen mellom sykehus og kommune. Regjeringen har vurdert at det er behov for å øke antallet årsverk innen legetjenesten på sykehjem med minst 50 % i løpet av få år. Samhandlingsreformen forsterker dette behovet. Som en veiledende norm (i 2010) er det vedtatt at det i gjennomsnitt skal kunne tilbys en halv time legetjeneste per beboer per uke i institusjon. Vi ser av tabellen at gjennomsnittet i Buskerud nå er over dette. Det er positivt at noen kommuner har foretatt en økning i foregående år. Flere kommuner ligger imidlertid fortsatt lavt i forhold til legedekning i institusjon. Det anbefales at disse kommunene foretar en vurdering av behovet for å øke legetjenesten, sett i lys av dagens situasjon og ikke minst i forhold til fremtidig behov.

Flere av kommunene vil i stor grad måtte øke sin samlede legebemanning betydelig eller dreie en del av sine legeressurser over fra kurativ virksomhet til tjeneste innen omsorgsinstitusjonene for å kunne møte samhandlingsreformens og fremtidens pleie- og omsorgsutfordringer.

Kurative legetjenester

Årsverk av leger til kurativt arbeid pr 10 000 innbyggere

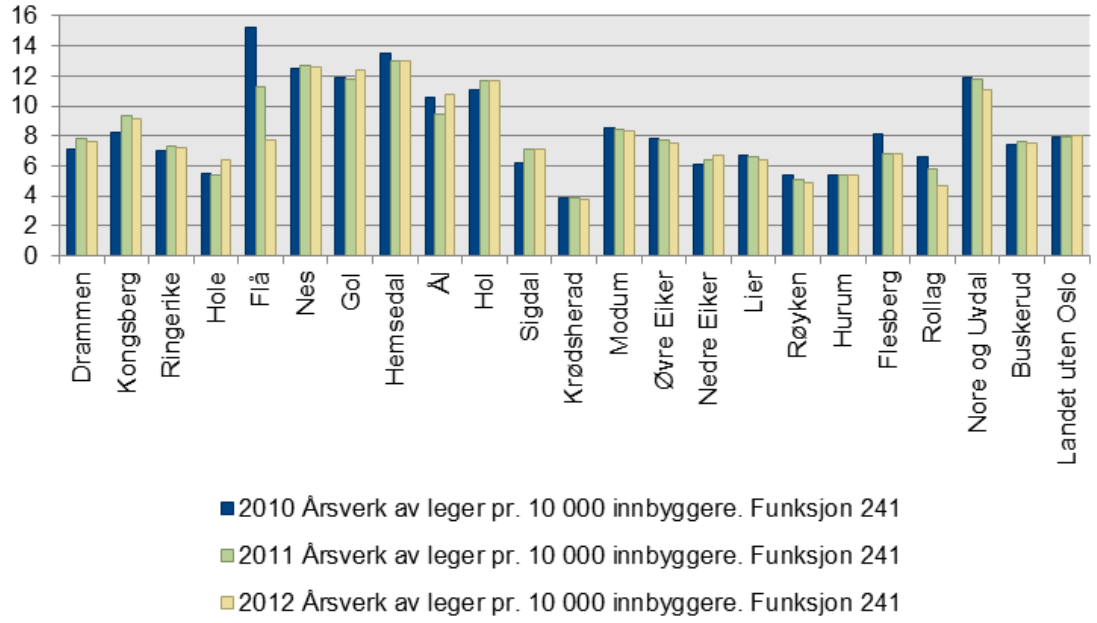

Gjennomsnittlig listelengde for fastlegene i kommunene

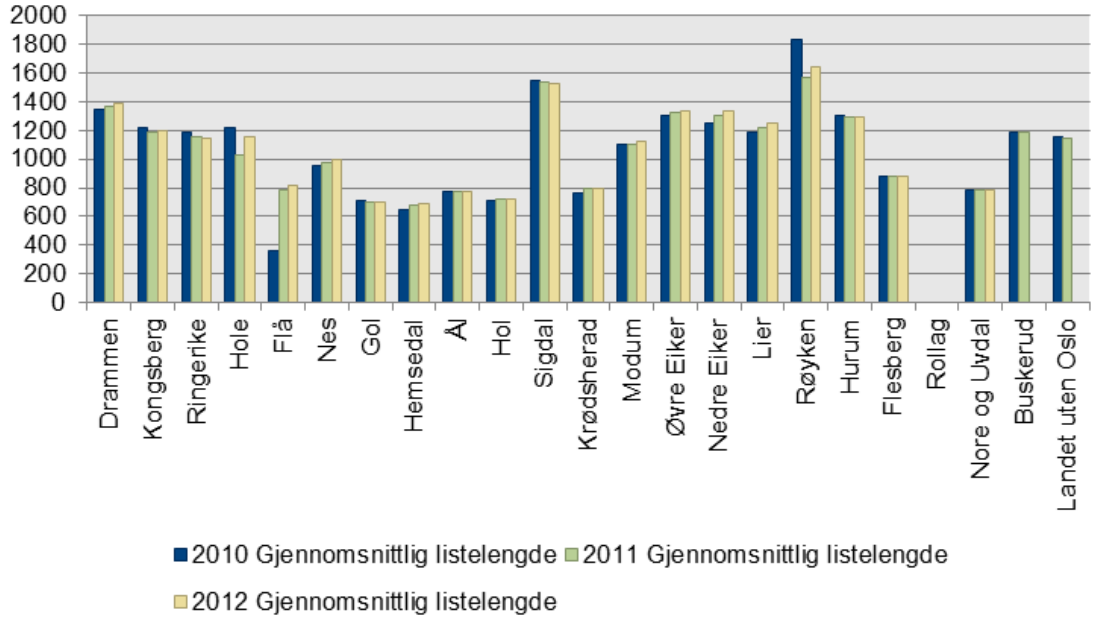

For legeårsverk i kurative tjenester ligger Buskerud fylke fortsatt i gjennomsnitt litt under landet utenom Oslo, henholdsvis 7,5 pr 10 000 innbyggere i Buskerud og 8,0 pr 10 000 i landet utenom Oslo, men det er store variasjoner kommunene i mellom.

Det har vært anbefalt at fastlegene i en kommune bør ha en gjennomsnittlig listelengde som ikke overstiger 1200 pasienter pr lege, dersom hver fastlege har en arbeidsdag pr uke med offentlig allmennmedisinsk arbeid.

Samhandlingsreformen og den nye fastlegeforskriften forutsetter at fastlegene i gjennomsnitt skal ha kortere listelengder for å kunne delta mer i offentlige oppgaver, og for i større grad blant annet reise i sykebesøk til hjemmeboende pleietrengende og delta i tverrfaglig samarbeid rundt spesielt krevende pasientgrupper. Dette vil si at alle kommuner

med årsverkandel under gjennomsnittet for Buskerud og landet utenom Oslo og som har en gjennomsnittlig listelengde som er lengre enn 1200 pasienter pr lege, kan påregne å måtte styrke de kurative tjenester med flere fastleger.

De kommuner som allerede nå ligger langt over nevnte årsverksgjennomsnitt og under nevnte gjennomsnittlige listelengde, må vurdere om de har en optimal størrelse på sine kurative legetjenester, eller om en større del av disse legeressurser bør settes inn i sykehjemmene eller de forebyggende tjenester, herunder om tettere samarbeid med nabokommuner om legetjenestene kan være mer kostnadseffektivt. Dette gjelder for flere av de små kommunene.

7.3 Omsorgstjenestene

Netto driftsutgifter pleie- og omsorg

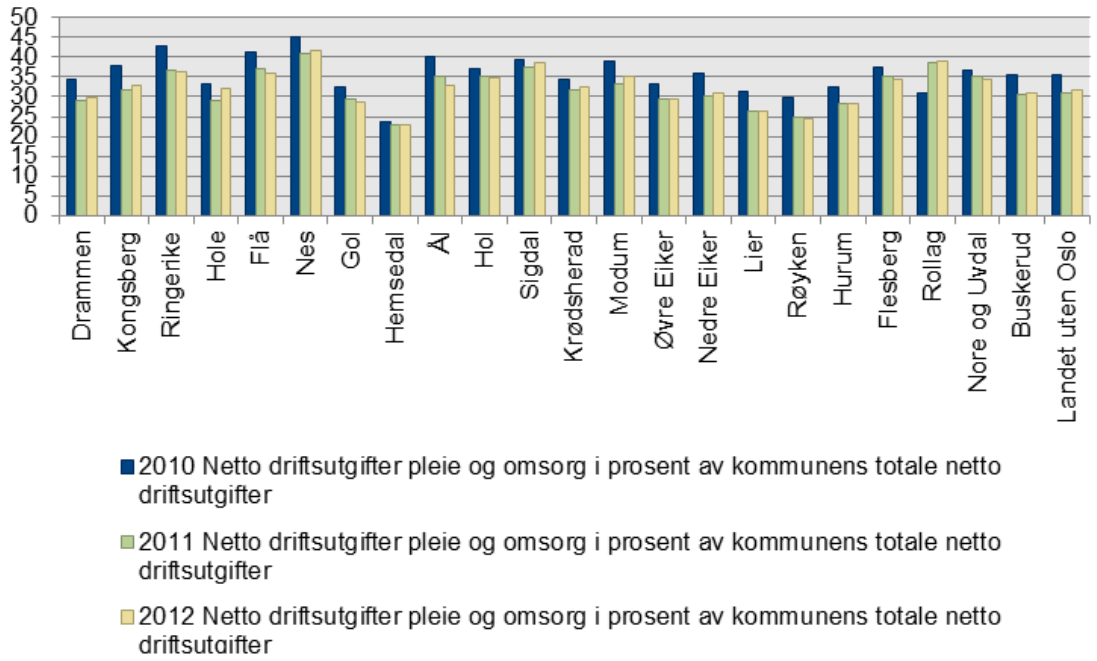

Pleie- og omsorgsutgifter innbefatter tjenester til alle grupper som har krav på slike tjenester, uavhengig av alder. Andelen som kommunen bruker av sitt budsjett til pleie- og omsorgstjenester sier ikke nødvendigvis noe om omfanget og kvaliteten på tjenestene. Prosentandelen varierer i forhold til kommunenes totaløkonomi – kommuner med svak økonomi vil ofte måtte bruke en høyere andel av budsjettet enn kommuner med god økonomi. Andre faktorer som spiller inn er befolkningssammensetningen, sosioøkonomiske faktorer, geografi og nivå/struktur på tjenestetilbudet.

Både i Buskerud og i landet for øvrig ser vi at det er en nedgang i netto driftsutgifter i prosent til pleie- og omsorg, sett i forhold til kommunens totale driftsbudsjett. Dette kan bety at det er foretatt effektiviseringstiltak eller reduksjon i tjenestetilbudet, men det kan også bety at kommunen har fått økte inntekter som gjør andelen til pleie- og omsorgsformål mindre. Det er til dels store variasjoner mellom kommunene i fylket, men trenden er nokså lik i samtlige kommuner.
Den kan dog variere noe fra år til år.

Netto driftsutgifter til pleie- og omsorgstjenesten pr. innbygger

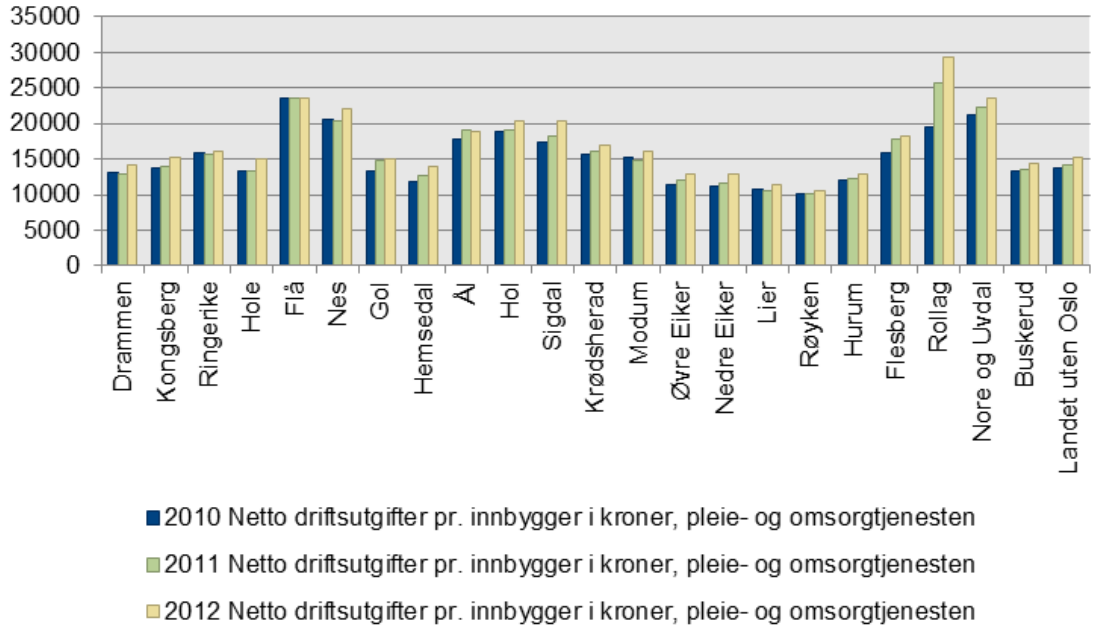

Netto driftsutgifter til pleie- og omsorgstjenesten per innbygger i Buskerud er sammenfallende med resten av landet, og har vært det de siste årene. De fleste kommunene har hatt vekst eller stillstand i utgiftene, mens enkeltkommuner har økt.

Variasjonene mellom kommunene skyldes i hovedsak forhold som demografi og geografi, men i noen grad kan også variasjoner i tjenestetilbudet gi utslag. Det er kommunene med lavt innbyggertall og spredt bebyggelse som har de høyeste utgiftene per innbygger. Vi vet at andelen eldre i befolkningen er høyere i disse kommunene enn i mer sentrale strøk, og at tett befolkede, geografisk sett små kommuner har en fordel i forhold til effektiv drift.

Mottakere av tjenester til hjemmeboende i aldersgruppen 0-66 år

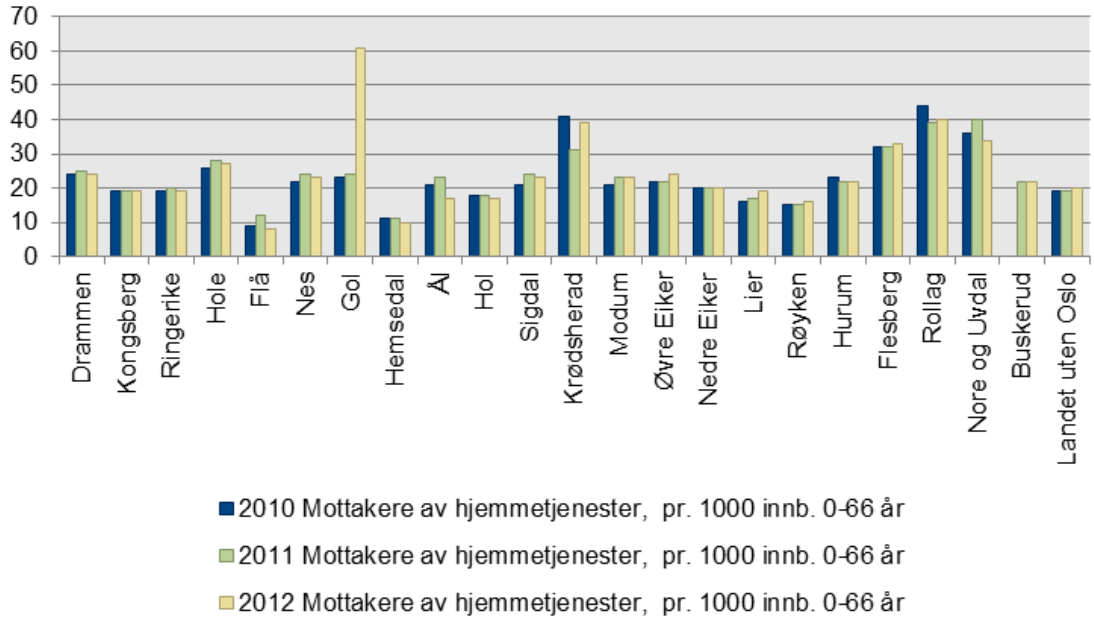

I snitt er det et litt høyere prosentvist tall for mottakere av tjenester i aldersgruppen 0-66 år i Buskerud enn i resten av landet. I kommuner med lave innbyggertall vil endringer gi stort utslag.

De brukerne vi her snakker om er innbyggere som ofte har omfattende og sammensatt bistandsbehov, for eksempel på grunn av alvorlige funksjonshemminger, psykiske lidelser, psykisk utviklingshemming, personer med bistandsbehov etter ulykker eller på grunn av langt fremskreden sykdom, for eksempel ulike nevrologiske lidelser.
Det vi vet er at den største gruppen er personer med somatiske lidelser, deretter følger personer med psykiske lidelser.

De to mindre gruppene er mennesker med psykisk utviklingshemming og rusproblematikk.

Behovet for nattjeneste i hjemmetjenesten er også varierende i den enkelte kommune. Behovet for nattjeneste er økende når brukerne trenger omfattende bistand gjennom hele døgnet. Det er viktig at kommunene prioriterer utvikling av heldøgns, hjemmebaserte tjenester for å redusere behovet for institusjonsplass. Presset på institusjonsplass vil også reduseres når brukeren føler seg ivaretatt og trygg på å motta en god kvalitativ og kvantitativ tjeneste i hjemmet gjennom hele døgnet. Dette behovet har økt betraktelig etter at Samhandlingsreformen trådte i kraft 1.1.2012.

Plasser i institusjon i prosent av innbyggere 80 år over

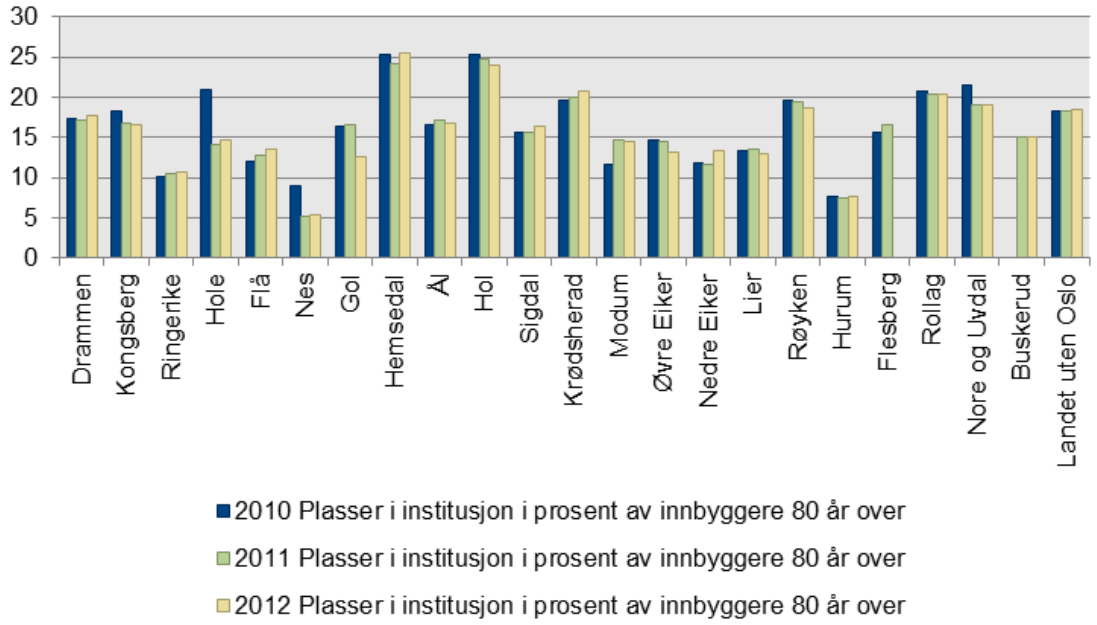

Buskerud fylke som helhet har færre plasser i institusjon i prosent for innbyggere over 80 år enn gjennomsnittet i landet. Vi ser en liten reduksjon de siste årene. Dette skyldes ikke at det er nedlagt sykehjemsplasser, men at det er blitt flere innbyggere over 80 år i fylket.

Antall sykehjemsplasser sier ikke alt om dekningsgraden og mulighetene til å få tilpasset bistand fra kommunen når behov oppstår. For å vurdere helheten, må en se på den samlede dekningsgraden av både sykehjem, omsorgsboliger med bemanning og hjemmetjenesten. Hurum, Nes og Ringerike er eksempler på kommuner som har redusert og/eller avviklet sykehjemsplasser til fordel for omsorgsboliger.

Kommunene står nå overfor nye utfordringer i forhold til Samhandlingsreformen som trådte i kraft 01.01.12. Kommunene har fått et større ansvar for helse- og omsorgstjenester til sine innbyggere og må planlegge både sitt institusjonstilbud og det totale tilbudet i forhold til dette. Erfaringene etter et år med Samhandlingsreformen tilsier at kommunene i stor grad klarer å møte dette behovet.

Gjennomsnittlig antall tildelte timer. Brukere utenfor institusjon

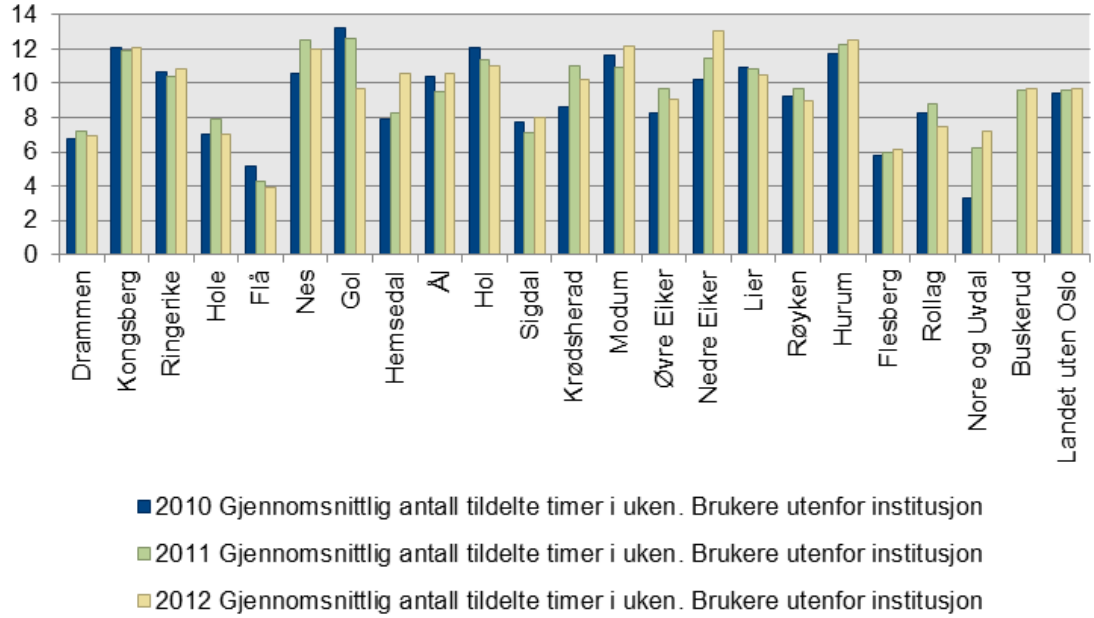

Denne tabellen, som viser gjennomsnittlig antall timer hjemmesykepleie og praktisk bistand den enkelte bruker får i eget hjem, kan sees i sammenheng med oversikten over antall institusjonsplasser i kommunen. Det er naturlig å tenke at kommuner med lav sykehjems-dekning gir flere timer per uke i hjemmesykepleie/praktisk bistand og omvendt.

Vi ser at det er store ulikheter mellom kommunene, men det er også her viktig å huske på at lokale faktorer spiller inn, og at det er variasjoner fra år til år. Buskerud ligger på landsgjennomsnittet. Faktorer som spiller inn er høy terskel for å få hjemmetjenester eller at de har en god dekning på institusjonssiden.

Andel årsverk i brukerrettede tjenester m/fagutdanning

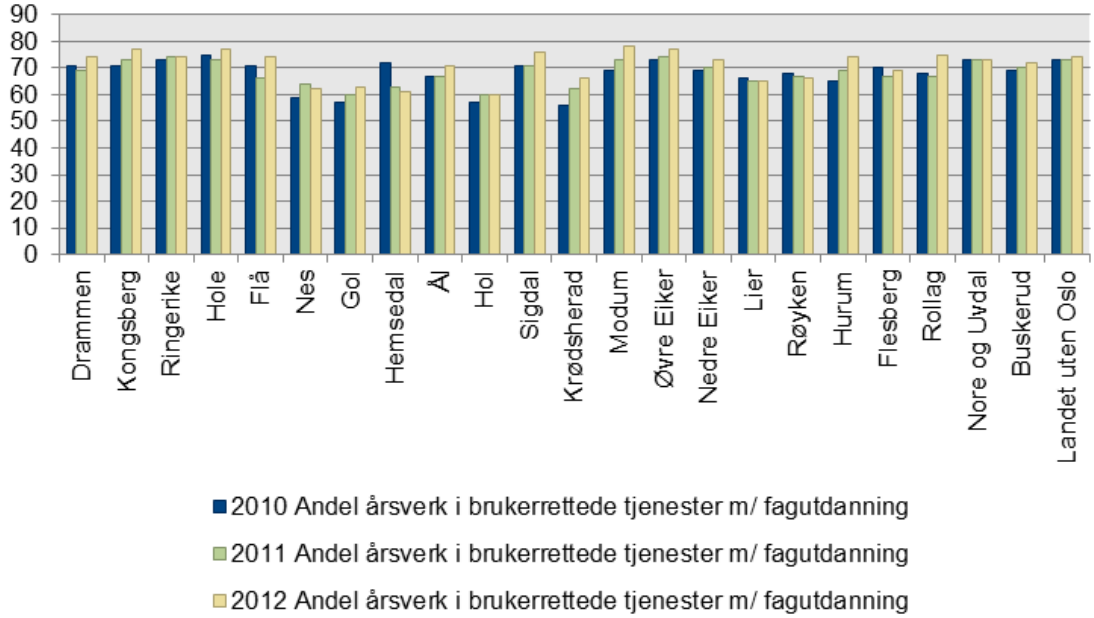

Det er 30 % ansatte uten fagutdanning i pleie- og omsorgstjenestene i Buskerud, tallet er litt høyere enn landsgjennomsnittet. Det har vært stort fokus på opplæringstiltak og rekruttering til yrkene gjennom mange år.
Fylkesmannen har i mange år samarbeidet med sentrale aktører om slike tiltak gjennom Kompetanseløftet.

Fylkesmannen fordeler årlig mellom 4 og 5 millioner kroner til kommunal kompetanseoppbygging gjennom Kompetanseløftet 2015.
Mange kommuner arbeider godt med kompetanseheving og rekruttering. Denne satsingen gir gode resultater, men samtidig som det kommer nye inn i tjenestene med fagutdanning, forsvinner også mange ut. Hvert år går 10-15 % av alle ansatte med hjelpepleier/sykepleierutdanning ut av tjenestene, enten til uføre/alderspensjon eller ved overgang til andre yrker. I tillegg vet vi at det i mange kommuner er høy gjennomsnittsalder hos de ansatte, så dette problemet vil forsterke seg i kommende år. Det er bekymringsfullt at mange sykepleiere i dag er i alderen 55 år + og derfor må erstattes innen kort tid.

Rekrutterings- og kompetansebehovet må sies å ha forsterket seg mye etter innføringen av Samhandlingsreformen.

En annen stor utfordring er det økende behovet fremover for utdannede helsefagarbeidere. Antallet læreplasser og lærlinger er i dag alt for lavt til å kunne dekke det framtidige behovet.

Situasjonen varierer i kommunene, men i år ser vi at ingen kommuner har hatt merkbar nedgang i andelen årsverk med fagutdanning, mens flere har økt andelen. Også her er det slik at jo mindre kommunene er, jo større utslag gjør noen årsverk opp eller ned.

Behovet for fagutdannet personell i pleie- og omsorgstjenestene vil øke sterkt i årene som kommer på grunn av Samhandlingsreformen, den økende andel eldre og økningen i personer som lever lenge med komplekse sykdommer. Kompetent personell er en forutsetning for at kommunene skal klare å håndtere de stadig mer krevende oppgavene på en faglig tilfredsstillende måte.

8 Landbruk, areal og miljø

Dyrket og dyrkbare arealer godkjent omdisponert etter jordloven eller plan- og bygningsloven – dekar

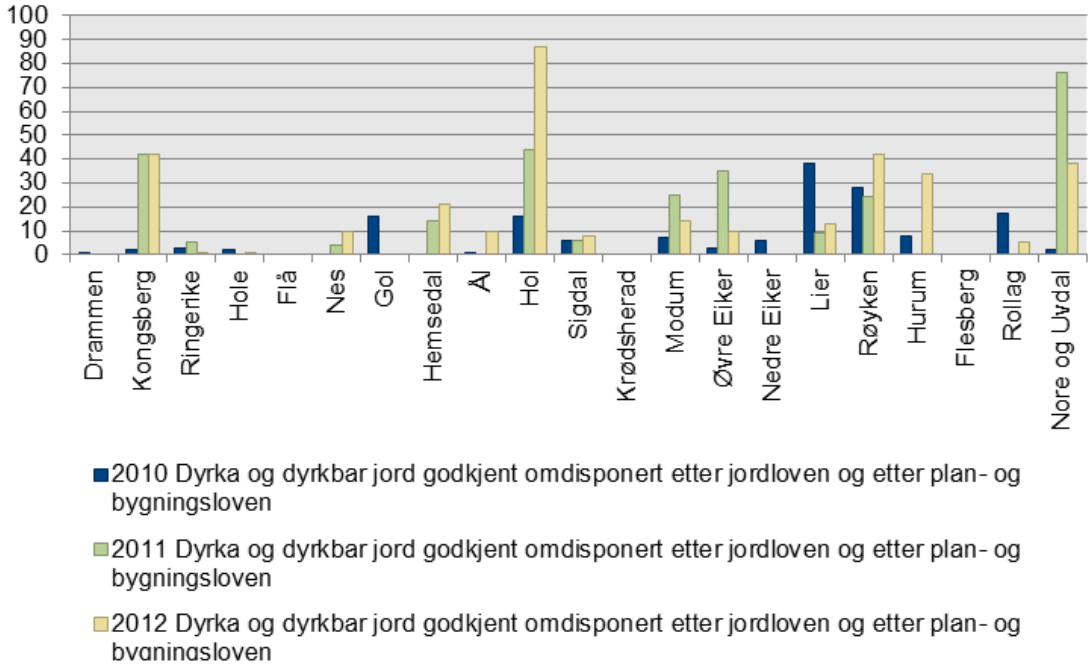

Fylkesmannen skal sikre nasjonale målsettinger innen forvaltningen av landbrukets arealer i plansammenheng og enkeltsaker. Fylkesmannen skal bidra til å hindre nedbygging av viktige landbruksarealer, herunder jordressurser og kulturlandskap av nasjonal og regional verdi.

Den nasjonale målsettingen for omdisponering av de mest verdifulle jordressursene framgår av Melding til Stortinget nr. 9 (2011-2012) ”Velkommen til bords”. Det framgår her at den årlige omdisponeringen av slike arealer ikke skal overstige 6000 dekar pr. år i Norge. Basert på tidligere omdisponeringstall er det et regionalt mål at omdisponeringen i Buskerud årlig ikke skal overstige 300 dekar. En viktig indikator for nedbygging er kommunenes rapportering i KOSTRA over dyrkbare og dyrkede arealer som årlig omreguleres etter plan- og bygningsloven eller jordloven til annet enn landbruk.
Det er sendt et brev fra Miljøvernministeren og Landbruks- og matministeren til alle landets kommuner i november 2010 som understreker viktigheten av å fortsatt ta vare på jord som en knapp ressurs for framtidig matproduksjon.

Som det fremgår av figuren er det store forskjeller mellom kommunene de enkelte år. Tallet for Hurum i 2011 (1154 daa) er tatt ut på grunn av omfanget. Dette har sammenheng

med en stor reguleringsplan i Hurum kommune for byggeområder, golf. m.m. For 2012 er omdisponeringen i fylket samlet sett igjen tilbake på det normale (ca. 300 daa i hele fylket) etter den svært store omdisponeringen i 2011.

Avvirkningsstatistikk – kmb

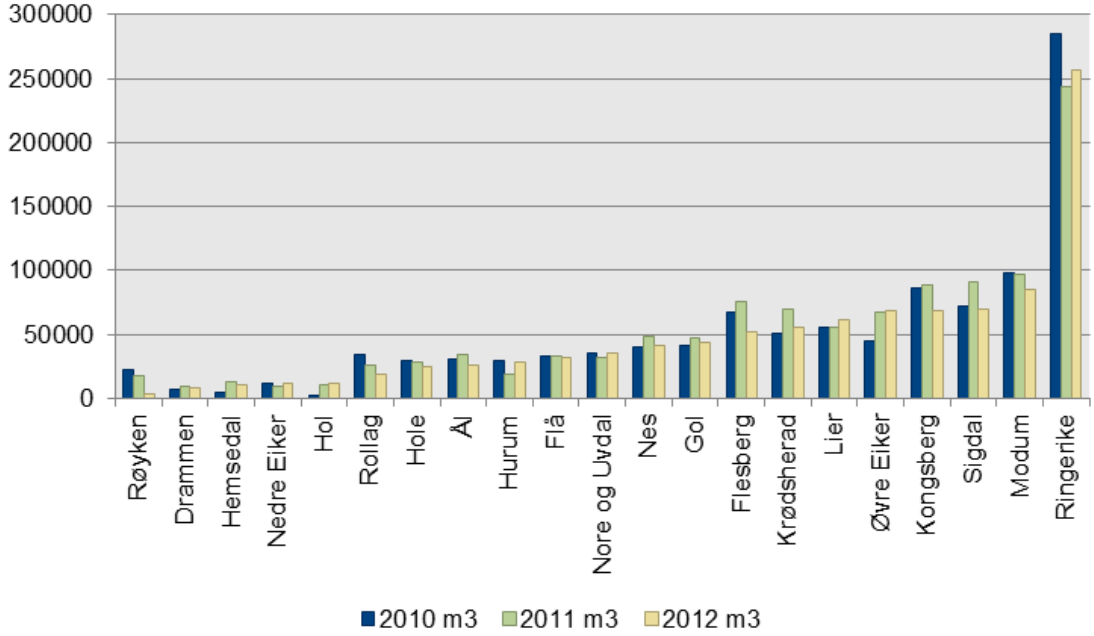

Kommunevis avvirkning (fastkubikkmeter) i Buskerud fylke for årene 2010 til 2012 sortert etter avvirkning i 2012. Tallene er hentet fra skogfondregnskapet og inneholder innmålt rundtømmer på industritomt.

Innmålt/omsatt skogsvirke i Buskerud ble redusert fra 1.117.000 m3 i 2011 til 1.012.000 m3 i 2012. Dette tilsvarer en reduksjon på 9,4 % og representerer 11,3 % av Norges avvirkning i 2012. Avvirkningen er fordelt med 635 000 m3 gran, 322 000 m3 furu, 18 000 m3 lauvvirke til industriformål og 37 000 m3 til ved. Dette gjelder registrert avvirket kvantum. I tillegg kommer tømmer og ved til eget bruk, samt virke til energiflis. Det ble behandlet 34 saker knyttet til ordningen med tilskudd til energiflis i 2012. Den største nedgang i avvirkning ser vi på gran med en reduksjon på 73 000 m3.

Førstehåndsverdien av det innmålte virket var i 2012 310 millioner kroner, mot 394 millioner kroner året før. Det ble avsatt 41,5 millioner kroner til skogfond. Det tilsvarer et skogfondstrekk på 13,4 % av bruttotømmerverdi. Dette er en oppgang på ett halvt prosentpoeng fra året før.

Tømmerprisen var 13 % lavere i 2012 enn året før og det har tidvis vært utfordringer med avsetningen, spesielt på massevirke. Dette henger sammen med bortfall av Peterson i Moss, Norske Skog Follum på Hønefoss og til tider redusert produksjon hos Södra Cell Tofte på Hurum.

Fylkesmannen arbeider målrettet med å øke aktiviteten i primærskogbruket i fylket. Blant annet ble det i 2009 gjennomført et eget prosjekt med å utarbeide strategi for økt aktivitet i skogbruket i Buskerud 2009 - 2012. Dette arbeidet ble bredt forankret i skognæringen og bidrar positivt til økt fokus på å utnytte de skogressursene Buskerud skogbruket står for. Den vedtatte skogstrategien brukes aktivt i Fylkesmannen sitt arbeid.

Når det gjelder arbeidet med økt bruk av trevirke til bygg og energiformål er dette organisert i et regionalt prosjekt med egen prosjektleder. Prosjektet er et samarbeid mellom fylkene Buskerud, Telemark og Vestfold. Økonomiske bidragsytere er fylkeskommunene, fylkesmennene og

Innovasjon Norge i de aktuelle fylkene. I tillegg bidrar skog og trenæringen i regionen. Prosjektet er godt mottatt i næringen og har resultert i mange søknader til Innovasjon Norge sitt verdiskapningsprogram for tre fra regionene. Utfordringene når det gjelder prosjekter som dette, er blant annet å komme tidlig nok inn i aktuelle byggeprosjekter, som kan resultere i økt bruk av tre.

I tillegg har Fylkesmannen i Buskerud bidratt til å etablere et nettverk bestående av landbruksdirektørene og de skogansvarlige i fylkene Aust-Agder, Telemark, Vestfold, Østfold, samt Oslo og Akershus. Nettverket har fått navnet «Østlandsskogbruket». Et av formålene med dette nettverket er å sette skogbrukets utfordringer tydeligere på dagsorden. Dette er viktig både innad i egen organisasjon men også mot bevilgende myndigheter. Spesielt ser vi at regionen har utfordringer knyttet til en effektiv infrastruktur i skogbruket og avsetning av massevirke spesielt.

Søknad om produksjonstilskudd – antall saker

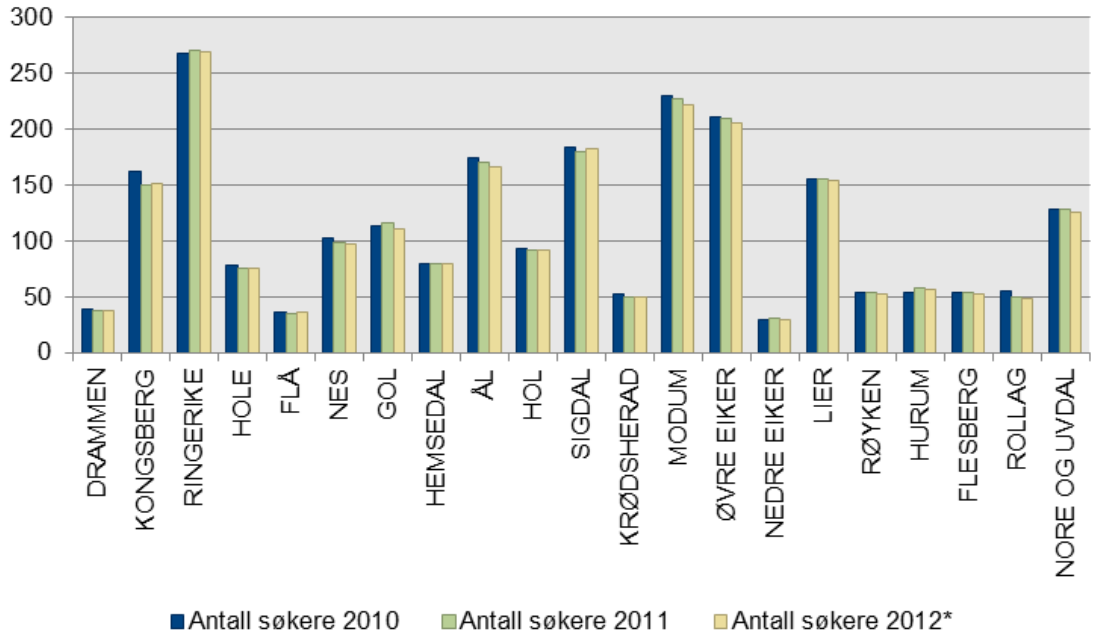

*Tabell: Utvikling i antall foretak som søker om produksjonstilskudd i jordbruket i perioden 2010-2012. Tallene er pr. 31.07. Kilde: Søknad om produksjonstilskudd i jordbruket, Statens landbruksforvaltning. * 2012 er foreløpige tall*

Antall aktive jordbruksforetak i Buskerud fortsetter å synke, men nedgangen er mindre enn tidligere. Figuren over viser utviklingen i antall foretak som søkte om produksjonstilskudd i jordbruket i perioden 2010-2012. Det er svært få aktive jordbruksforetak som ikke søker om produksjonstilskudd.

I 2010 var det 2 350 foretak som søkte om produksjonstilskudd, mens antallet var sunket til 2 287 foretak i 2012. Nedgangen er på 2,7 %. Nedgangen på landsbasis var på snaut 4 %. Tallene for 2012 er foreløpige. Erfaringsvis pleier de endelige tallene å ligge litt høyere, dvs. at nedgangen trolig er litt lavere enn tallene i skrivende stund viser. Den prosentvise nedgangen fra år til år nå er betydelig lavere enn i de første årene på 2000-tallet. Omlegginger i regelverket for produksjonstilskudd i 2002 førte til at mindre virksomheter som tidligere hadde vært berettiget tilskudd, ikke lenger var det og mistet tilskuddet.

De siste 10 åra er antall foretak som søker om produksjonstilskudd i Buskerud, redusert med 28 %, det vil si at om lag 870 jordbruksforetak i Buskerud ikke søker slike tilskudd lenger. Det er rimelig å anta at de fleste av disse også har lagt ned jordbruksvirksomheten.

Reduksjonen i antall søkere fordeler seg forskjellig. Over 10 års perioden har reduksjonen vært størst i Flesberg. Der har halvparten av de aktive jordbruksforetakene blitt borte. Rollag, Drammen og Flå har også stor nedgang. Nedgangen er minst i Hurum, Hole, Hemsedal og Modum.

Produksjonstilskudd og andre tilskudds-ordninger har stor betydning for økonomien til jordbruksforetakene. I 2012 ble det betalt ut 332 mill. kr i produksjonstilskudd til foretak i Buskerud, dvs. om lag kr 145 500 pr foretak. Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid er en annen viktig tilskuddsordning. Der ble det betalt ut 35 mill. kr i 2012 til jordbruksforetak med husdyr. Utbetalingene over ordningen med regionale miljøtilskudd beløp seg til 23,5 mill. kr.

Utviklingen i kornareal

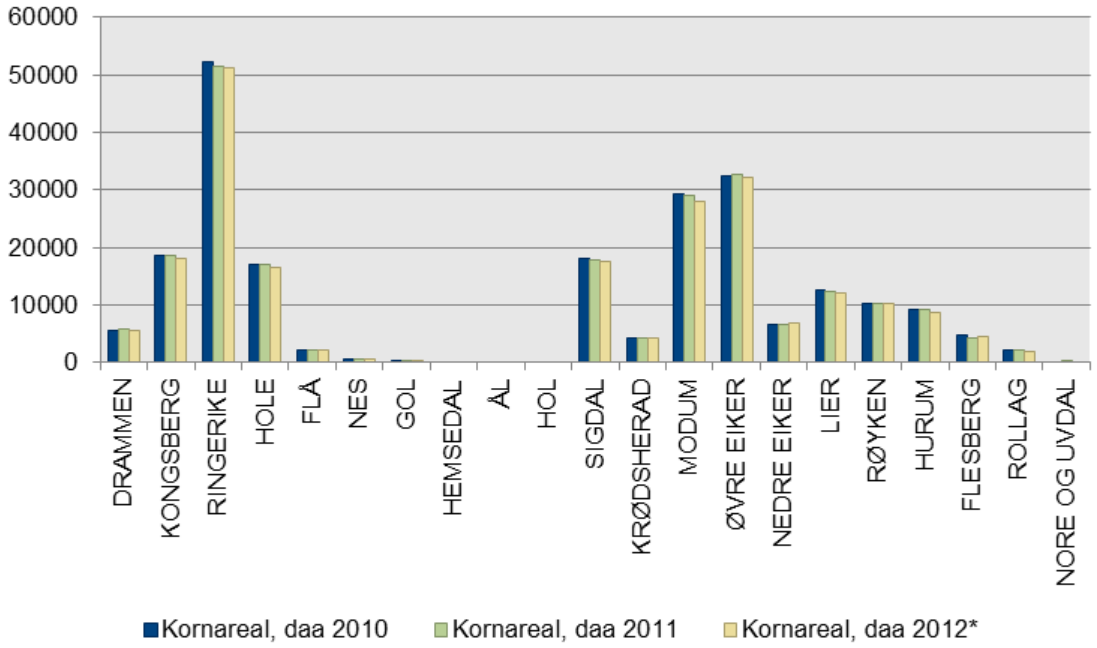

*Tabell: Utvikling i kornareal i kommunene i Buskerud i perioden 2010-2012 Kilde: Søknad om produksjonstilskudd i jordbruket, Statens landbruksforvaltning. * 2012 er foreløpige tall*

Kornarealet i Buskerud synker. Nedgangen er prosentvis omtrent som landsgjennomsnittet. I perioden 2010-2012 var nedgangen på om lag 5300 daa, eller 2,3 %. Arealtallene for 2012 er foreløpige. De endelige arealtallene for 2012 vil trolig vise en litt lavere nedgang enn de foreløpige tallene.

Utviklingen i kornarealene fra 2010 og 2012 viser nedgang i flere kommuner, men også en liten økning i noen kommuner. Tallene for 2012 er usikre og 3 års perioder er for kort tid til å konkludere på om endringene som observeres i en slik periode vil vare over tid.

Siden 2000 har kornarealet i Buskerud sunket med om lag 17 %. Kornarealet var relativt stabilt på begynnelsen av 2000-tallet, men har sunket hvert år siden 2004.

I Hallingdalkommunene og Nore og Uvdal dyrkes det svært lite korn av klimatiske årsaker. Flå og Nes er de kommunene som har størst kornareal i dette området av Buskerud. Her finner vi den største prosentvise nedgangen i kornarealet i Buskerud på 2000-tallet. Det er også stor nedgang i noen kommuner med langt bedre klimatiske vilkår for korndyrking. Tydeligst er dette i Drammen og Lier, som har en reduksjon i kornarealet på ca. 35 %. Nedre Eiker kommune skiller seg ut med svak økning i kornarealet fra 2000 til 2012. Denne kommunen og enkelte andre kommuner hadde en liten økning i kornarealene i starten av 2000-tallet, men det er bare Nedre Eiker som fortsatt har et litt høyere kornareal enn i 2000. Krødsherad og Flesberg har en svak nedgang fra 2000 til 2012 og har nesten klart å opprettholde kornarealet.

Oversikt over saueholdet i Buskerud

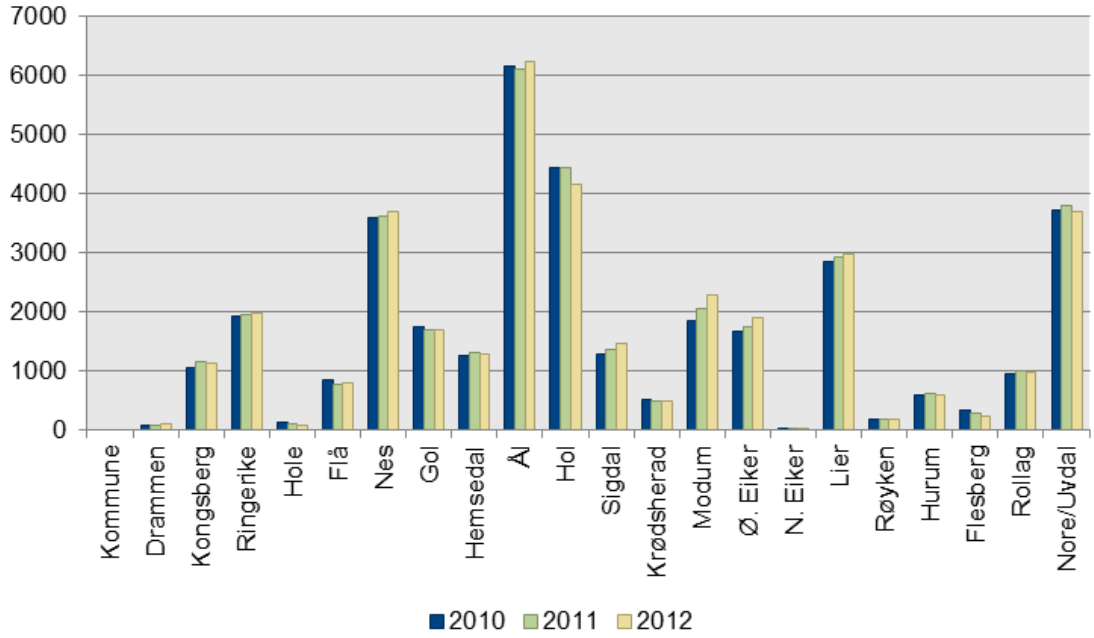

Tabell. Utviklingen i saueholdet i Buskerud. Tallene er per 31. juli og viser antall søyer, 1 år og eldre. Kilde: Søknad om produksjonstilskudd, Statens landbruksforvaltning.

Saueholdet er den største husdyrproduksjonen i Buskerud regnet etter antall bruk med husdyr, og det er sauehold i alle kommunene. Kommunene Nes, Ål, Hol og Nore og Uvdal har alle over 3 500 søyer (6 240 søyer i Ål per 31. juli 2012). I perioden 2010 til 2012 har den tidligere nedgangen i antall sau snudd, og det er nå en økning på over 800 søyer i Buskerud i denne perioden. Økningen er noe variabel i de ulike delene av fylket, og størst i midtre og nedre deler. Kommunene Modum og Øvre Eiker står for den største økningen i antall dyr.

Nedgangen i antall bruk på fylkesnivå fortsetter. Bare de siste fem årene har det vært en nedgang på drøyt 50 sauebruk i Buskerud (603 bruk i 2007 mot 552 i 2012).

Som et resultat av et fireårig prosjekt (2008-2011) for å styrke saueholdet i Buskerud, ble det i 2012 etablert et enkeltmannsforetak kalt "Flæfjelldrifta". Drifta favner et fjellområde på 75 000 dekar i kommunene Ål og Hemsedal. Flæfjelldrifta har mottatt investeringsmidler i 2011 og 2012 for å rive gammelt sperregjerde og sette opp nytt, oppsetting av skillekve og gjeterhytte. Området hadde ikke vært brukt til beiting på mange år og bar tydelig preg av gjengroing med mye lyng og kratt. Syv beitebrukere fra Buskeruds såkalte "midtfylke" med årlige høye lammetap grunnet gaupe, flyttet rundt 1000 sau til dette området.

Erfaringene fra den første beitesesongen er generelt gode, og brukerne rapporterer om stor tapsforebyggende effekt, til tross for at tapet ble noe høyere enn forventet (6,9 % lammetap og 3,3 % søyetap mot tilsvarende 2,9 % og 1,8 % gjennomsnittlig tap på fjellbeiter i Buskerud, inkl. Flæfjelldrifta). Dette skyldes trolig en kombinasjon av søyer som trakk ut av området, sykdom på dyra og gjengrodde beiter og drifteveier. Med bare nye besetninger i et område er det normalt at noen dyr vil trekke ut av området. Tilveksten til lamma var gode, men fra tidligere erfaringer vil beitet bli bedre og mer produktivt etter noen sesongers drift.

Arbeidet med etablering av Flæfjelldrifta har krevd mye innsats i form av organisering, tilrettelegging og finansiering.

Oversikt over utviklingen i antall melkekuer i Buskerud

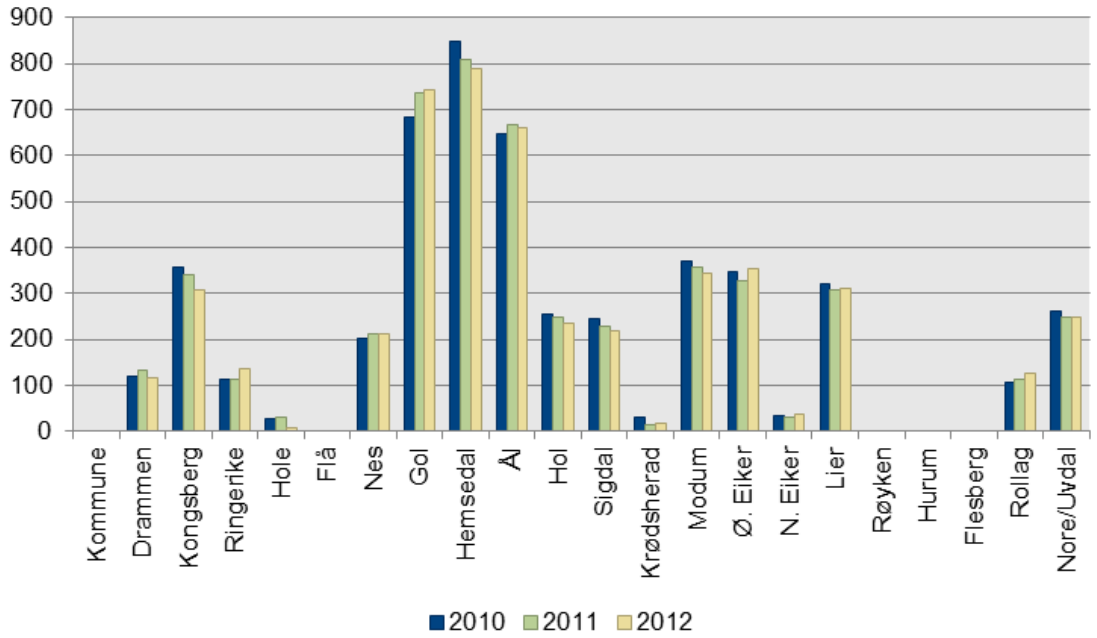

Tabell. Utviklingen i antall melkekuer i Buskerud. Tallene er per 31. juli og viser antall melkekuer pr. kommune. Kilde: Søknad om produksjonstilskudd, Statens landbruksforvaltning.

Ved søknad om produksjonstilskudd i august 2012, var det kun 226 bruk med melkeproduksjon igjen i Buskerud. Dette tilsvarer en nedgang på 95 bruk over en femårsperiode. Kommunene Røyken, Hurum, Flå og Flesberg har ingen melkekuer igjen, og kommunene Hole, Krødsherad og Nedre Eiker har under 35 melkekuer. Total nedgang i antall melkekuer er på 420 dyr bare de siste fem årene.

Buskerud er et relativt lite melkefylke med bare 2 % av landets melkeproduksjon (kvotestørrelse). Det var 23 samdrifter i Buskerud kvoteåret 2012. De fleste av disse ligger i Hemsedal. Samdriftene har til sammen en kvote på 10 827 714 liter. Gjennomsnittskvoten pr samdrift er 470 770 liter. I alt 30 % av produksjon i Buskerud foregår i samdrifter. Totalt er det 317 eiendommer som eier melkekvote. Totalkvoten for fylket er 35,7 millioner liter.

Fylkesmannen ser meget alvorlig på situasjonen i fylkets melkeproduksjon. Det foregår en betydelig uttynning i antall bruk. Melkebørsen viser at det er minimal interesse for kjøp av privat melkekvote blant produsentene i Buskerud. De to årene det har vært mulighet for nyetablering, har det ikke vært interesse i Buskerud.

Fylkesmannen deltar i prosjektet "Styrking av storfekjøtt og melk i Buskerud 2011-2013" som eies av Buskerud Bondelag. Målet med prosjektet er å beholde ku- og geitmelkproduksjonen i Buskerud og hjelpe eventuelt nye produsenter i gang. Målgruppen for prosjektet er eksisterende og nye melke- og storfekjøttprodusenter, bønder som vurderer å legge om til økologisk drift og kommunene. Resultatmålene er at:

- halvparten av de sovende kvotene skal vekkes til live
- nedleggingstakta med antall bruk i fylket i slutten av prosjektperioden skal være

maks 80 % av nedleggingstakta for landsgjennomsnittet
- antall liter melk og kg storfekjøtt skal minst være like stor ved prosjektets slutt som ved oppstart

Dette er svært ambisiøse mål, og så langt er det dessverre lite sannsynlig at vi når målene i løpet av prosjektperioden.

Økologisk landbruk

	Totalt dyrka	Økologisk da	Karens da	% øko	% kar	Øko + karens da
Drammen	12539	479	0	3,8	0	479
Kongsberg	37480	6689	304	17,8	0,8	6993
Ringerike	75128	4237	1640	5,6	2,2	5877
Hole	22234	226	0	1	0	226
Flå	6896	741	0	10,7	0	741
Nes	14281	322	0	2,3	0	322
Gol	20832	3110	17	14,9	0,1	3127
Hemsedal	19641	2720	517	13,8	2,6	3237
Ål	31784	1872	103	5,9	0,3	1975
Hol	16558	1525	177	9,2	1,1	1702
Sigdal	32967	3889	397	11,8	1,2	4286
Krødsherad	9271	1095	10	11,8	0,1	1105
Modum	51645	5876	323	11,4	0,6	6199
Øvre Eiker	52508	1471	158	2,8	0,3	1629
Nedre Eiker	8741	105	0	1,2	0	105
Lier	40123	5649	362	14,1	0,9	6011
Røyken	16606	60	0	0,4	0	60
Hurum	13463	1876	88	13,9	0,7	1964
Flesberg	11579	1457	0	12,6	0	1457
Rollag	9780	339	0	3,5	0	339
Nore og Uvdal	18179	1363	80	7,5	0,4	1443
Buskerud	**522235**	**45101**	**4176**	**8,6**	**0,8**	**49277**

Økologisk areal i % av total dyrka areal i Buskerud 2012	**8,6**
Økologisk + karensareal i % total dyrka areal i Buskerud 2012	**9,4**
Karensareal i % av økologisk areal 2012	**9,3**
Økologisk + karensareal i % av 15 % målet innen 2020	**62,9**

Forklaring til tallene: Økologisk areal er areal (målt i dekar) som er godkjent som økologisk areal. Karensareal er areal som er under omlegging til økologisk produksjon, men som ennå ikke er godkjent som økologisk areal. Tabellen viser summen av disse to tallene i hver enkelt kommune. % økologisk + karens areal er den prosentvise andelen som dette arealet utgjør i hver enkelt kommune i forhold til det totale dyrkede arealet

Regjeringens målsetting om 15 % økologisk produksjon, omsetning og forbruk innen 2020 tilsier at vi bør ha en omleggingstakt på ca. 8000 dekar årlig. Vi ligger foreløpig an til å greie dette såfremt omleggingstakten fortsetter som nå. Det betinger et fortsatt sterkt fokus fra Fylkesmannen sin side for å nå denne målsettingen. I landssammenheng ligger Buskerud fylke fremdeles som nr. 2 i forhold til økologisk omlagt areal tett fulgt av Nord Trøndelag. Sør-Trøndelag ligger som tidligere som nr. 1.

Motorferdsel i utmark

Formålet med Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven) er å verne om naturmiljøet og sikre friluftsliv og rekreasjonsverdier. Motorferdselloven har som utgangspunkt at motorisert ferdsel i utmark og vassdrag er forbudt, med mindre det følger av loven eller vedtak med hjemmel i loven.

Motorferdselregelverket har bestemmelser som åpner for nødvendig kjøring knyttet til anerkjente nytteformål, men den tillater ikke unødvendig og fornøyelsespreget kjøring. Det stilles krav om at lovlig motorferdsel skal foregå aktsomt og hensynsfullt for å unngå skade og ulempe for naturmiljø og mennesker.

Tabellen under gir en oversikt over antall dispensasjonssøknader som er innvilget etter forskrift om motorferdsel i utmark, etter §§ 5 og 6, for årene 2008-2012 fordelt på kommunene i Buskerud. Dette omfatter barmarkskjøring og hovedsakelig snøscooterkjøring i vintersesongen.

Nore og Uvdal kommune skiller seg vesentlig ut fra de andre kommunene og er derfor tatt ut av tabellen. Det er grunn til å anta at de høye tallene skyldes innvilgede søknader i forbindelse med utnyttelse av utmarksressurser i fjellet (villreinjakt, næringsfiske og sauebeite). Utviklingen gjenspeiler også i stor grad økte villreinkvoter på Hardangervidda de siste årene. Utviklingen i Nore og Uvdal kommune sammenlignet med tallene for Buskerud vises under.

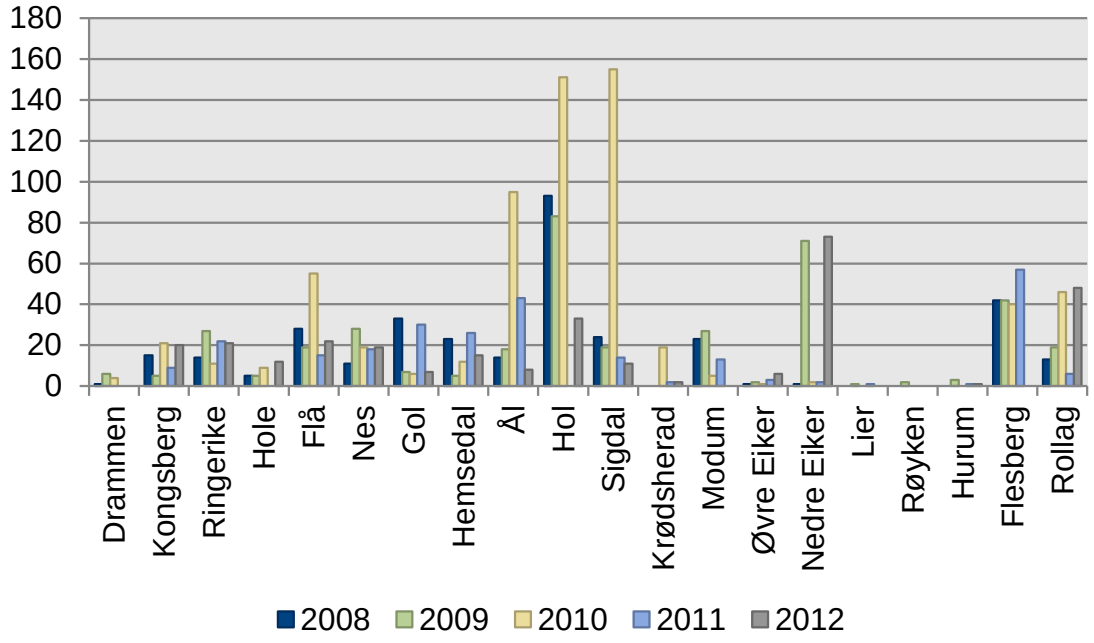

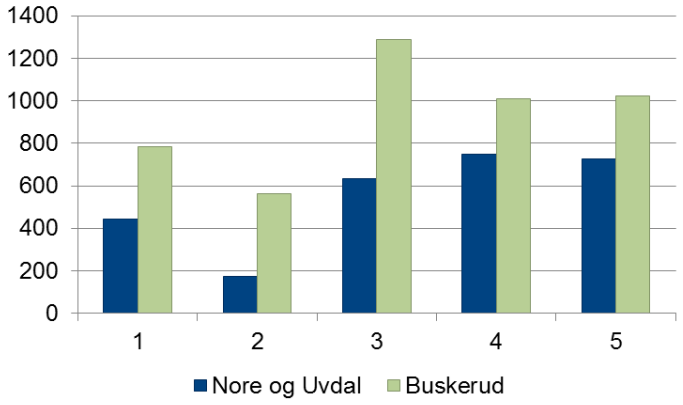

Strandsonen langs sjøen

Statlige planretningslinje for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen ble fastsatt ved kgl.res. av 25. mars 2011. Formålet med retningslinjene er å tydeliggjøre nasjonal arealpolitikk i 100-metersbeltet langs sjøen. Målet er å ivareta allmenne interesser og unngå uheldig bygging langs sjøen, jf. forbudet mot tiltak i 100-metersbeltet langs sjøen i § 1-8 i plan- og bygningsloven.

Det er foretatt en differensiering der vernet gjøres strengest i sentrale områder hvor presset på arealene er størst. Buskerud hører til Oslofjordregionen - sone 1, hvor utbyggingspresset er stort. Det er derfor viktig at de gjenværende og tilgjengelige strandområdene for allmennheten ikke blir nedbygd og privatisert.

I figurene under vises utviklingen i forhold til forvaltning av strandsonen i Buskerud for kommunene Drammen, Lier, Røyken og Hurum. Den første figuren viser at det innvilges flere dispensasjonssøknader for bygging i strandsonen i dag enn i 2008. Videre er det i 2012 så godt som ingen søknader som avslås. Dette er en uheldig utvikling med tanke på at strandsonen er under sterkt press og at tilgjengelige arealer stadig blir mindre, jf. oversikt over utviklingen og en beregning av potensielt tilgjengelig strandsonearealer i de to neste figurene.

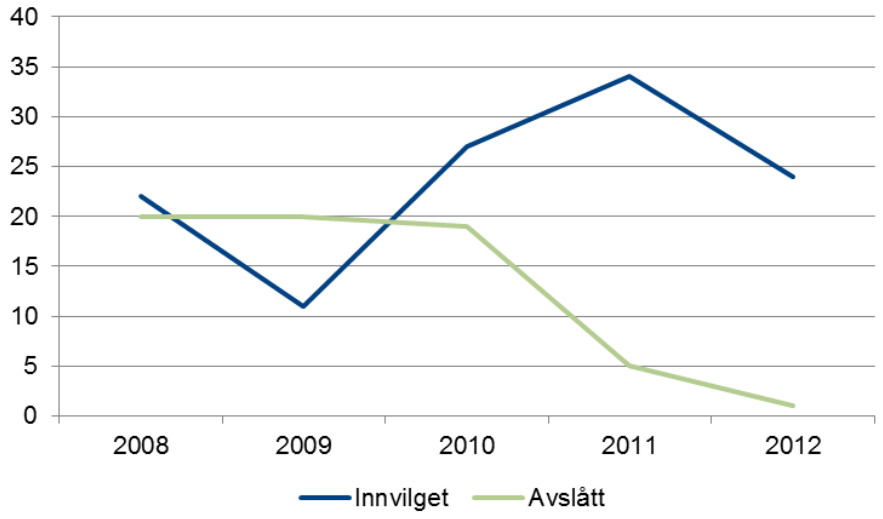

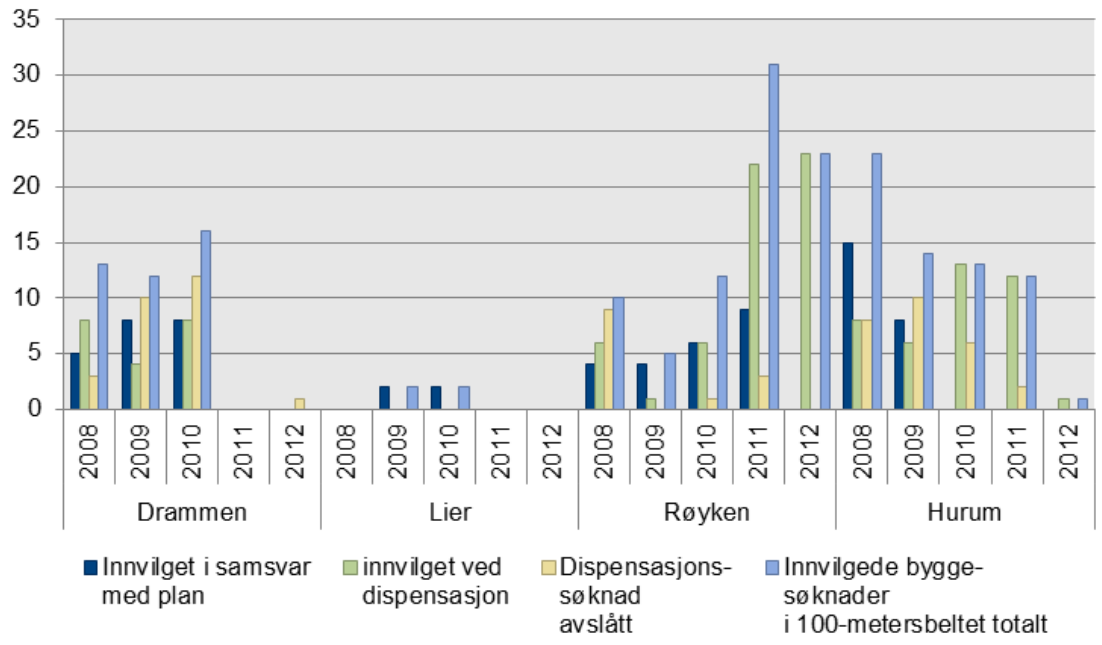

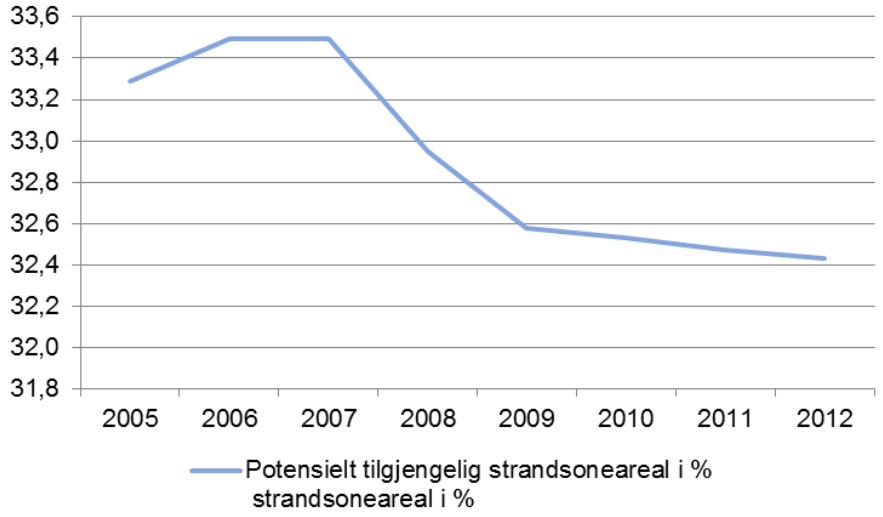

Kilde: Tabellene er basert på grunnlagsdata fra SSB (KOSTRA-rapportering fra kommunene i Buskerud).

Potensielt tilgjengelig strandsoneareal er definert som strandsoneareal som ligger mer enn 50 meter fra nærmeste bygg. Dyrket mark, vei- og jernbaneareal er ikke med. Videre er vannflater ikke inkludert i statistikken.

Andel av befolkningen tilknyttet kommunal avløpstjeneste

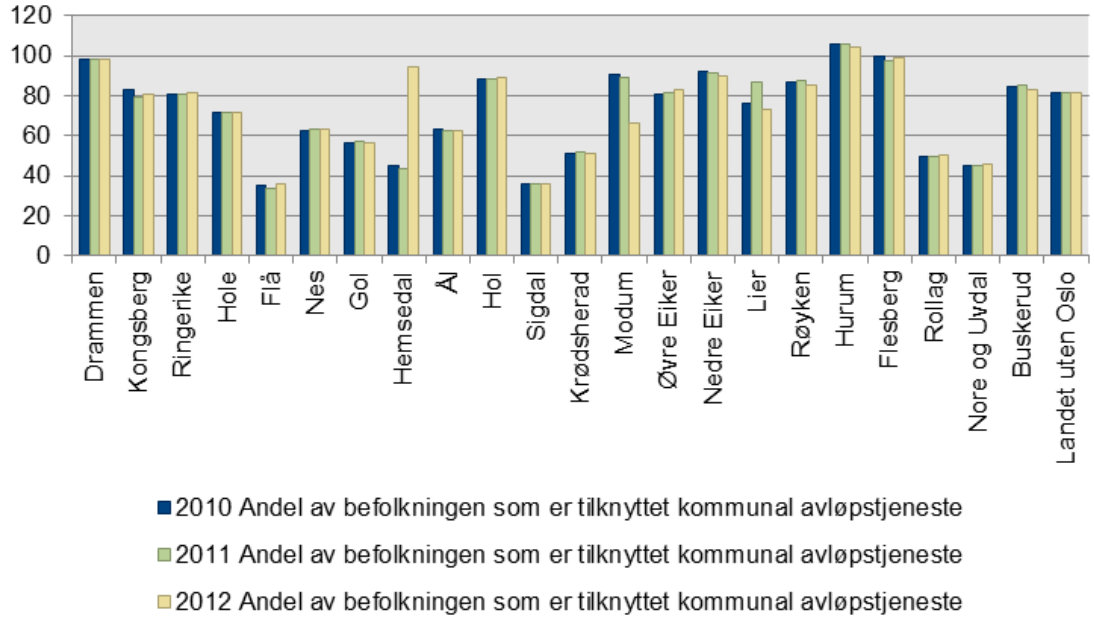

Figuren viser andel av befolkningen som er tilknyttet kommunal avløpstjeneste for hver kommune i Buskerud i perioden 2010-2012

Utslipp av kloakk fra befolkningen kan forurense vann og vassdrag, og blant annet føre til forsøpling, overgjødsling, nedslamming og dårlig badevannskvalitet. All kloakk skal derfor renses, enten i private eller i kommunale anlegg. Andel av befolkningen som er tilknyttet kommunale avløpsanlegg varierte i 2011 fra i underkant av 40 % til opp mot 100 % i kommunene i Buskerud. Se tabellen ovenfor. Større kloakkrenseanlegg renser ofte kloakken bedre enn mindre anlegg, og større anlegg har ofte utslipp i større og mer robuste elver og innsjøer enn mindre anlegg. Det kan derfor være mål at flest mulig av kommunens innbyggere skal være tilknyttet et kommunalt anlegg. Men det som uansett er viktig, er at de som er ansvarlige for kloakkrenseanlegg – store som små anlegg – drifter og vedlikeholder anleggene slik at utslippene blir i samsvar med bestemmelsene i forurensingsregelverket. På den måten vil lokale og regionale vannkilder bli beskyttet mot uakseptabel kloakkforurensning.

Husholdningsavfall per innbygger (kg)

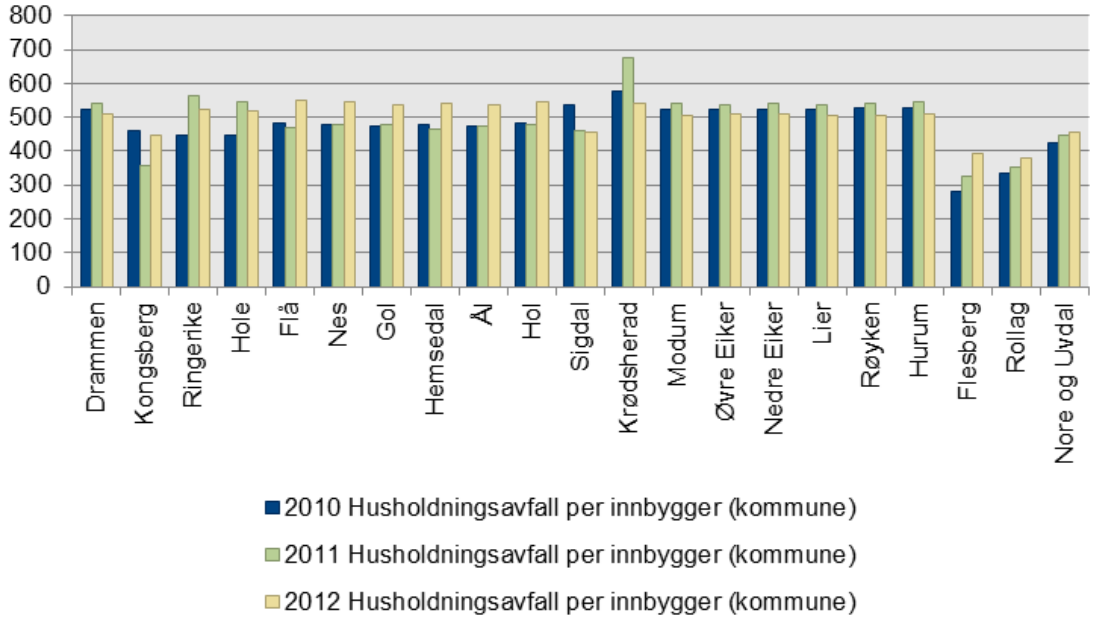

Mengden husholdningsavfall per innbygger har økt i noen kommuner, men går litt ned i andre kommuner. På landsbasis har mengden avfall per innbygger vært relativ stabil i samme periode. Samtidig har andelen kildesortering økt i de fleste kommunene.

Generelt ligger mengden husholdningsavfall per innbygger i Buskerud litt over gjennomsnittet for landet som var 433 kg per innbygger i 2012.

Andel husholdningsavfall utsortert (%)

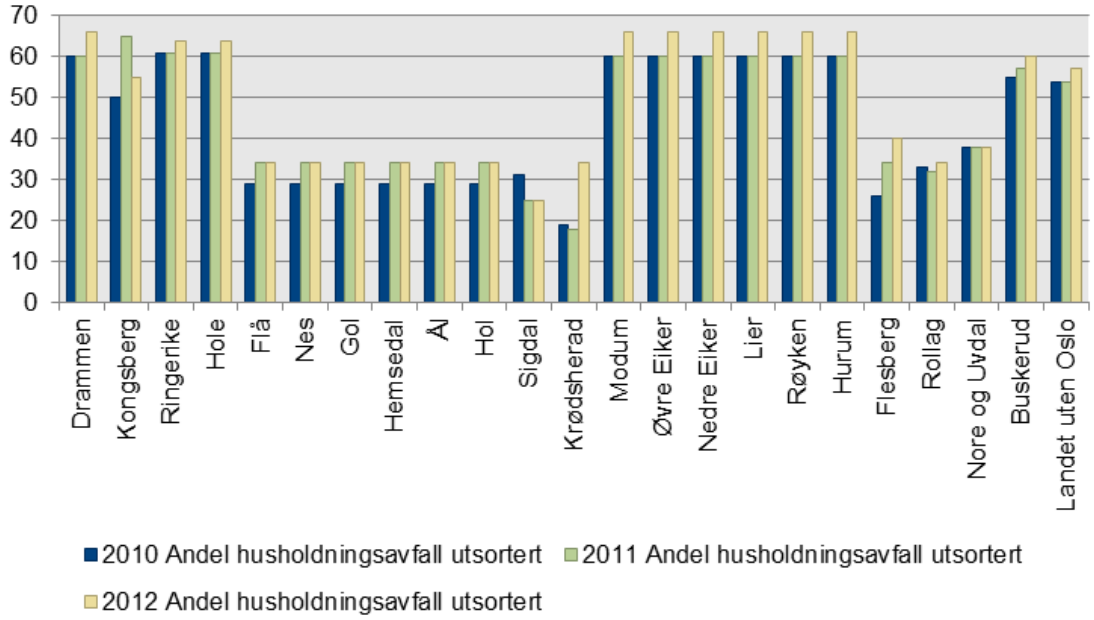

9 Samfunnssikkerhet og beredskap

9.1 Samfunnssikkerhet og beredskapsstatus

Kommunene har et særlig viktig oppdrag i å ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet gjennom å redusere risiko for tap av liv, skade på helse, miljø og materielle verdier.

1. januar 2010 trådte bestemmelsene om kommunal beredskapsplikt i kraft. Loven endret navn fra ”Lov om Sivilforsvaret” til ”Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven)”. Forskrift om kommunal beredskapsplikt ble gjort gjeldende fra 7. oktober 2011.
Det nye i loven er at kommunen pålegges en generell beredskapsplikt, noe de tidligere ikke har hatt. Den kommunale beredskapsplikten pålegger kommunen en sektorovergripende kommunal beredskapsplikt, utover de ulike sektorkrav som kommunene tidligere har forholdt seg til. Dette skal bidra til at kommunen vurderer og planlegger samfunnssikkerhet og beredskap i et mer helhetlig perspektiv. Grunnlaget for beredskapsarbeidet i kommunen skal være en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse, der kommunen kartlegger hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe, vurderer sannsynligheten for at slike hendelser inntreffer og hvordan slike hendelser vil kunne påvirke lokalsamfunnet. Med utgangspunkt i analysen skal kommunen utarbeide en overordnet beredskapsplan som skal være samordnet med andre relevante krise- og beredskapsplaner. Det er også en forutsetning at analysen legges til grunn for og integreres i kommunale planprosesser.

Som det fremkommer av lov og forskrift om kommunal beredskapsplikt så er kravene til den enkelte kommunes oppfølging av dette arbeidet meget omfattende, og det er gjennom forskriften stilt meget detaljerte krav.

Gjennom 2012 ble det gjennomført tilsyn med den kommunale beredskapslikt i åtte kommuner. Tilsynene bekreftet jevnt over at det i de fleste kommuner legges ned et meget godt arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, selv om det ble gitt enkelte avvik og merknader.
Fylkesmennene har etter nevnte endring i lov og innføring av forskrift om kommunal beredskapslikt fått strengere reguleringer for gjennomføring av tilsyn med kommunenes overholdelse av beredskapsplikten, noe som for Fylkesmannen i Buskerud har ført til et noe strammere tilsynsregime fra 2013.
Konsekvensen av spissede og omfattende krav i beredskapsplikten og et skjerpet tilsynsregime vil muligens kunne føre til en økning i antall avvik og merknader sammenlignet med tidligere tilsyn og den gang antall forbedringspunkter. Det er forståelse for at dette i så fall mest sannsynlig skyldes endrede krav og ikke et svekket fokus på dette viktige beredskapsarbeidet i kommunene.
Fylkesmannen har naturligvis fortsatt det samme mål om at tilsyn skal bidra til læring og utvikling i hvordan kommunene ivaretar arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap.

Fylkesmannen har i løpet av 2012 fremmet innsigelse til enkelte arealplaner og reguleringsplaner for å sikre at

samfunnssikkerhet i planarbeidet blir ivaretatt i tilstrekkelig grad. Fylkesmannen har også kommet med innspill til konsekvens-utredninger for å sikre tilpasning til klimaendringer og for å sikre nødvendig hensyn til flomsoner, skredfare og fare for havnivåstigning.

Enkelte kommuner i Buskerud ble hardt rammet av ekstremnedbør natten mellom 6. og 7. august. Hendelsen ble omtalt som «Frida». Dette var en type hendelse som det er svært vanskelig å varsle i god tid, og dermed også vanskelig å gjøre skadeforebyggende tiltak mot. Den ekstremnedbøren som rammet Nedre Eiker og Øvre Eiker i særlig grad, men også deler av Modum, Sigdal og Kongsberg var et værfenomen som satte store spor og førte til voldsomme ødeleggelser. Det ble gjort en fantastisk innsats fra kommunalt personell, brannvesen, politi, sivilforsvar og frivillige.

Fylkesmannen
i Buskerud

Telefon sentralbord: 32 26 66 00
E-post: fmbupost@fylkesmannen.no

Besøksadresse:
Statens Hus,
Grønland 32,
Drammen

Postadresse:
Postboks 1604,
3007 Drammen
Internett: www.fylkesmannen.no/Buskerud